

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

**vyznamenaný medailí Za upevňování přátelství ve zbrani 1. stupně
a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání,
Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa
Sovětskou armádou**

VOJENSKÁ MYSL

ČTYŘICÁTÝ ROČNÍK

4

K 45. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA

Vznik Československé armády je nerozlučně spjat s bojem českého a slovenského lidu za své osvobození a za další budoucnost. Vzešla z protifašistického, národně osvobozenického boje, zrodila se z národní a demokratické revoluce.

Tento proces probíhal v podmínkách druhé světové války, onoho gigantického střetnutí mezi silami míru a demokracie spojenými v protifašistické koalici a mezi silami války, reakce a fašismu v čele s hitlerovským Německem.

Brzy po uzavření mnichovské dohody a zejména po 15. březnu roku 1939 začaly odcházet do emigrace tisíce československých občanů. Většinu z nich tvořili příslušníci likvidované československé armády vedeni touhou aktivně vstoupit do boje proti hitlerovskému Německu všude, kde se jim k tomu naskytne příležitost. Přes veškerou různorodost jejich politických názorů je spojovala základní myšlenka – myšlenka osvobodit svou vlast.

Československé vojenské jednotky tvořené v zahraničí se zúčastnily bojů na všech významných frontách – v Polsku, ve Francii, ve Velké Británii, na Středním východě, v Severní Africe a v Sovětském svazu. První z nich vznikla v Polsku a pod vedením pplk. Ludvíka Svobody se podílela na ústupových bojích polské armády.

Českoslovenští vojáci statečně bojovali po boku francouzské armády ve vzduchu i na zemi a po porážce Francie se stali významnými spojenci Velké Británie. Českoslovenští letci se zúčastnili bitvy o Atlantik, bombardovacích náletů na Německo a letecké podpory řady pozemních vojenských operací. Do bojů na Středním východě, v africké poušti, zejména při obraně Tobruku a později do bojů u Dunkerku se zapojili příslušníci československé obrněné brigády ve Velké Británii.

Velkou bojovou aktivitu rozvíjeli od roku 1943 příslušníci československé vojenské jednotky v Sovětském svazu. Prvním bojovým křtem prošli u Sokolova, na který pak navázala bojová cesta přes Kyjev, Bílou Cerkev a Žaškov. Na jaře 1944 vznikl 1. československý armádní sbor, který se stavem 16 000 mužů stal nejpočetnější ozbrojenou složkou československého zahraničního odboje. Dnem 6. října 1944, kdy vstoupil u Dukly znovu na půdu své rodné vlasti, se změnil ve vojsko domácí osvobozenické fronty.

Českoslovenští vojáci tvořili jen nepatrnou část armád protifašistické koalice, ale obstáli čestně, bojovali statečně a tak přispěli ke konečné porážce fašistického nepřítele. Je také třeba připomenout, že až do roku 1941, kdy byla teprve uznána

zahraniční československá vláda, byly československé vojenské jednotky jediným atributem československé státnosti a kontinuity Československé republiky.

Hlavní a rozhodující fronta protifašistického odporu českého a slovenského lidu však byla doma, ve vlasti. Zde náš lid zasazoval nepříteli nejcitelnější úder. Po těžkých začátcích se rozvinulo masové partyzánské hnutí, které sehrálo významnou roli v boji proti okupantům a jejich domácím pomahačům.

Na sklonku léta 1941 se podařilo sjednotit všechny složky odboje v českých zemích a vytvořit společný orgán – Ústřední národní revoluční výbor Československa a vydat výzvu, v níž bylo mj. řečeno: „Je nutné ihned všude budovat ozbrojené národněrevoluční gardy jako bojové orgány ozbrojeného národa, s vlastním vojenským velením a pod politickým vedením národněrevolučních výborů... Těmto gardám národní revoluce je dějinně určen velký a čestný úděl: se zbraní v ruce pomáhat v boji za svobodu“.

Přestože zvýšení nacistické represe zbrzdilo rozvoj odbojového hnutí, nepodařilo se zlikvidovat celou základnu protifašistického odporu a zabránit rozvoji organizovaného ozbrojeného boje. První partyzánské skupiny nebyly početné. Tvořili je lidé, kteří se dobrovolně rozhodli bojovat zbraněmi, lidé, kteří hledali úkryt před perzekucí a terorem fašistů i sovětských občanů, kteří utekli ze zajateckých, pracovních a koncentračních táborů. Jednou z prvních byla skupina „Zelený kádř“, která vznikla v květnu 1942 nedaleko obce Chomýže v oblasti Hostýnských vrchů.

Na Slovensku se podařilo státní bezpečnosti zlikvidovat první pokus o vytvoření partyzánské skupiny v Horním Liptově v červnu 1941, ale v průběhu léta vzniklo několik nových skupin, zejména v Rači, bratislavském přístavu a ve Vajnorech. V druhé polovině roku 1944 začali na Slovensko přicházet partyzánské organizace a celé partyzánské jednotky ze Sovětského svazu, což vedlo k prudkému rozmachu partyzánskému hnutí, zejména na středním Slovensku. Zapojili se do něho kromě Slováků a Čechů i občané SSSR, Francouzi, Bulhaři, Poláci, Jihoslované, Maďaři, Němci a příslušníci dalších národů. V době Slovenského národního povstání pomáhali partyzáni při obraně osvobozeného území. Po jeho porážce ustoupili do hor, aby se zformovali na nových základnách a pomáhali svými bojovými akcemi postupu Sovětské armády na Slovensku.

V českých zemích se v této době aktivizovala činnost partyzánských jednotek na severní a jižní Moravě, Českomoravské vysočině, Podbrdsku, v severovýchodních a jižních Čechách. Květnovému povstání v roce 1945 vtiskli partyzáni bojový a revoluční ráz. Kromě toho se podíleli na osvobozovacích bojích Sovětské armády.

Právě v závěrečném období války partyzáni prokázali, že se stali na domácí půdě nejdůležitějšími a nejúspěšnějšími bojovníky proti fašismu, za národní svobodu, státní nezávislost a za novou Československou republiku.

Slovenské národní povstání v roce 1944 a Květnové povstání českého lidu v roce 1945, jako vrcholné události československého protifašistického a národně

osvobozenického boje, měly významný podíl na tom, že český a slovenský národ stanuly na čestném místě po boku národů bojujících se zbraní v ruce proti fašismu.

Ozbrojené složky tvořily důležitou součást celonárodní protifašistické fronty. Proto Košický vládní program, vyhlášený první vládou Národní fronty Čechů a Slováků 5. dubna 1945 počítal při výstavbě nové československé armády se zahraničními vojenskými a s partyzánskými jednotkami jako jejím základem. Měly být zárukou, že nová armáda bude budována na principech skutečně lidových a demokratických.

Plukovník Ing. Ladislav Klíma, CSc.

NĚKTERÉ NÁMĚTY KE KONCIPOVÁNÍ VĚDNÍ POLITIKY

Realitou současnosti je rychlý vědeckotechnický rozvoj. Spolu s ekologickým procesem je megatrendem současné doby. Projevuje se jako zvláštní mocenský účinný prostředek, který hraje stále důležitější roli coby nový univerzální jev naší doby s tvrdými, ale velmi účinnými zákonitostmi.

Mechanismus vědeckotechnického rozvoje, uvedený do pohybu někdy v padesátých letech, má neobyčejnou dynamiku, bytostně spjatou s rozvojem výrobních sil, která láme společenské přehradu a je neodmyslitelná bez mnohostranné spolupráce a integrace. Státy a koalice, které včas nepostřehly tuto nikým neproklamovanou skutečnost, nebo se jí brání, se na dlouhou dobu stávají outsidersy a nikoli spolutvůrci špičkového materializačního a nadstavbového dění přesto, že i ony budou do celého vývoje, byť se zpožděním nakonec vtaženy.

Možné důsledky vědeckotechnického rozvoje, především předpokládaný rychlý rozvoj spolupráce a integrace mezi zeměmi všech kontinentů může spolu s novým myšlením, budováním společného domu i tlakem ekosituace asi kolem poloviny devadesátých let vést k tomu, že by válečná hrozba mohla de facto být odstraněna. Vědeckotechnický rozvoj se může stát rozhodujícím momentem ve prospěch trvalého míru.

Dynamika překonávající společenské přehradu, spolupráce a integrace, expandující informatika, prudce se měnící výrobní síly a na ně navazující nadstavba i další doprovodné jevy způsobily, že v obou světových společenstvích dochází k nebývalým, avšak předvídatelným změnám.

K největší změně na naší straně patří destrukce administrativně direktivního systému řízení ve prospěch demokratizačních forem a ekonomických pák řízení s podílem volných tržních možností.

Na Západě se vlivem integrace pravděpodobně ztlumí agresivita a postupně i existence imperialismu dřívějšího typu jako nositele především vojenské expanze, která se

mění ve snahu o ovládnutí trhu. Dochází k druhé etapě vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Zatímco první etapa byla jaderná, tato nová je konvenční. Je ale na tak vysoké kvalitativní úrovni, že nahradí jaderné zbraně a umožní USA a NATO získat kolem roku 2000 převahu nad silami Varšavské smlouvy. Převaha pomocí nové konvenční výzbroje má být získána tak, že znemožní svými různými protiraketami a dalšími prostředky použití našich řízených střel, letadel i taktických jaderných zbraní. Západ se tak má stát pomocí konvenčních zbraní páнем bojiště.

V současné době jsou vyvíjeny nebo odzkoušovány:

- nezjistitelné letouny Stealth,
- moderní prostředky REB, které mají ochromit naši činnost a naopak,
- „inteligentní munice“ (pumy, řízené střely, rakety, granáty), které samy vyhledají cíl a zničí ho,
- paprskové zbraně a elektromagnetická děla s absolutním probitím pancíře na jakoukoli vzdálenost přímé střelby, popřípadě v polní variantě se počítá s dostřelem několika set i tisíce kilometrů za použití „inteligentních“ granátů,
- spolehlivá protiraketová obrana (včetně SDI) apod.

K tomu přistupují další multiplikátory (tj. prostředky, které umožňují násobit výsledek bojové činnosti bez enormních nákladů), jako např. ochranné vesty. Ty snižují ztráty živé síly nejméně o 30 % a upevňují významnou bojovou morálku vojsk. Dále je to společný systém NATO k získávání a využívání informací takřka v reálném čase pro potřeby válčiště (BICES), který má přinést zvrat v této oblasti a umožnit pohotově řídit bojovou činnost v Evropě. Tyto velké plány spočívají především na předstihu v mikroelektronice.

Důležitou novinkou je zjištění, že vojenský výzkum a vývoj přestal být hlavní silou vědeckotechnického rozvoje. Stává se ji civilní výzkumná, vývojová a výrobní základna, neboť 80 % jejích špičkových produktů může být bez zvláštní úpravy převzato pro vojenské využití, zatímco z vojenských objevů je pouze 30 až 60 % vhodných pro civilní sféru. Země, které mají silný vojenský výzkum a vývoj, nutně začínají pozvolna ztrácet tempo ve srovnání s těmi, kde je těžiště v civilní výzkumné a vývojové základně.

Na současném stupni vědeckotechnického rozvoje v průmyslově vyspělých zemích je pro vyzbrojování vojsk moderní technikou určující celková úroveň výzkumné, vývojové a výrobní základny té které země.

V průměru 70 % úkolů vojenského výzkumu a vývoje je doposud v hlavních zemích NATO zadáváno k řešení civilní sféře.

K vývoji nové techniky se v zemích NATO nepřistupuje, pokud není alespoň o 25 % (u letectva o 15 %) lepší než technika zavedená. K modernizaci se nepřistupuje, neznamená-li zlepšení alespoň o 15 %, resp. výsledek nemá být horší než 10 % pod úroveň současných moderních typů. K obnově techniky dochází v průměru za 15 let.

Protože nákladnou, náročnou a složitou výzbroj mohou stále méně obsluhovat vojáci základní služby, stávají se do určité míry přebytečnými, takže dochází vesměs ke zkracování základní služby, což není v žádném případě projevem nějaké mírumilovnosti, ale naopak projevem pokračujícího kvalitativního zbrojení. V průměru je v armádách NATO asi 73 % vojáků z povolání. Pokud některé armády hodlají přejít na plnou profesionalizaci, mohou s ohledem na náklady jen velmi těžko a v malém rozsahu zvětšovat počet vojáků, i kdyby chtěly. Určitým východiskem je tvrdě prosazované snižování počtů obsluh u nově zaváděných zbraňových a jiných systémů a vůbec počtu „nebojových vojáků“.

Dosavadní politika vyzbrojování armád členských států Varšavské smlouvy byla založena na pomoci ze strany Sovětského svazu a důraz od samého počátku byl kladen na jednotnou, resp. standardní výzbroj. To samo o sobě ve svých důsledcích (součinnosti na bojišti, opravy, zásobování atd.) umožnilo zvýšit bojovou hodnotu armád Varšavské smlouvy o 30 %. Tato naše dosavadní výhoda se postupně zmenšovala úměrně se standardizačními a dalšími opatřeními v NATO, takže může být v brzké době anulována.

Výzbroj armád členských států Varšavské smlouvy odpovídá zejména převažujícímu

podílu vojáků základní služby a snaze, aby vyzbrojení co nejméně snižovalo životní úroveň lidu. Přednost měla výzbroj účinná, spíše jednoduchá a méně nákladná, snadno obsluhovatelná, vyrobitelná, opravitelná, pokud možno spolehlivá, s možností vytvářet potřebnou válečnou zásobu. Začaly se však projevovat nedostatky, které vyplývají z méně rozvinuté mezinárodní (ale i vnitřní) spolupráce při vývoji nové vojenské techniky, která až na malé výjimky zůstává záležitostí Sovětského svazu. Takováto situace neprospívá rozvoji iniciativy a aktivity výzkumné a vývojové základny ČSSR, ani však samotnému Sovětskému svazu, jehož výzkumné a vývojové kapacity byly stále více využívány pro prioritní strategické a další programy.

Vzhledem k výraznému kvalitativnímu nástupu v západním konvenčním zbrojení je zapotřebí dosavadní stav změnit nejen za účelem efektivního využití výzkumných a vývojových základen v rámci Varšavské smlouvy, ale i tlakem na její zkvalitnění a učinit další intenzifikační opatření.

K vyvození příslušných závěrů z uvedeného pro potřeby zkvalitňování obranyschopnosti ČSFR bude třeba v prvé řadě ovládnout zákonitosti vědeckotechnického rozvoje a jejich dopad na vojenství. Je to problematika interdisciplinární, ale svoji vědeckou podstatou přísluší vojenské vědě, aby ji stručně a výstižně zpracovala, protože dosavadní různá pojednání v této problematice nevyhovují.

Efektivní vědní politika spolu s vojenskou politikou, resp. s vojenskou doktrínou, není myslitelná bez kvalitních a podnětných vědeckých, technických a ekonomických informací (VTEI) jako faktoru prvořadě důležitosti.

Vědeckotechnický rozvoj produkuje, ale současně životně potřebuje nesmírné množství VTEI. Zhruba před deseti lety se jejich objem zdvojnásoboval za 5 až 7 let. V osmdesátých letech za 20 měsíců a v devadesátých letech to má být každoročně. Čím více informací aplikuje národní hospodářství v celém reprodukčním procesu, tím větší je ekonomický, ale i politický potenciál země. Již nyní např. stále více integrovaná počítačová síť Západu, propojená se 4 600 informačními bankami, velmi výrazně přispívá ke zrychlení vědeckotechnického rozvoje.

Stále důležitější místo připadá i vyšším formám informační činnosti, využitelným v plánovací a koncepční činnosti, ale také při rozvíjení informovanosti nejen příslušných funkcionářů, ale též co nejširšího okruhu dalších zájemců, což je pro zkvalitňování ČSA zcela nezbytné.

V západních armádách představují výdaje na VTEI přibližně 1 % výdajů na výzkumnou a vývojovou základnu. Ve struktuře VTEI je asi 50 % technických, 31 % lékařských, 11 % přírodních a 7 % vojenských věd. Zbytek připadá na ostatní vědy.

Nové objevy (resp. vývoj nové vojenské techniky) jsou ve vyspělých zemích ze 70 až 90 % založeny na VTEI, neboli již známých poznatcích. Dospět k objevům jiným způsobem je vesměs neefektivní nebo takřka náhodné. Platí zásada, že kdo má hodně, bude mít ještě víc, kdo má málo, bude mít ještě méně. Ta země, organizace, která má hodně nových poznatků a moderní techniky a rychle uplatňuje výsledky z toho plynoucí v praxi, postupuje podstatně rychleji vpřed, než tam, kde je poznatků méně, jsou pomalejší v jejich prosazování. Poznatky plodí další poznatky a v jejich aplikaci i technika techniku. V prvním případě se postupuje řadou geometrickou, ve druhém aritmetickou (přes určité dosahované výsledky klesají ke dnu). Nevyužívání VTEI, ať z důvodů jejich nepřístupnosti nebo přehlížení je zejména u tvůrčího pracovníka třeba považovat za vážný nedostatek.

Vědecké, technické a ekonomické informace jsou již nezbytnou součástí informačního toku i pro velitele a řídící orgány, a to mimo jiné i proto, že doplňují, rozšiřují (tedy potvrzují) informace získané zpravodajským orgánem. Dvoj i vícekanálovost informačního toku je nutností, neboť monopolizace informačního toku je za podmínek vědeckotechnického rozvoje zcela nepřipustná, nemluvě o tom, že i velká část zpravodajských informací (80 až 90 %) může být získána z veřejných pramenů.

Vědecké, technické a ekonomické informace mohou v krátké době a s minimálními náklady odstranit zaostávání co do poznatků v tom kterém oboru a je nutné využívat je místo pracovního a zdlouhavého autarktního výzkumu, který zaostávání spíše zvětšuje, neboť vy-

cházi z nižší poznatkové úrovně, než jaké mohou poskytnout celosvětové VTEI a navíc představuje nepřipustné mrhání výzkumnými kapacitami na zbytečnou práci.

Vojenská vědní politika musí prosadit, aby získávání špičkových nebo velmi důležitých VTEI dostalo vysokou až nejvyšší prioritu a stalo se předmětem zájmu nejen zpravodajských orgánů, ale i našich zastupitelství, kde by vždy měl být někdo fundovaný pověřen tímto úkolem.

Vědecké, technické a ekonomické informace nejsou jen záležitostí vojenskou, protože je stejně dobře využije i civilní sektor a naopak. Analýzy ukazují, že kolem 80 % nejmodernějších poznatků je dvojího využití, tedy civilního i vojenského. Metodiku takového propojeného systému je záhodno propracovat.

Jedním ze základních předpokladů pro kvalitní vědní politiku v ČSA musí být uplatňování vědy a tvůrčího myšlení a s tím spojená tvořivá činnost. Rozhodujícím kritériem přitom musí být pravdivost. Věda nemůže dobře plnit svoji funkci při výstavbě ČSA, pokud nebude mít dostatek aplikačních podnětů (bez nich se vliv vědy bude pohybovat v oblasti drobných inovací nižšího řádu). Obecně bude nutné pružně reagovat na vznikající situace a problémy i za cenu změn, úprav a v nutném případě i porušení plánů, pokud se toto stane brzdou důležitých a perspektivních řešení.

Věda jako jeden z faktorů uplatňování bojové pohotovosti armády má především předstihovat praxi (v menším počtu však jsou možné i opačné případy, zvláště tehdy, když určitá praxe nižšího stupně se stane podnětem k rozvinutí daleko závažnějších opatření vyššího stupně).

Třeba dbát o zvyšování podílu tvůrčího obsahu řídicí a jiné práce, potlačovat zbytečné administrování (přemíra v počtu pracovníků v řídicích a jiných složkách je typickým ukazatelem nedostatečného využívání vyšší kvalifikace).

V našich podmínkách je nutné se orientovat na pragmatickou vojenskou vědní politiku, neboť celoarmádních úkolů je mnoho a jsou obrovské, zatímco rozvoj vojenské teorie je výhodnější přijímat ze zahraničních pramenů a modifikovat pro naši potřebu jen několika k tomu kvalifikovanými pracovníky. Pragmatická úloha vojenské vědní politiky v ČSA vyplývá ze známé zákonitosti, že za podmínek vědeckotechnického rozvoje se věda (a s ní spojená technika) stává rozhodující až převratnou výrobní silou.

Koncipování vědní politiky v ČSA by mělo být především iniciativní a tvůrčí záležitostí orgánu pro řízení vědy, využívajícího přitom potřebných podkladů a pokynů. Tento orgán by měl sledovat růst ekonomiky naší země, zkvalitňování naší výzkumné a vývojové základny, rozvoj progresivních průmyslových odvětví. Měl by mít určitou volnost jednání a pověření pro volný pohyb k získávání informací týkajících se uplatňování vědy. Tento orgán by měl být garantem procesu uplatňování vědy v ČSA a ve prospěch ČSA. Musí získat potřebnou autoritu svojí tvůrčí fundovaností, aby neklesl na úroveň administrování.

Od tohoto orgánu by měly vycházet podněty důležité pro koncipování celkové vojenské politiky, týkající se též další výstavby ČSA na kvalitativně vyšší úrovni i celkových otázek jejího vyzbrojování. To jsou klíčové otázky, které by měly vznikat při sledování celkového vojskopolitického vývoje a jeho tendencí a dle toho včas, spíše s předstihem signalizovat případné změny. (V procesu odzbrojování to vyžaduje připravovat zcela originální koncepcí různých opatření i v ČSA a zčásti i mimo ni, které nemají precedens).

Vzhledem k snižování vojenských rozpočtů a jiných omezujících kroků je důležité připravovaná zásadní rozhodnutí nejvyšších orgánů ČSA kvalifikovaným způsobem oponovat. Je to nejen součást demokratizačního procesu, nýbrž i praktická nutnost, nehledě k tomu, že celospolečenský zájem (představovaný zde oponenturou) musí být nadřazen nad osobní stanovisko, či názor jednotlivce.

Orgán pro řízení vědy by měl dále iniciativně poskytovat podněty a informace též některým vládním složkám, institucím, mírovému hnutí, federálnímu ministerstvu zahraničních věcí k různým jednáním apod., neboť současný vývoj je tak či onak poznamenán i různými vojenskými aspekty a souvislostmi, které je nutné v celospolečenském zájmu brát v úvahu. Je např. třeba:

- mírové úsilí zaměřit na boj za tlumení a postupně i zákaz vývoje nových druhů zbraní, neboť právě tento vývoj je nenahraditelným motorem zbrojení,
- vytvořit kombinovanou operační sílu k pohotovému zásahu na teritoriu, zvláště pro případ havárií a katastrof, neboť je nesprávné teprve při neštěstí vytvářet štáb k řízení akcí, shánět potřebnou techniku apod. (jak jednoznačně již potvrdila řada případů),
- učinit paralelu z následujícího: neúnosné je, že naše v podstatě velmocenská výzkumná a vývojová základna (přes 200 000 osob) je 6 až 30krát méně efektivní než ve vyspělých zemích. Z 24 mld. Kčs vyčleněných ročně na výzkumnou a vývojovou základnu se státu vrací jen 8 mld. Kčs (tj. 33,3 %, tedy ztráta 66,7 % prostředků). Již dlouho platí ve vyspělých zemích, že jeden peníz vložený do výzkumné a vývojové základny přináší 2 až 10 peněz zisku.

Dalším důležitým úkolem orgánu pro řízení vědy by měla být účast na rozvoji doktriny rozumné dostatečnosti v podmínkách ČSSR.

Orgán pro řízení vědy by měl být jakýmsi mozkovým trusem s poradním statutem, prosazující se silou argumentů a pomocí demokratizace tohoto procesu. Měl by mít k dispozici jakési operační středisko, které by za použití systémového přístupu a analýz provádělo hodnocení, resp. opozici důležitých opatření a věstí výdajů v ČSA a do jisté míry nahrazovalo též zpětnou vazbu, která v ČSA chybí. Středisko by představovalo přibližně 10 vysoce kvalifikovaných, nezávislých odborníků.

Vědu v ČSA by si měli řídit vědecktí pracovníci sami bez zbytečných mezičlánků. Věda by neměla být jen pasivním vykonavatelem zadání a již vůbec by naplní vojenskou vědu neměla být různá „slohová cvičení“, ale práce zaměřená na řešení konkrétních problémů FMNO a ČSA. Zelenou by měla dostat koncepce kvality před kvantitou.

Je nutné si uvědomit, že bez skutečného a nikoli jen proklamovaného využití vědy prakticky na všech úsecích vojenství nelze uskutečnit přechod k intenzivní výstavbě armády. Využití vědy je třeba chápat především jako uplatnění záměrů a analýz u nás a v zahraničí známých moderních poznatků a zkušeností modifikovaných tvůrčím způsobem pro potřeby v resortu FMNO. Odmítnutí takové možnosti nelze hodnotit jinak než jako neznalost elementárních zákonitostí vědeckotechnického rozvoje nebo přezívání ideologických stereotypů, starého myšlení.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat řízení (koncepti) a efektivnosti pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSA. Žádoucí je zpracování jednoduchých, ale konkrétních kritérií pro hodnocení těchto pracovišť se zaměřením na prakticky využitelné výsledky a nákladovou efektivnost. Jednotlivá pracoviště nechť si potom sama vytvoří kritéria hodnocení tvůrčích týmů či jednotlivců. Je nutné si také uvědomit, že jednotlivá pracoviště si v žádném případě již v podmínkách vědeckotechnického rozvoje nemohou sama vystačit na řešení vědeckých úkolů, ale pouze ve spolupráci s jinými pracovišti, a to přímou cestou.

Dále je třeba vzít v úvahu, že výzkumné a vývojové komplexy jsou méně efektivní než menší, ale pružná zařízení. Pokud někde ve vědeckých kolektivech nevyužívají a nemají řádně fungující VTEI, hodnotit je nepřínosné i přes případné výsledky, neboť kdyby VTEI využívaly, výsledky by byly podstatně lepší.

Orgán pro řízení pracovišť výzkumné a vývojové základny by měl být integrovaný a ne zvlášť vojenská věda, zvlášť technika a zvlášť společenské vědy, ale charakter vědeckotechnického rozvoje to vyžaduje. Měl by operativně reagovat na vývoj v rámci RVHP i na Západě, zvláště v otázkách zbrojení a nepřátelského působení proti teritoriu v době míru.

Činnost pracovišť výzkumné a vývojové základny nesvazovat administrativními hledisky s kvantitativními a jinými extenzivními ukazateli, které de facto nejsou založeny na skutečně využitelných, ze společenského hlediska oprávněných a zdůvodněných výsledcích (zejména ekonomických). Je nutné, aby se na každém pracovišti výzkumné a vývojové základny, ať hospodaří na jakémkoli principu, uvedlo při hodnocení činnosti, jakých výsledků bylo dosaženo a jejich porovnání s výší rozpočtu včetně platů pracovníků (totéž až do jednotlivce). Mělo by tak tomu být proto, že velké množství vědeckých prací zůstává bez odezvy, nenachází odpovídající možnosti uplatnění a je vlastně mrháním. Podle zahraničních měřítek pokud pracoviště má 30 % nerealizovaných prací, je hodnoceno jako nedostatečné.

Taktéž by bylo žádoucí, aby na pracovišti výzkumné a vývojové základny byl podíl správních a administrativních pracovníků kolem 10 %, aby na 10 tvůrčích pracovníků připadal nejméně 1 pracovník VTEI, u špičkových vědeckých kapacit by však neměl být výjimkou ani poměr 1 : 1.

Pozornost je třeba také věnovat otázkám ekologie, především v podmínkách ČSA, a dále rozvoji ekonomického myšlení. To by mělo vést k tomu, aby se na FMNO a vůbec v ČSA přistupovalo k plnění úkolů z hlediska úspornosti, aby nedocházelo k plýtvání materiálem, finančními prostředky, PHM apod., ale ani časem. Ekonomické myšlení je v řadě armád promítáno i do bojové činnosti, zejména v tom smyslu, aby cíle na bojišti byly ničeny pokud možno přiměřenou zbraní.

Je třeba také vidět, že vojenské rozpočty v současnosti dosahují přes některá omezení v celosvětovém měřítku kolem 1 biliónu US dolarů, takže toto nesmírné mrhání prozatím znemožňuje uskutečnit v nejbližší době nezbytná a nikoli jen polovičatá opatření k odvrácení blížící se ekologické katastrofy naší planety. Až na výjimky se nijak nesnižuje intenzita zbrojního výzkumu a vývoje, který je důležitým ukazatelem zbrojní aktivity. Na zbrojní výzkum a vývoj se v hlavních zemích NATO vyčleňuje 10 i více % vojenského rozpočtu kromě NSR, která vyčleňuje jen přibližně 5 %. Ve zbrojním výzkumu a vývoji pracuje ať přímo a trvale, či ad hoc na 40 % celkového potenciálu výzkumné a vývojové základny hlavních zemí. Poměr nákladů na vývoj, výrobu a provoz činí všeobecně 1 : 3 : 6 až 9.

Vojenské rozpočty jsou uváděny v běžných cenách, tedy včetně inflace, která v posledních letech dosahovala v hlavních zemích NATO 3 až 9 %. Tak vzniká opticky působivá strmá křivka vojenských rozpočtů USA a NATO, kterou jsme nereseriovně vydávali za důkaz růstu západního zbrojení. To koneckonců vyhovovalo i velení ČSA, které tak nebylo nuceno k intenzifikaci veškeré činnosti a mohlo pokračovat v extenzivních formách řízení a vy-zbrojování.

V současnosti je třeba prosazovat takovou mezinárodní spolupráci ve výzkumu a vývoji, která je vzájemně výhodná a nutná, tedy nikoli formální, samoúčelná. Je vhodné uvažovat i o spolupráci mimo rámec Varšavské smlouvy. Je tomu tak proto, že rozvoj vědy a na ni navazující techniky dosáhl stupně, že žádná jednotlivá země na světě ho není schopna zvládnout do celé šířky a hloubky, nýbrž pouze v mezinárodní spolupráci s návazností na celosvětové informační zdroje. Mezinárodní spolupráce je pro partnery méně nákladná, než kdyby úkol řešil každý sám. Při dvoustranné spolupráci nepřesahují náklady pro partnera 71 % částky, kterou by vynaložil, kdyby pracoval sám. Při třech partnerech to činí do 58 % pro každého. Prodlužuje se však doba řešení úkolu, a sice při dvou partnerech o 22 %.

Vzhledem k celkovému trendu snižování počtu vojsk, výzbroje, vojenských rozpočtů a zkracování vojenské základní služby by kromě jiných opatření bylo vhodné budovat ČSA sice na bázi vojáků základní služby, ale zároveň vytvářet i plně profesionalizované jednotky, pokud jsou vyzbrojeny vysoce náročnou a nákladnou technikou a v případě, kdy je nutné zajistit vysokou bojovou pohotovost (některé protitankové prostředky operující na teritoriu, prostředky PVO aj.). Je nutné také větší pozornost věnovat zápolí, resp. teritoriu.

V další kvalitativní výstavbě ČSA je nezbytné se zabývat soustavně otázkou multiplikátorů, jejich včasným objevením a uplatněním. Multiplikátory mají stále větší význam zvláště při zvyšování kvality ČSA při omezených možnostech. Za multiplikátory je možné považovat i uplatňování vědy, daleko lepší využití VTEI, ochranné vesty, biotechniku k dlouhodobé bez-úhonné bojové činnosti nebo k ochraně proti ozáření či otravným látkám, podstatné zkvalitnění výcviku, signalizátory k rozlišení vlastních a nepřátelských letadel (jinak je asi jedna třetina vlastních sestřelů) apod.

Některé uvedené podněty samozřejmě nejsou vyčerpávající pro mobilizaci přístupů a k zásadnímu obratu ve využití vědy a techniky. Přitom je třeba se zaměřit na progresivní odvětví, kde naše zaostávání je značné (hlavně elektronika, automatizace, informatika, nové materiály, biotechnologie). Jakkoli jsou většinou v tomto článku uvedené otázky interdisciplinárního a zčásti dlouhodobého charakteru, měly by být postaveny na vědeckou bázi a sledována jejich realizace.

Generálmajor doc. Ing. Václav Roučka, CSc.

K PRINCIPŮM VOJENSKÉHO A OPERAČNÍHO UMĚNÍ

V naší vojenské odborné literatuře bývají principy vojenského umění často nazývány principy vojenské vědy. Tato nepřesnost leckdy mýlí lidi, neboť vojenské umění je součástí vojenské vědy, a proto principy nelze zaměňovat.

V důsledku obšírnosti a složitosti předmětu vytváří vojenská věda rozsáhlý systém, který **zahrnuje principy**: výstavby ozbrojených sil, výchovy, výcviku, vojenského umění aj.

V systému principů vojenské vědy mají velmi důležité místo principy vojenského umění, kterými nechápeme jen jednotlivá dílčí ustanovení, ale nejdůležitější závěry, jež vyplývají z objektivních zákonů války a jsou vhodné pro praktické použití ve všech základních druzích bojové, operační i strategické činnosti vojsk. **Principy vojenského umění jsou platné pro všechny jeho součásti a mění jen formy jejich projevu.** Specifičnost součástí vojenského umění pak nachází svůj další odraz v zásadách.

Můžeme tedy říci, že principy vojenského umění jsou výsledkem poznání zákonitostí ozbrojeného zápasu a jsou závislé na stavu rozvoje vojenské vědy. Vyvíjejí a zdokonalují se stejně jako celý obsah vojenskovědeckého poznání. Některé principy v určitém období mohou ztratit svůj význam, pak jsou zařazovány do vojenské historické vědy, jiné nabývají nový obsah, nebo konečně mohou být v budoucnosti formulovány nové.

Celková soustava principů vojenského umění se skládá ze dvou skupin – **základních a dílčích principů vojenského umění.** K základním patří principy platné pro všechny tři jeho součásti – teorii vojenské strategie, operačního umění i všeobecnou taktiku (např. překvapení, soustředění úsilí, aktivita a jiné).

Formulace principů všech součástí vojenského umění bývají zpravidla totožné, avšak do výkladu obsahu principu se vkládá určité měřítko. Je-li obsah jednotlivých principů vysvětlován v taktickém měřítku, bude to potom základní princip tak-

tiky. Při výkladu téhož principu z operačního, nebo strategického hlediska bude v souladu s tím základním principem teorie operačního umění, nebo strategie. Existuje však možnost objasnit jeden princip vzhledem ke všem součástem vojenského umění. V takovém případě vystupuje jako základní princip vojenského umění. V tom spočívá členění těchto principů na hlavní a dílčí principy jednotlivých součástí vojenského umění.

Druhou součástí celkové soustavy je skupina **dílčích principů** vojenského umění, která se skládá z podskupin dílčích principů teorie vojenské strategie, teorie operačního umění, všeobecné taktiky a z principů bojové (válečné) činnosti složek ozbrojených sil a druhů vojsk, druhů zabezpečení bojové (válečné) činnosti a z druhů bojové činnosti, velení, spojení apod.

Všechny specifické principy jsou velmi blízké **zásadám a požadavkům řádů a předpisů**, které existují v oblasti všech součástí vojenského umění. Avšak zásady, které jsou v oblasti strategie, operačního umění i taktiky, je třeba přesně odlišovat od principů, jakožto hlavních řídicích myšlenek, nejdůležitějších doporučení, způsobů a forem bojové činnosti, které zahrnují hlavní směry možného projevu součástí vojenského umění.

V současné době **k základním principům** vojenského umění, jež vyjadřují objektivně působící zákonitosti ozbrojeného zápasu, řadíme:

- vysokou bojovou pohotovost ke splnění úkolů za jakýchkoli podmínek zahájení a vedení války,
- nenadállost, rozhodnost, aktivitu bojové činnosti a stálé úsilí o dosažení a udržení iniciativy,
- plné využívání různých prostředků a metod boje k dosažení vítězství,
- sladění zasazení a úzkou součinnost mezi svazky, operačními svazy všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk,
- rozhodné soustředění hlavního úsilí ve správném čase, na nejdůležitější směry (prostory) pro splnění hlavních úkolů,
- současné ničení nepřítele v celé hloubce jeho sestavy, včasné narůstání úsilí, odvážný manévr silami a prostředky (palbou), rozvíjení bojové činnosti (operace) ve vysokém tempu a zničení nepřítele v krátké době,
- respektování a plné využívání vlastenectví a morálního činitele,
- pevné a nepřetržité velení,
- houževnatost a rozhodnost při plnění stanovených úkolů, cílů,
- všestranné zabezpečení boje (operace),
- včasné vytváření záloh a obnovování bojeschopnosti vojsk.

Tyto principy se v současnosti staly nejdůležitějšími, ačkoli ani ony nemohou obsáhnout veškerou různorodost a mnohostrannost bojové a operační činnosti. Neustále jsou rozvíjeny, mění se pořadí jejich důležitosti i obsah, mají tendenci dalšího rozvoje.

Historie svědčí o tom, že platnost či její omezení jednotlivých principů, větší či menší změny, případně vznik nových principů, byl vždy spjat s těmi bojovými prostředky, které v dané době nejvíce ovlivňovaly vedení operací. Od 60. let to jsou jaderné zbraně a v současnosti k nim přistupuje i růst bojové efektivity konvenčních zbraní a zbraňových systémů s přesným navedením, použití bojových vrtulníků, minování na dálku a používání vzdušných sledů pozemních vojsk. Je proto pochopitelné, že zmíněné skutečnosti podstatným způsobem ovlivnily také dílčí principy (hlavní zásady) operačního umění, kde u některých hlavních zásad se v posledních letech změnil především jejich obsah. V podstatě to jen potvrzuje dialektiku vývoje operačního umění.

K soudobým dílčím principům – hlavním zásadám operačního umění lze počítat:

- udržení stálé vysoké bojové pohotovosti vojsk ke splnění úkolů v miru, ve válce i operaci,
- stanovení cílů operace, které odpovídají podmínkám reálné situace a možnostem vojsk,
- soustředění hlavního úsilí a vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem v silách i prostředcích na rozhodujícím místě (směru) činnosti a v potřebném čase,
- překvapení a nenadálá operační činnost i stálé úsilí o dosažení, udržení operační iniciativy,
- palebné ničení nepřítele do celé hloubky jeho sestavy, zejména za použití jaderných zbraní,
- mobilnost, odvážný manévr a vysoké bojové úsilí vedení operací,
- aktivnost, houževnatost, rozhodnost a nepřetržitost při plnění operačních úkolů,
- zachování bojeschopnosti vojsk, včasné vytváření záloh a obnovování bojeschopnosti,
- pevné, pružné a nepřetržité velení vojskům,
- udržování trvalé součinnosti a neustálé sladění bojové (operační) činnosti,
- všestranné zabezpečení bojové (operační) činnosti vojsk.

Z vyjmenovaných dílčích principů se budu zabývat jedním, který považuji do značné míry za podceňovaný, a to **principem aktivnosti, houževnatosti, rozhodnosti a nepřetržitosti při plnění operačních úkolů.**

Úspěchu v operaci zpravidla dosahuje ta strana, která při jinak stejných podmínkách jedná aktivněji a rozhodněji, usilovnější činností se zmocní iniciativy, pevně si ji udrží a tím vnutí svou vůli nepříteli. Aktivnost vedení operací spočívá v neustálém tlaku na nepřítele, ve snaze předejít ho ve využití všech výhodných podmínek situace a v maximálním uplatnění bojových možností při jeho ničení.

Pro aktivní vedení bojové činnosti vytvářejí podmínky na jedné straně nové bojové prostředky, na druhé straně požadavky vojenské strategie a operačního umění.

ní, zaměřené k maximálnímu využití výsledků těchto prostředků k úspěšnému splnění úkolů.

Aktivita se zvláště **projevuje v:**

- cílech boje a způsobech jejich dosažení,
- umění velitelů a štábů rychle přijímat účinná a smělá rozhodnutí a důsledně je realizovat v praxi,

- rozhodné a úporné činnosti vojsk, vedené s vysokým bojovým úsilím,
- snaze dosáhnout vítězství úplnou porážkou nepřítele.

K dosažení toho je nutné, aby všichni vojáci byli prodchnuti vlastenectvím, pevnou vůlí k vítězství, výtečně znali a uměli používat svěřené zbraně, projevovali vysokou aktivitu, smělost, úpornost a iniciativu, nepřetržitě se snažili vnutit svou vůli nepříteli a při zachování vlastní iniciativy ničit nepřítele nebo ho zajmout.

Zásada aktivity nachází v operacích uplatnění především v:

- neustálém působení na nepřítele a nepřetržitým zvyšování síly úderu na jeho hlavní a rozhodující uskupení,

- předcházení nepřítele ve vedení palebných úderů, zejména jadernými zbraněmi,

- uskutečňování úderů a manévru k jejich využití,

- využívání výhodných podmínek dané situace pro vnučení své vůle nepříteli ve všech druzích bojové činnosti.

Aktivnost **v obraně** spočívá ve způsobení značných ztrát útočícímu hlavnímu uskupení nepřítele všemi silami a bojovými prostředky, především jadernými zbraněmi, houževnatém bránění rozhodujících prostorů (objektů), vedení rozhodných protiztečí a protiúderů druhými sledy, zálohami v součinnosti s vojsky prvního sledu, smělém a překvapivém manévru vojsky z jedné směru na druhé.

Aktivnost **v útoku** se projevuje především v ničení nepřítele mohutnou palbou ve spojitosti s rozhodným, rychlým a nepřetržitým postupem vlastních vojsk. Útočící má na své straně iniciativu, nepřetržitě vnucuje svou vůli nepříteli a při dovedné činnosti dosahuje úplného jeho zničení nebo zajetí a ovládnutí území.

Rozhodujícím projevem aktivity ve **střetném sražení** je především předejiti nepříteli v rozhodující činnosti vojsk, tj. ve vedení palebných úderů, rozvinutí vojsk a vedení úderů do boků a týlu nepřítele, uskutečnění přeskupení, výhodného manévru a v rychlém rozvíjení úspěchu střetného sražení.

Požadavek **nepřetržitosti** při plnění operačních úkolů je dán nutností poskytnout nepříteli co nejméně času na případná protipatření a je závislý na vzrůstajících bojových možnostech vojsk, charakteru soudobých operací a na stanovených úkolech.

Nepřetržitá a rychlá činnost ztěžuje nepříteli především použití ZHN a záloh. Je tomu tak proto, že jsou jednak neustále měněny cíle pro jaderné údery a jednak v důsledku rychlého postupu vlastních vojsk je nepřítel nucen k častému přemísťo-

vání raketových prostředků. Pokud jde o nepřátelské zálohy, je na maximálně možnou míru snižován čas, který je potřebný k přípravě zásahu. Často budou nuceny zahajovat boj předčasně a bez dostatečné přípravy.

Nepřetržitá a rychlá činnost zabezpečuje dosažení cílů operace v krátké době a s nejmenšími ztrátami. Současně však od všech vojáků vyžaduje velké fyzické i morální vypětí a od velitelů, štábů vysoké organizační schopnosti i umění všestranně zabezpečovat přípravu nové operace již v průběhu probíhající činnosti.

Principy operačního umění vyplývají z objektivních zákonů války i ozbrojeného zápasu a mají tedy objektivní základ. Jsou důsledkem toho, jak se požadavky zákonů války odrážejí v myšlení lidí a konkrétních podmínek, v nichž válka (ozbrojený zápas) probíhá a ozbrojené síly působí. Vycházíme-li z prvenství obsahu před formou, můžeme říci, že principy operačního umění jsou především objektivní, ale současně mají i subjektivní stránku.

Význam principů operačního umění spočívá tedy v tom, že pro dosažení úspěchu v operaci (boji) nemá ani tak význam pouhá znalost principů, ale daleko více umění využívat jich v závislosti na situaci a rozhodovat se na základě složitého souboru jejich požadavků a konkrétní situace. Jsou tedy výchozími body pro rozhodnutí velitele, nikoli však samotným rozhodnutím. Nesprávným přístupem k jejich využívání by se mohly změnit v šablonu. Proto **praktická stránka využívání daných principů bývá zpravidla nejobtížnější a závisí plně na tvůrčí činnosti samého velitele i jeho pracovního kolektivu.**

Plukovník doc. Ing. Zdeněk Hron, CSc.

VÝSADKOVÁ PŘEPADOVÁ ČINNOST

V návaznosti na uveřejněný článek ve VM č. 5–6/1989 k novým názorům na použití vzdušných výsadků v počátečním období války, zevšeobecním některé názory na organizaci a **vedení výsadkové přepadové činnosti vzdušnými výsadky v obranném boji, operaci.** V souvislosti s tím uvedu nezbytně nutné terminologické pojmy, pravděpodobné úkoly, jakož i hlavní zásady přípravy a uskutečnění přepadové činnosti v týlu nepřítel, čímž chci přispět nejen k dalšímu rozvoji operačně taktického myšlení, ale také k dalšímu zkvalitnění přípravy velitelů a štábů.

Terminologické pojmy

Vševojsk-52-1, Vojenský terminologický slovník (vydaný v roce 1966), Stručný vojenský slovník (z roku 1984) anebo Bojový řád pozemního vojska ČSLA (Všeob-Ř-1) neuvádějí definici obecného pojmu **přepadové činnosti** či dokonce **výsadkové přepadové činnosti**.

První materiál (Vševojsk-52-1 s. 325) neobsahuje vůbec pojem **přepad**, ale pouze termín **výpad**, který je definován jako „...druh průzkumu při přímém dotyku s nepřítelem. Jeho cílem je získat zajatce, vzory nepřátelské výzbroje a bojové techniky“. Oproti tomu ve slovníku (s. 255) je napsáno, že **přepad** znamená „...způsob vojskového průzkumu v hloubce sestavy nepřítele, jehož cílem je zničit důležitý objekt, bojovou techniku, získat zajatce, dokumenty a vzory výzbroje a vojenské techniky“.

K tomu považuji za nutné dodat, že prakticky dva zcela odlišné názvy terminologických hesel mají téměř stejný nebo inovovaný obsah. Přitom nevystihují předpokládané obsahové zaměření výsadkové přepadové činnosti.

Určité náznaky shodnosti požadovaného obsahového zaměření je možné využít z pojmu **léčka**: „...překvapivě nepřítele napadnout a zničit, zmocnit se zajatců, dokumentů...výzbroje a bojové techniky“ (Vševojsk-52-1, s. 104). Obdobné obsahové zaměření má pojem **diverzní skupina**, kdy „...její činnost je zaměřena především na ničení zbraní hromadného ničení, spojů všeho druhu, skladů a štábů, na přepady styčných důstojníků...a na plnění jiných úkolů“. (Tamtéž, s. 53).

Obtíž přesného vymezení nového pojmu výsadkové přepadové činnosti spočívá v tom, že v řádu Všeob-Ř-1, jakož i v jiných dostupných předpisech s označením „Výs“ není výsadková přepadová činnost zakotvena, ale je alespoň objasněn manévr a překvapivá činnost.

V řádu Všeob-Ř-1 (čl. 3.) je stanoveno, že: „**Manévr** je organizované přemístění vojsk (sil) v průběhu boje na nový směr (čáru, do výchozího prostoru) s **cílem** zaujmout výhodné postavení vůči nepříтели a vytvořit potřebné uskupení sil a prostředků.“

Obdobně v čl. 21. (téžho řádu) je uvedeno, že: „**Manévr** je součástí soudobého boje... Manévr se provádí útvary a jednotkami, jadernými údery a palbou konvenčních zbraní...má za **cíl** vytvořit co nejvýhodnější uskupení vlastních vojsk, umožnit rychlý postup do hloubky, **obchvat** nebo **obejít** nepřítele, včetně ze **vzduchu**, k provedení rozhodných a nenadálých úderů do jeho boků a týlu z různých směrů...“

Je nepochybné, že obsahové zaměření manévru má velký vliv také na činnost vzdušných výsadků. Z toho lze vyvodit, že manévr budou vedle motostřeleckých, tankových jednotek a útvarů, jednotek a útvarů druhů vojsk uskutečňovat i různé druhy **vzdušného výsadku** (úderný, padákový, přistávací, kombinovaný, speciální výsadek).

Vycházíme-li z ustanovení Všeob-Ř-1, čl. 28., pak můžeme konstatovat, že **výsadkové svazky výsadkového vojska** (padákový, přistávací, kombinovaný, speciální výsadek) se mají používat jako operační nebo operačně strategické výsadky k vedení obchvatu nepřítele ze vzduchu a k plnění bojových úkolů v jeho týlu. Přitom ve zmíněném článku a ani v dalších ustanoveních Bojového řádu pozemního vojska ČSLA **není řešena specifika výsadkové přepadové činnosti**. Z toho vyplývá, že ani cíl, jednotlivé druhy a zejména obsahové zaměření manévru včetně požadavků na jeho rychlost, které je dosahováno především zrychlenými přesuny, překonáváním různých překážek z chodu, jakož i využitím vrtulníků a dopravních letounů pro přepravu vojsk, bojové techniky, výzbroje, munice, PHM a jiného materiálu **nenaplní požadavky výsadkové přepadové činnosti**.

Přitom jsem přesvědčen, že letouny, nové typy bojových vrtulníků, dopravní výsadkové vrtulníky podstatně zvyšují nejen palebnou sílu, ale i mobilnost zejména motostřeleckých vojsk, a tím ovlivňují vytváření dalších možností v použití různých způsobů palebného ničení nepřítele, včetně vedení boje s využitím třetího – vzdušného rozměru – k obchvatu nepřítele ze vzduchu.

Vycházíme-li ze zásad soudobého boje, operace, jakož i z významu, místa a úlohy vzdušných výsadků různého druhu, pak lze vyvodit, že nejen v obranném boji, operaci, ale i v protiútočné a útočné operaci mohou být plně realizovány různé druhy manévru, ale ze-

jména je možné častěji a efektivněji používat nových způsobů, a to při výsadkové přepadové činnosti.

Nový způsob použití vzdušných výsadků je bezprostředně ovlivněn teorií vojenského umění, kdy se stále více dostávají do popředí požadavky upuštění od teorie vysazování velkých vzdušných výsadků většinou v síle jedné až několika divízi a přijetí koncepce častějšího vysazování menších vzdušných výsadků zpravidla o síle roty až praporu a ojedinelé pluku. Přitom v horském a zalesněném terénu mohou mít uplatnění vzdušné výsadky v hodnotě zesílené čety až roty a s vysazením do více prostorů, tzv. na velkém prostoru (co do šířky i hloubky). Tím se také podstatně sníží neúměrné požadavky na celkové počty dopravního letectva, úsilí bojového letectva včetně druhů vojsk při zabezpečení přepravy vzduchem, při vysazení vzdušného výsadku a vedení boje, včetně organizace přísunu (odsunu) důležitého materiálu. Proto není překvapením, že v rámci přípravy jednotek u výsadkového vojska je stále větší pozornost věnována výsadkové přepadové činnosti, neboť celkové požadavky a zejména náklady na její zabezpečení jsou mnohem nižší.

Pod pojmem **výsadkové přepadové činnosti** chápeme aktivní formu boje vzdušného výsadku (úderného, padákového, přistávacího, kombinovaného, speciálního výsadku) v různé síle, která je uskutečňována s využitím momentu překvapení k rozhodnému úderu (zteči) ze vzduchu, po zemi, kombinované ke zničení (vyřazení nebo ovládnutí) určených důležitých objektů (cílů, prostorů, čar) v týlu nepřítele a v závislosti na situaci, bojovém úkolu, vzájemné sladěných úderů (ztečemi) vedenými z různých směrů včetně z týlu dopomoci vlastním pozemním vojskům v rychlém proniknutí na stanoveném směru (do prostoru).

Cílem výsadkové přepadové činnosti je, podle mého názoru, splnění bojových úkolů v týlu nepřítele (někdy i ve vlastním týlu) ve prospěch pozemních vojsk s maximálním využitím momentu překvapení, který podle čl. 18. Všeob-Ř-1: „...umožňuje zastihnout nepřítele nepřipraveného, vyvolat v jeho řadách paniku, paralyzovat jeho vůli k odporu, značně snížit bojeschopnost, dezorganizovat velení vojskům a vytvořit tak výhodné podmínky k vítězství i nad nepřítelem, který je v převaze“.

Myslím, že obsahové zaměření definice není konečné a s dalším rozpracováním výsadkové přepadové činnosti může dojít k nezbytné úpravě.

Pravděpodobné bojové úkoly

Výsadkové vojsko (různé druhy vzdušného výsadku) je v soudobých podmínkách jedním z velmi důležitých prostředků k zabezpečování plnění obranných úkolů v sestavě vlastních vojsk, v rámci vedení protiútočné operace a při narůstání vysokého tempa útoku. Proto se podstatně zvětšuje jejich význam, obsah a rozsah základních a dalších bojových úkolů.

Z hlediska důležitosti můžeme rozdělit jednotlivé objekty v zájmovém prostoru pravděpodobné bojové činnosti výsadku do několika kategorií. Jde o objekty palebného systému, velení a spojení, zásobovacího systému, administrativní, hospodářské a jiné.

Podle jejich kategorizace a cílů bude možné stanovit, které objekty a v jakém pořadí ničit. Zpravidla je účelné výsadkovou přepadovou činností ničit polní, pohyblivé a stacionární cíle.

Domnívám se, že za **hlavní bojové úkoly výsadkové přepadové činnosti** je možné považovat:

- u objektů palebného systému – ničení (boření):
 - rozhodujících zařízení taktických a operačně taktických prostředků jaderného napadení v prostorech bojového rozmístění a za přesunu,
 - letounů nosičů jaderných zbraní rozmístěných na letištích,
 - pozemních prvků vysoce přesných zbraňových systémů,
 - skladů jaderné munice,
 - prostředků protivzdušné obrany protiletadlových raketových systémů a řízených střel,
 - stíhacích a stíhacích bombardovacích letounů na letištích,
 - vrtulníků (různých typů) a prostředků hromadné přepravy aeromobilních vojsk;

● **u objektů velení a spojení** – ničení:

- systému velení a řízení vojsk s důrazem na místa velení praporů brigád, svazků, armádních sborů, polních armád a taktických leteckých velitelství,
- prostředků rádiového a radioreléového spojení, vojenské televize, rádiového dálkového ovládání, radionavigace, radiotechnického průzkumu, radiolokátorů, protiradiotechnických prostředků a infratechniky,
- radiotechnického systému PVO s důrazem na přehledové naváděcí, řídicí a střelecké radiolokátory, zařízení k identifikaci, rádiové a radioreléové spojení, dálkové ovládání pozemních i palubních protiletadlových raket,
- radiotechnického systému k zabezpečení řízení činnosti letectva a bezpilotních prostředků (zvláště pozemní i palubní rádiové a radionavigační prostředky, radiolokátory, infra-prostředky, zařízení k radiotechnickému průzkumu a zaměřování),
- radiotechnického systému nepřítele k zabezpečení nepřetržité a spolehlivé činnosti vlastních radiotechnických prostředků,
- týlových velitelství stanovišť a týlových zařízení,
- důležité bojové a přepravní týlové techniky,
- systému spojení skupiny štábů, štábních a spojovacích vozidel,
- skladů vojenské techniky, materiálu všeho druhu s důrazem na sklady jaderné munice, speciální pohonné hmoty a konvenční munice,
- velitelství a teritoriálních jednotek,
- objektů (prostorů) mobilizačního rozvinování;

● **u objektů zásobovacího systému** – ničení (narušování):

- středisek výroby důležitého vojenskohospodářského materiálu,
- systému přívodů a zdrojů elektrického proudu, plynu a pitné vody, hydrostaveb a jiných energetických zařízení,
- přečerpávacích stanic a potrubí vedoucích k nim,
- zásobování vojsk všeho druhu, ropovodů, naftovodů, produktovodů,
- vykládacích (nakládacích) stanic a míst (prostorů),
- skladů se speciální leteckou municí, LPHM a další;

● **u důležitých administrativních a hospodářských objektů** – narušování:

- ekonomické a vojenské síly neustálým znepokojováním a udržováním v nepřetržitém napětí, v prostoru (místě), kde dojde k dalšímu přepadu,
- státní správy nepřítele neustálou dezorganizací,
- evakuace, dopravy, zásobování všeho druhu s důrazem na mobilizační střediska (místa),
- celkového řízení na teritoriu,
- mostů, obsazování soutěsek, zřizování závalů (fugasů), zátarasů (se zpožděným odpálením) s cílem oslabení silniční, železniční, vodní sítě, intenzity přeprav, ničení důležitých komunikačních uzlů a zařízení;

● **u jiných objektů** – organizování:

- pomoci vojskům při průlomu mezilehlých obranných pásem (postavení) nepřítele, překonávání zatarasovaného nebo zamořeného (devastovaného) terénu, při násilném přechodu vodních překážek z chodu,
- pomoci při zabezpečování rychlého postupu a vedení boje operační manévrovací skupinou s důrazem na aktivní ničení důležitých pozemních objektů nepřítele samostatně nebo v součinnosti s ostatními druhy vzdušného výsadku, popřípadě i k jejich dočasnému jejich začlenění do sestavy OMS VŠA (F).

Celkový rozsah pravděpodobných bojových úkolů, které mohou vzdušné výsadky plnit, zvětšují význam a možnosti jejich použití v bojích, operacích všeho druhu. Tím se **výsadková přepadová činnost stává trvalou a významnou složkou vševojskového boje, operace.**

Hlavní zásady přípravy a uskutečnění výsadkové přepadové činnosti

Úderný výsadkový prapor až úderný výsadkový pluk (úderný výsadkový pluk až úderná výsadková brigáda) jsou prostředkem velitele vševojskové armády (frontu) k vedení výsadkové přepadové činnosti v **taktické a operačně taktické hloubce**. K plnění bojových úkolů je možné vedle úderných výsadků také využívat vzdušné výsadky organizované z jednotek, útvarů (popřípadě svazků) výsadkového vojska, které výsadkovou přepadovou činností mohou ničit důležité cíle a prostředky nepřítele rozmístěné zejména v **operační, operačně strategické** a podle potřeby i v **operačně taktické hloubce**. Veliteli frontu může nadřízený velitel dočasně přidělit **padákový výsadkový pluk až výsadkovou brigádu**.

V rámci výchozího prostoru pro vysazení zaujímají úderné výsadkové jednotky (pluky, brigády) zpravidla hlavní (záložní) vyčkávací prostor nebo prostor soustředění, který může být rozmístěn v bezprostřední blízkosti (několik km) velitelského stanoviště vševojskové armády (F), jenž je možné členit do 2 až 3 samostatných prostorů anebo může být totožný s prostorem protivýsadkové zálohy.

Vyčkávací prostor (prostor soustředění) úderného výsadkového praporu je zpravidla vzdálen od linie fronty do 50 km a jeho rozloha nepřevyšuje 10 km². Tento prostor úderného výsadkového pluku může být určen až 70 km od předního okraje a jeho rozloha dosahuje až 100 km², u úderné výsadkové brigády jde o normy do 120 km od linie fronty a rozlohu do 150 km². V horském a zalesněném terénu mohou mít tyto vzdálenosti poloviční hodnoty a za předpokladu rozmístění úderných jednotek do více prostorů se jejich rozloha zmenší 2 až 3krát.

Pro úderné výsadkové jednotky jsou podle charakteru a důležitosti nepřátelského objektu (cíle), jeho síly a rozlohy připravovány **varianty bojové sestavy, výstroje, výstroje a kompletace nezbytného materiálu**. Po obdržení rozkazu (stanoveného signálu) je jednotka v síle roty připravena do 30 minut zahájit nakládání bojové techniky a materiálu do pohotovostních letounů a za dalších 30 minut může rota být vysazena (ve vzdálenosti 100 až 250 km od hlavního, záložního letiště, odkud vzletly dopravní výsadkové vrtulníky, dopravní letouny), ve výchozím prostoru pro vysazení.

Myslím, že k novým pohledům patří orientační **doba na přípravu** k výsadkové přepadové činnosti v týlu nepřítele, která může být u úderné výsadkové roty do 1 h, úderného výsadkového praporu 2 až 3 h, úderného výsadkového pluku 4 až 6 h a úderné výsadkové brigády kolem 12 h. Tyto zkrácené lhůty jsou bezprostředně ovlivněny tím, že jednotka, která se připravuje k výsadkové přepadové činnosti, má vždy předem určeny varianty 3 až 4 cílů (objektů, prostorů) v týlu nepřítele, přičemž z tohoto počtu zpravidla ničí 1 až 2 objekty (cíle).

Přibližná doba na přípravu k **opakovanému vysazení** z vlastního týlu je u úderné výsadkové roty do 4 h, úderného výsadkového praporu až 8 h, úderného výsadkového pluku 10 až 12 h a úderné výsadkové brigády 18 až 24 h. K novým zásadám patří taktéž orientační doba k **opakovanému použití** již vysazeného vzdušného výsadku (různého druhu a síly) **bez jeho návratu do sestavy vlastních vojsk**, která u úderné výsadkové roty se může pohybovat v rozmezí 10 až 20 a u úderného praporu do 20 až 30 minut. Přitom skutečná doba je plně závislá na počtu bojové (dopravní) techniky předurčené k nakládání, na tom, kdy tyto prostředky přiletou na přistávací plochy s rozdělenou municí i materiálem v každém vrtulníku a v bojové sestavě, jež zabezpečuje následné vysazení.

Pravděpodobné možnosti **použití vzdušného výsadku** na stupni vševojskové armády je velmi variabilní a může dosahovat těchto hodnot:

- jeden úderný výsadkový prapor nebo do 4 rot, popřípadě 12 až 16 čet k vedení diverzní činnosti nebo vytváření různých léček,
- až tři úderné výsadkové prapory nebo trojnásobné vyčlenění menších jednotek.

Přitom lze kalkulovat i s tím, že mimo vedení výsadkové přepadové činnosti mohou veliteli divízi použít jednotky předurčené k taktickým vzdušným výsadbám v rámci protivýsadkové zálohy (členěním do několika prostorů) nebo vyčleněním části k plnění aktivních úkolů, protitankových, kombinovaných a kočujících léček.

Článkem jsem sledoval cíl zevšeobecnit některé nové pohledy na výsadkovou přepadovou činnost. V důsledku jeho omezeného rozsahu jsem se nezabýval problematikou plánování výsadkové přepadové činnosti, která musí být vykonávána v souvislosti s novými pohledy na plánování TVV, na stupni divize či armády. K této činnosti štábu uveřejním v nejbližší době potřebné podklady.

Podplukovník Ing. František Valach, CSc.

K VÝZNAMU CVIČENÍ

V přípravě a uskutečňování cvičení v současné době se projevují nové, aktuální problémy, které je zapotřebí řešit v zájmu dalšího rozvoje této široké a složité oblasti. Zabývat se těmito otázkami je také zdůvodněno jejich současnou tematikou, obsahem, stále složitější přípravou a vedením obranné operace k odražení agrese nepřítel.

Dnešní stav se vyznačuje řadou názorů na operační velitelsko-štabní cvičení v terénu. Často slyšíme, že problémy řešené v jejich rámci jsou složité a otázky operačního umění komplikované. Patrně celé vojenské umění je stále složitější.

Jde o subjektivní jev, výjimku, nebo je zde „složitost“ objektivně přítomna? Je dnešní stav vojenské teorie a praxe, vojenského umění komplikovanější než před deseti až patnácti lety, kdy jsme tvořili podklady k řízení operačních cvičení a zúčastňovali se jich? **Cílem článku je některé z problematičtějších úseků objasnit a dát podnět k diskusi.**

Domnívám se, že základní odborné otázky vojenské teorie a praxe jsou dnes přirozeně složitější, mimo jiné také proto, že vojenská věda se zabývá zcela novými problémy. V řadě případů jde o zásadní změny vojenského umění, které jsou důsledkem i celkového nového myšlení.

Značné změny se v poslední době projevují v operačním umění. Jsou tak výrazné a časté, že je plnohodnotné mohou pochopit a v procesu přípravy a provedení cvičení uplatnit jen kolektivy a jedinci, kteří významnými přeměnami denně žijí. Vyžadují docenit fakt podmíněnosti a vzájemné dialektické souvislosti strategie, operačního umění i taktiky a současně je prosadit do praxe operační, bojové přípravy.

V důsledku těchto jevů roste úloha operační a bojové přípravy. Jejím vrcholem v polní přípravě jsou velitelsko-štabní cvičení operačních a taktických velitelských stupňů a vševojsková taktická cvičení. Jsou a budou nejvyšší metodou přípravy velitelů, štábů a vojsk. Význam cvičení (i se zřetelem k perspektivnímu vývoji) vyplývá z celkového systému vojenské profesionální přípravy, výcviku a výchovy. Především **umožňují** v stále složitějších podmínkách, za účasti orgánů velení operačních svazů, vševojskových svazků, svazků, útvarů druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb všestranně procvičit plnění základních operačních, bojových úkolů, otázky velení, organizaci a vedení soudobé obranné operace a boje. Tím, že cvičicím jsou stanoveny reálné úkoly co do šířky, hloubky a času a současně prakticky se plní, vytvářejí cvičení nenahraditelný model příští možné skutečné bojové činnosti. Jejich **rozhodujícím faktorem** je osvědčená praxe, která nedovoluje odtržení od skutečnosti, zpravidla i tím, že se při nich procvičují učební úkoly bez přerušení, plynule v souladu se zvolenou a připravenou operačně taktickou situací a jejím pravděpodobným vývojem na skutečném

bojišti, válčišti. To umožňuje zjišťování charakteru soudobé obranné operace, boje a příští možné války. Jde o důležitý fakt, na jehož základě můžeme v předstihu vojenské teorie před potřebou praxe stanovit hypotézy vývoje vojenského umění, operace a způsoby ničení nepřítele. Tím se i zvyšuje význam operační přípravy a polního výcviku vojsk.

Ještě v nedávné době šlo o velmi náročný způsob přípravy, zejména ve zpracovatelské oblasti a řízení cvičení. V souladu s plánem byla uskutečňována vševojsková taktická cvičení pravidelně v každém výcvikovém roce se všemi vševojskovými svazky. Armádní velitelsko-štábní cvičení v terénu, jednotlivě s každou armádou a vyvrcholením bylo frontové (ve variantě operačně strategické) velitelsko-štábní cvičení. Výsledkem byla relativní záruka celkové připravenosti. Cvičení se z tohoto pohledu posuzovala a hodnotila.

Ačkoli jejich průběh čas od času vyjevil v některých oblastech slabší připravenost cvičících orgánů velení a vojsk, nezbyval zpravidla dostatek prostoru na odstranění nedostatků. Vysoká četnost akcí bojové přípravy v napjatých plánech to neumožňovala. To bylo také možnou příčinou toho, že se vyskytly zámysly (plány) provedení cvičení zpracované s nedostatečnou kvalitou. Následkem toho často docházelo k opakování schvalovacích procesů u nadřízeného.

Pozornost zasluhuje i skutečnost, že v některých případech chyběly zpracovatelům požadované teoretické vědomosti, praktické zkušenosti. Metodologické postupy práce mnohých štábů neodpovídaly potřebám zpracování cvičení na požadované úrovni. Z toho je patrné, že takový stav nemohl, podle mého názoru, zajistit vysokou organizační a operační taktickou kvalitu orgánů velení a bojovou připravenost vojsk.

Na základě dosažených poznatků je nyní nahrazována kvantita novou kvalitou. Je nutné však poznamenat, že snížení počtu cvičení ještě za jejich novou kvalitu nelze považovat. Nižší počet cvičení je krokem rozhodujícího předpokladu, jak toho dosáhnout.

Domnívám se, že je třeba zvážit, zda nové teoretické poznatky operačního umění a taktiky, uplatněné v rámci současných cvičení, odpovídají základním řádům a předpisům ČSA, jakož i výchozím požadavkům přiblížení přípravy orgánů velení a polního výcviku vojsk podmínkám skutečné operace, boje. Jestli jejich pojetí vychází ze stále platných zásad, např.: aby cvičení probíhala nepřetržitě ve dne a zvláště v noci, za každého počasí, ve složitých podmínkách použití konvenčních, ale i jaderných zbraní, s problematikou komplexně stanovených učebních úkolů, v souladu s vytyčenými cíli apod.

Význam těchto zaměstnání spočívá také v procvičování všech nejsložitějších prvků organizace a vedení operace, boje, jako např. zpravodajskou činnost, průzkumná opatření (objekty prvního pořadí), plánování a upřesnění operační dokumentace, řešení nárůstu sil a prostředků v reálných podmínkách, často spojené s odražením agrese nepřítele a aktivním vedením obranné operace. Výsledky se pochopitelně musejí příznivě odrazit v celkové připravenosti, zejména v zkvalitnění bojové a mobilizační pohotovosti.

Stále širší rozsah řešených problémů při cvičeních vyžaduje nový přístup k přípravě orgánů velení a vojsk ještě do jejich zahájení. Patrně nebudou v plném rozsahu postačovat dosavadní formy přípravy velitelů, štábů a vojsk, jak jsou stanoveny v pomůcce Vševojsk-51-12.

Praxe potvrzuje, že zvláště **přípravu orgánů velení bude pravděpodobně nutné předhodnotit**. Výsledky dosavadních cvičení totiž svědčí o tom, že bude třeba více pozornosti věnovat tvůrčímu myšlení, skutečným profesionálním kvalitám, které jsou zárukou dobře připravených důstojníků s vysokými odbornými vědomostmi. Tyto základní hodnoty lze získat odpovědnou odbornou přípravou, každodenním výcvikem a cvičení jsou metodou k jejich ověření v praxi. Právě k těmto cílům by měla být zaměřena problematika celého komplexu současného systému přípravy velitelů, štábů, vojsk, a to zejména praktickou polní přípravou.

V rámci této přípravy je možné dosáhnout odpovídajících výsledků důsledným zvládnutím zásad bojové činnosti vlastních vojsk a možností nepřítele. To vyžaduje stabilně studovat (do všech podrobností) otázky přípravy a vedení vzdušné pozemní operace, boje, použití vysoce přesných zbraní a ochranu proti nim, bojovou techniku, kterou může zasadit na zemi i ze vzduchu. Tyto znalosti pak v plném rozsahu následně uplatňovat v přípravě cvičení, zvláště v době jeho vyvrcholení, které je zpravidla okamžikem dvoustanného střetnutí vojsk. Jde o hlavní předpoklad, jak v reálném čase uvést cvičící do nejkritičtějších a nejsložitějších situ-

aci na počátku války tak, jak by pravděpodobně v tomto období mohly události probíhat.

V nové obsahové struktuře se osvědčilo operační velitelsko-štabní cvičení v terénu (někdy i velitelsko-štabní cvičení taktických velitelských stupňů a vševojsková taktická cvičení s vojsky), **dělit na dvě souvislé, základní období s řešením ucelených, vzájemně propojených problémových úseků.**

V přípravném období (zpravidla na komplexním štabním nácviku) cvičící nejprve zpracují operační, bojovou dokumentaci. V souladu se vzniklou situací na válčisti (bojišti) ji v průběhu prvního období (hlavní části cvičení) upřesňují. S postupnou rozehrou nárůstu sil a prostředků, operačního a mobilizačního rozvinutí, jsou zároveň štáby a vojska vyváděny do stanovených prostorů vyhlášením bojové pohotovosti (za jakýchkoli podmínek). Potom následuje praktické procvičení předpokládaných učebních úkolů, které by měly mít komplexní obsah.

Jedině tak je umožněno vytvořit si správnou představu o pravděpodobné poslušnosti přípravy a vedení obranné operace, boje. Taktéž je nezbytné procvičit i sladěnou činnost všech druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, v zájmu splnění úkolů vševojskových svazků, svazů. Účelná komplexnost učebních úkolů byla již příznačná pro přípravu orgánů velení a vojsk Sovětské armády za Velké vlastenecké války.

Zvláště charakteristická je např. organizace volchovské operace (v r. 1943), kde byla soustředěna pozornost na všestrannou přípravu štábů a vojsk. Přitom byla zvažována zvláštnost každého konkrétního úkolu, který měl být reálně plněn. V přípravném období se střelecké sbory a útvary zúčastnily kromě nácviků zteče opěrných bodů, cvičení s tankovými brigádami, s kterými měly útočit. Obdobně tomu bylo před zahájením vyborgské operace (v r. 1944), kdy velitelé a štáby organizovali cvičení svazků a útvarů na předem připravených a v krátkých lhůtách vybudovaných provizorních cvičištích v zalesněném a bažinatém terénu s použitím různých překážek.

Většinou šlo o jednostranná taktická cvičení s bojovou střelbou nebo se značkovým nepřítelem. K jejich řízení nebyla vždy určována rozhodčí služba, což je zdůvodňováno i tím, že byly procvičovány konkrétní úkoly a vedení boje k jejich splnění. Získané návyky v době přípravy operací zásadně přispěly k předstihu nepřítele v praktických otázkách vedení bojové činnosti. Cvičení tak přispělo k dosažení celkového vítězství. Mnohé z toho si zachovalo platnost, zejména požadavky maximálního přiblížení skutečnému boji, vysoké kvality a náročnosti plnění komplexních učebních úkolů v terénu. Začátek Velké vlastenecké války také svědčí o nedocenění významu cvičení s obrannou tematikou. Zkušenosti potvrzují aktuálnost současných cvičení a jejich stále větší význam.

V souvislosti s novým obsahem cvičení, zaměřeným na obrannou problematiku, je příprava a uskutečnění současných cvičení z objektivního hlediska stále náročnější. Především proto, že řeší komplexní otázky spojené s přípravou a vedením obranných operací, boje v reálném čase a prostoru (terénu). A to je pro současnou obrannou bojovou činnost nanejvýš potřebnou podmínkou k všestrannému procvičení všech významných otázek, nutných k zabezpečení odrazení agrese nepřítele. V důsledku toho představují tato cvičení výrazný kvalitativní přelom.

Přes různá dílčí omezení zaznamenává vojenství stálý rozvoj v materiálové oblasti a zpětně ovlivňuje vývoj způsobů vedení operace, boje. V obraně to znamená hledání ještě účinnějších způsobů ničení nepřítele, které patrně budou vyžadovat přesné kalkulace, propočty a dokonale sladěnou činnost orgánů velení. To vynucuje zavádět další nové technické prostředky velení vojskům, vybízí k promyšlené práci nutně spojené s tvořivým myšlením. V podmínkách, kdy jsou upravovány organizační struktury vojsk, včetně počtů velitelských a štábů, bude, podle mého názoru, **nezbytné pravděpodobně přehodnotit i některé platné zásady a normy.**

S novou strukturou, zvláště úpravou počtů osob a bojové techniky, souvisejí také počty vojsk, která se zúčastní cvičení. Při zachování současného rozmachu operace a řešení stejného objemu učebních úkolů s nižším stavem osob, výzbroje i bojové techniky, bude zřejmě účelné přistoupit k přehodnocení jejich skutečných bojových možností a zdůvodnění potřeby nových takticko-operačních norem pro obrannou a útočnou (protiútočnou) operaci. Domní-

vám se, že praktický výzkum na cvičeních není v tomto ohledu stále doceněn. Je tím důležitější, jestliže si uvědomíme, že vyšší metoda přípravy velitelů, štábů a vojsk neexistuje, následuje pak jen skutečná operace, válka a kde jinde než v průběhu cvičení je možné se dokonale odborně vycvičit. Uspěje ten, kdo dostatečně zvládne všechny otázky současného ozbrojeného zápasu již v míru.

V souhrnu jde o další důvody zkvalitnění cvičení všech kategorií. Je to tím závažnější, porovnáme-li jejich **větší intenzitu u pravděpodobného nepřítele**. Snižili jejich množství jen v případech, které vyžadují pozvání pozorovatelů signatářů Stockholmské konference, dávají tak najevo jejich význam z hlediska utajení příprav.

Myslím, že není důvod k uspokojení s dosaženým stavem operační přípravy, zjednodušování a nerespektování požadavků současných cvičení. Za tím účelem **bude zřejmě vhodné posoudit některé tendence, jako např. snahu ukazovat všechno v nejlepším světle, čistopisy dokumentů atd.**

V článku jsem se zabýval některými aktuálními otázkami významu současných cvičení pro zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti a jejich úlohou v dnešních podmínkách operační a bojové přípravy. Aby cvičení byla vskutku rozhodující, nejvyšší výcvikovou metodou přípravy velitelů, štábů a vojsk, je třeba současně docenit nejnovější poznatky teorie vojenského umění, vojenské vědy. Nepřetržitý vývoj prostředků vedení ozbrojeného zápasu, zvláště vysoce přesných zbraní, bojové techniky a jejich zpětný vliv na způsoby vedení obranné operace i ničení nepřítele vyžadují neustálé **zdokonalování forem přípravy velitelů, štábů a vojsk, především polní přípravou**, pro kterou je základní a nejefektivnější metodou práce cvičení. K tomu, aby tato úloha byla plněna, je žádoucí stále zlepšovat jejich metodiku přípravy i provádění a nejlepší zkušenosti zevšeobecňovat ve vojenském odborném tisku.

Podplukovník Ing. Josef Je d l i č k a

VÝSTAVBA A ROZVOJ DENNÍHO INFORMAČNÍHO SYSTÉMU

V předcházejícím období bylo v ČSA značné úsilí soustředěno do oblasti automatizace řídicích procesů v polním systému velení. V současné době se toto úsilí přenáší také do oblasti velení a řízení v mírových podmínkách.

Základem pro řešení ASVR na stupních svaz se stal **Automatizovaný terminálový informační systém FMNO – ATIS**.

V roce 1986 bylo zahájeno řešení Automatizovaného denního informačního systému velitelství ZVO – AUDIS a v roce 1987 Denního informačního systému vševojskové armády – DENISA. V dalším období se předpokládá rozšíření výstavby jak v horizontální, tak vertikální rovině, připojením dalších svazů do ASVR i řešením informačního systému až do stupně svazek s využitím Malého automatizovaného informačního systému divize – MAIS, který je zadán jako vědecký úkol.

Zavádění automatizovaného systému velení a řízení v míru předpokládá na všech stupních komplexní přístup, tj. od technického, systémového a programového zabezpečení až ke kádrovému a organizačnímu řešení. Jde o složitý proces, jehož řešení je dlouhodobé.

Struktura systému DENISA byla stanovena na základě využití poznatků a zkušeností z budování a provozu systému FMNO – ATIS a ZVO – AUDIS, dále byly využity zkušenosti ze zpracování dílčích úkolů, které řeší oblast velení a řízení vojsk i otázky materiálně technického zabezpečení na operačním stupni.

Vzhledem k rozsahu celé problematiky je systém řešen jako automatizovaný integrovaný informační systém. Je budován jako otevřený systém po jednotlivých oblastech s tím, že na základě definice vstupů a výstupů informací u jednotlivých úloh je vytvářen základní databázový systém a ve stadiu řešení programový aparát pro efektivní tvorbu oblastí systému. Tento aparát by měl obsahovat moduly pro sběr a zpracování dat, práci s texty, tvorbu vstupních sestav, moduly pro spolupráci v uzlech, terminálovou komunikaci i některé další.

Systém báze dat předpokládáme rozvíjet na současném existujícím jednotném databázovém systému ARMIS tak, aby plně pokryl potřeby práce s daty projektového a programového díla, řešící problematiku každodenní činnosti štábu.

Při tvorbě a zavádění systému je jeho struktura postupně upřesňována podle požadavků uživatelů. Z tohoto důvodu je informační systém (IS) DENISA rozdělen na relativně samostatné podsystémy. Hlavní podsystémy, které tvoří tzv. jádro informačního podsystému, mají úzkou informační vazbu a pracují pod jednotnou bází dat (jde o podsystémy 1 až 9).

Druhá skupina úloh (podsystémy 10 až 13) jsou relativně samostatné podsystémy, které jsou specifikovány pro určitý obsah činnosti nebo druh vojska. Vzájemné propojení a vazby na sebe jsou pouze nepřímé. Každá úloha pracuje se samostatnou bází dat. Zpracované informace mohou být využity k vytvoření jednotné souhrnné informace pro velitele a štáb.

Třetí skupinu tvoří samostatné úlohy, z nichž každá řeší jinou oblast. Je předpoklad, že vstupní informace budou částečně využívány pro jádro informačního systému (i v druhé skupině úloh).

Popis jednotlivých podsystémů

Podsystémy, které tvoří jádro IS:

Podsystém 1 – DOKA – Automatizované zpracování a sestavení dokladu velitele svazu o splnění úkolů týdne.

Cílem řešení podsystému je příprava podkladů pro informace velitele armády veliteli okruhu. Jde o automatizované zpracování informace, o splnění úkolů za týden a přehledu hlavních úkolů následujících další týden. Informace o plnění úkolů jsou automaticky vybírány a zpracovány z jednotlivých úloh podsystému. Údaje o plnění úkolů podřízených útvarů budou vkládány z jednotlivých terminálových pracovišť štábu prostřednictvím aktivace stálé terminálové sítě.

Zabezpečení informačních toků mezi svazem a svazky (útvary) je prozatím zajištěno pomocí šifrových zpráv, v budoucnu se předpokládá přebírat údaje z informačního divizního systému MAIS.

Přílohy budou zpracovávány jednotlivými odděleními a skupinami štábu na uživatelských terminálových pracovištích formou využití formalizované bojové dokumentace a předávány do centra těchto uživatelských terminálů.

Celková práva bude jako sružená týdenní informace předávána na ZVO pomocí utajeného mezipočítačového přenosu dat, který je ve stadiu zavádění. Tato informace bude dostupná pomocí uživatelských terminálů i pro členy vojenské rady svazu.

Z hlediska sběru, zpracování a výdeje informací se předpokládá vytvářet podsystém na počítači ADT 4700 a využitím počítačů TEXT-01 a terminálů SM 7202 jako V/V zařízení. Mikro počítače TEXT-01 se kromě toho plánuje využít i pro zpracování informace v lokálním režimu.

Podsystém 2 – BOPO – Automatizované zpracování a výdej informací o bojovém rozdělení štábu a bojeschopnosti vojsk.

Řešení tohoto podsystemu je rozděleno na dvě části:

- **zpracování bojového rozdělení štábu svazu** je předpokládáno s využitím mikropočítače TEXT-01 na pracovišti stálého operačního dozoru; automatizované zpracování umožní důslednou kontrolu správnosti bojového rozdělení, podstatně zkrátí dobu zpracování a odstraní časově náročnou mechanickou práci pomocníka SOD,

- **zpracování přehledu bojeschopnosti vojsk svazu** bude řešeno v návaznosti na automatizovaný přenos a přípravu pravidelných hlášení o bojeschopnosti podřízených svazků a útvarů svazu; k řešení bude využito jak mikropočítače TEXT-01 u SOD svazu, tak počítače ADT 4700 a vnitřní terminálové sítě na štábu svazu pro další zpracování a výdej informací v rámci celého systému DENISA.

Výstupní informace podsystemu budou využity pro podsystem DOKA, VÝDEJ, popř. další. Po rozvinutí a aktivaci vnitřní terminálové sítě na štábu svazu bude možné vstupní podklady pro BOPO i vlastní zpracování uskutečňovat přímo jednotlivými funkčními oddělení a skupin štábu.

Podsystem 3 – VÝVOJ – Automatizované zpracování, evidence, vyhodnocení a výdej informací o plnění úkolů ve vybraných oblastech bojové přípravy.

Cílem řešení je automatizované sledování a zpracování výsledků vybraných oblastí bojové přípravy: taktické, taktické – výcviku, přípravy velitelů a štábů, střelecké (z tankových, lafetových i ručních zbraní), řízení bojových vozidel.

Podsystem má přímou návaznost na podsystem AUDIS-SYPOL. Tok informací mezi svazky a svazem je prozatím řešen stejně jako u podsystemu DOKA pomocí šifrovaných zpráv zasílaných na OBP (v budoucnu prostřednictvím utajeného dálkového přenosu dat mezi systémy MAIS a DENISA). Pomocí uživatelského terminálu budou tyto informace předávány ke zpracování do počítače ADT 4700. Efektem týdenního zpracování by měl být přehled dosažených výsledků bojové přípravy vojsk podřízených svazů pro velitele svazu a datový soubor určený k přenosu ze stupně armáda na okruh ke zpracování výsledků bojové přípravy vojsk v rámci okruhu.

Výstupní data by měla být využívána pro podsystem DOKA a VÝDEJ a měla by být přístupná pro členy vojenské rady a náčelníky oddělení a skupin svazu pomocí uživatelských terminálů.

Pro vnitřní zpracování na OBP bude možné využít i mikropočítače TEXT-01.

Výsledky měsíčního zpracování budou využity společně se závěry z kontrol a kontrolních cvičení při ukončení výcvikového období a výcvikového roku pro podsystem VÝHODA, zpracovávající automatizovaným způsobem komplexní hodnocení úrovně a kvality plnění úkolů stanovených Rozkazem MNO ČSFR pro přípravu vojsk ČSA ve všech oblastech života a činnosti útvarů a svazků armády.

Podsystem 4 – KONVOJ – Automatizované plánování, evidence a vyhodnocování kontrolní činnosti.

Cílem a předmětem podsystemu je sběr, zpracování a vyhodnocování informací o kontrolní činnosti u útvarů a svazků armády. Na základě ročního plánu kontrolní činnosti, upřesněných úkolů z této činnosti i dalších výcvikových dokumentů jsou podklady pro kontrolní činnost zpracovány do dvouměsíčního plánu hlavních úkolů a základních opatření svazu. Sběr informací o kontrolách, jejich výsledcích a další požadované údaje budou ukládány do datové báze počítače pomocí uživatelských terminálů jednotlivých oddělení a skupin. Výstupní sestavy a informace poskytnou dostatečný přehled o plnění plánu kontrolní činnosti, zaměření a výsledcích kontrol, včetně podílu velitelství a štábu na jejich uskutečnění. Vybrané informace budou po zpracování předávány v souhrnu za armádu (pomocí utajeného mezipočítačového přenosu dat) na okruh. Budou rovněž využity v podsystemech VÝDEJ, DOKA, VÝHODA, PLÁN.

Podsystem 5 – KAMU – Automatizované zpracování a výdej informací o mimořádných a důležitých událostech, trestných činech a kázeňské praxi.

Cílem řešení podsystemu je automatizované zpracování a výdej informací o mimořádných událostech (MU), důležitých událostech, trestných činech a dalších sledovaných ukazatelích kázeňské praxe. Na základě sběru a vložení požadovaných informací do počítače po-

moci uživatelských terminálů budou zpracovány a vydány informace na obrazovku terminálu, popř. vtištěny přehledové sestavy. Požadované informace je možné získat také využitím interaktivního režimu zpracování.

Jako vstupů lze využít informací z podsystému úlohy KONVOJ, NEHODA. Výstupní informace budou využívány podsystémy VÝDEJ, VÝHODA, DOKA.

Podsystém 6 – ODVEL – Automatizované sledování a výdej informací o odvelení a výpomocích.

Cílem řešení je zpracování přehledu o odvelení a pracovních výpomocích na stupni útvar, svazek.

Zatím pracuje podsystém většinou autonomně, bez návaznosti na datovou bázi DENISA. Je předpoklad, že po vyřešení utajovaných přenosů mezi svazky a svazem by byly vstupní informace přejímány touto cestou. Výsledkem zpracování by měly být informace, které budou využívány pro podsystémy DOKA, BOPO a INFORM. Zpracované informace budou předávány utajeným dálkovým přenosem dat také pro řešení v systému AUDIS.

Kromě přehledu o odvelení a výpomocích podsystému bude sloužit také pro vyhodnocování plnění plánu odvelení.

Podsystém 7 – VÝHODA – Automatizované hodnocení úrovně a kvality plnění úkolů stanovených Rozkazem MNO ČSFR pro přípravu vojsk ČSA.

Cílem řešení je hodnocení útvarů a svazků armády ve všech oblastech života a činnosti vojsk. Vyhodnocení je zpracováno na závěr výcvikových období a za výcvikový rok. Jako vstupní informace budou využity údaje z podsystému VÝVOJ, KONVOJ, KAMU, úloh OP-SAZ, NEHODA.

Výsledkem zpracování jsou výstupní sestavy, které dávají přehled o celkových výsledcích a pořadí útvarů v rámci svazků, hodnocení a pořadí útvarů stejné nebo podobné organizační struktury (např. motostřeleckých pluků). Tyto výsledky budou zpřístupněny pomocí uživatelských terminálů také pro hlavní funkcionáře, náčelníky oddělení a skupin svazu.

Podsystém by měl zahrnovat řešení podsystémů VÝVOJ, KONVOJ, KAMU, VYTEZA, FI-NEZA.

Podsystém 8 – PLÁN – Automatizované zpracování, výdej a vyhodnocení plánovacích dokumentů.

Cílem řešení podsystému je racionalizace, automatizace a snížení pracovní zátěže zpracovávajících plánovacích dokumentů. Předmětem řešení je zpracování Plánu hlavních úkolů a základních opatření velitelství a štábu svazu (na výcvikový rok a na 2 měsíce), Plánu kontrolní činnosti na výcvikový rok i některých dalších plánovacích dokumentů.

Pro jednotlivá oddělení umožňuje zpracování měsíčních plánů oddělení (skupin). Podsystému lze využít i pro zpracování osobních plánů jednotlivých pracovníků, přehledu hlavních výcvikových akcí u podřízených svazků, případně útvarů.

Podsystém vytváří podmínky pro zkrácení lhůt plánování, dosažení kvalitnější obsahové a časové sladění plánovaných akcí.

Sběr a zpracování informací od podřízených svazků a útvarů je předpokládán s využitím malého automatizovaného informačního systému divize – MAIS. Vybrané informace budou přenášeny na stupeň svaz pomocí utajeného dálkového přenosu dat.

Pro doplnění a upřesnění informací, které nejsou zahrnuty v hlavních plánovacích dokumentech a v datové bázi systému, bude využito uživatelských terminálů oddělení a skupin štábu svazu. Centrálně se zpracovává na počítači ADT 4700 a uživatelské terminály je možné využít i pro výdej zpracovaných informací, které budou zaslány pomocí utajeného mezipočítačového přenosu dat na okruh. Pro sběr vybraných informací je plánováno využití informací podsystémů KONVOJ a VÝVOJ.

Vstupní informace lze upotřebit v podsystémech DOKA, VÝDEJ.

Podsystém 9 – VÝDEJ – Automatizovaný výdej základních informací z oblasti plánování, kontrolní činnosti, plnění úkolů bojové přípravy, z oblasti bojové pohotovosti a kázně.

Cílem podsystému je (na základě informací z ostatních podsystémů) zpracování a výdej požadovaných informací, které budou vydávány formou nabídky a následného výběru uživatelem. Nabídka základních informací bude uskutečňována buď formou tabulky, nebo for-

malizovaných dokumentů. Pro pružnou a rychlou informovanost štábu je možné zařazovat informace, které se do pod systému vkládají ručně. Každá bude označena dobou vzniku a dobou platnosti. Přístup k informacím je rozlišován podle oprávnění jednotlivých uživatelů.

Pod systém bude realizován až po zavedení počítače ADT 4 700 a rozvinutí vnitřní terminálové sítě.

K druhé skupině úloh patří:

Pod systém 10 – KAPOZA – Komplex úloh, které řeší oblast kádrového a organizačního zabezpečení vojsk.

Pod systém obsahuje úlohy, jež řeší kádrovou evidenci vojáků i občanských pracovníků vojenské správy, sledování a vyhodnocování soutěží a některé další otázky kádrového zabezpečení. Pod systém je tvořen relativně samostatnými úlohami, které budou postupně propojovány jednotnou datovou bází i dalšími vazbami. Určené výstupní informace je možné využít pro některé pod systémy jádra systému.

Obsahuje tyto úlohy:

- KÁDR – Kádrová evidence vojáků z povolání a v další službě,
- PROVI – Statistické vyhodnocení kádrů proviantní služby,
- KAPVO – Kádrová evidence vojska PVO,
- OMO – Přehled výcviku vojáků v záloze,
- JEP – Jednotná evidence pracujících,
- ROZPOR – Rozdělení poukazů na rekreaci a další.

Pod systém 11 – VYTEZA – Komplex úloh, které řeší oblast materiálně technického a provozně technického zabezpečení.

Patří sem úlohy evidence a zásobování jednotlivými materiálovými třídami, sledování a vyhodnocování provozu techniky.

Obsahuje tyto úlohy:

- MTZ – Mechanizovaná evidence materiálové třídy 06,
- ZEMAN – Evidence ženijního materiálu a náhradních dílů,
- REZET – Revize vybraných druhů ženijní techniky,
- PROTAT – Provoz a opravy tankové a automobilní techniky,
- PLANPR – Souhrnný plán provozu TAT,
- DELMA – Plán MTZ dělostřelecké techniky,
- ZATAS – Zásobování svazu TAM,
- NEHODA – Nehodovost TAT.

Pod systém 12 – MATYZA – Komplex úloh, které řeší materiálové a týlové zabezpečení.

Pod systém zahrnuje úlohy, ve kterých jde o materiální a týlové zabezpečení každodenního života vojsk.

Obsahuje tyto úlohy:

- ZATYMA – Skladové hospodářství,
- KSVD – Vojenská úvěrová přeprava,
- OPHM – Operativní evidence PHM,
- PZVM – Plánování a zásobování výstrojním materiálem,
- SVITA – Evidence vyznámavacích zařízení,
- OBLEVA – Obměna léčiv v soupravách PZM,
- EFEKT – Vyhodnocení efektivnosti služby PHM,
- HODA – Hodnocení dávek proviantu,
- KRAS – Sumarizace výstrojních součástí,
- EVID – Inventarizace materiálu třídy 19.

Pod systém 13 – FINEZA – Komplex úloh, které řeší finančně ekonomické zabezpečení vojsk.

Patří sem úlohy finančně ekonomické služby. Jde o autonomní úlohy, z nichž některé jsou

součástí celoarmádního pod systému finančního zabezpečení. Vzhledem k většímu rozsahu dat nejsou vhodné pro terminálový provoz.

Obsahuje tyto úlohy:

- MZDYOP – Mzdy občanských pracovníků,
- PLATY – Platová politika vojáků z povolání,
- ŠKODY – Škody na majetku vojenské správy,
- OPSAZ – Operativní přehled škod na majetku ČSA,
- FINAL – Souhrnný finanční výkaz,
- KÁZEN – Evidence čerpání rozpočtu na kázeňský řád.

Ke třetí skupině úloh patří autonomní úlohy z jednotlivých pod systémů systému velení a řízení v mírových podmínkách jako pod systémů bojové pohotovosti, zpravodajské činnosti a jiné.

Vzájemné vazby a propojení mezi nimi prakticky neexistují. Vystupují jako relativně samostatné úlohy. V rámci dalšího rozvoje systému by měly být postupně zařazeny do jednotlivých pod systémů.

Výstupních informací z nich je možné využít pro pod systémy z jádra.

Technické zabezpečení DENISA

Základním předpokladem výstavby systému DENISA je technická základna, která je orientována na současnou nebo v nejbližší době reálně dostupnou výpočetní a spojovací (přenosovou) techniku.

Technické zabezpečení je tvořeno minipočítači ADT 4 700 (4500), terminálovými pracovišti oddělení a skupin štábu (terminály SM 7 202, tiskárny C 2 112 příp. D 100), mikropočítači TEXT-01, POTAS s periferiemi a zařízením pro utajený přenos dat (ZPD 4800 Trs). Součástí technického zabezpečení je rovněž výstavba a zodolnění terminálových pracovišť proti parazitnímu elektromagnetickému vyzařování a výstavba stálé terminálové sítě.

Tvorba a zkušební provoz vytvářeného projektového a programového díla jsou prozatím řešeny pomocí převozných počítačů MOMI-3 (2) konstruovaných na bázi ADT 4500.

Náročným úkolem je **výstavba a zodolnění místností terminálových pracovišť**, vybavených mikropočítači TEXT-01 s vnější pamětí pružných disků a tiskárnou ROBOTRON nebo terminálem SM 7202 s tiskárnou C 2 112. Je plánována výstavba 15 až 20 terminálových pracovišť, z toho asi v 10 případech by tato měla být vybavena oběma prostředky (TEXT-01 i terminál SM 7202). Některá pracoviště budou mít mikropočítač POTAS a terminál SM 7202.

Zařízení přenosu dat ZPD 4800 Trs, které bude zasazeno na spojovacím uzlu armády a u výpočetního střediska, bude sloužit pro přenos utajených dat mezi armádou a ZVO.

Pro usnadnění a podstatné zrychlení přenosů a překlenutí období, než bude zprovozněn utajený dálkový přenos dat mezi stupněm svazek – svaz, je možné využít náhradního řešení – mikropočítače POTAS s děrovačem 5stopé děrné pásky. Po vyřešení přenosu utajovaných dat se dá předpokládat využití mikropočítače TEXT-01 jako vzdálené inteligentní terminálové stanice v rámci celého výpočetního systému.

Podle současných požadavků v oblasti ochrany utajovaných skutečností je **nutné všechna terminálová pracoviště odstínit a zabezpečit ochranu před parazitním elektromagnetickým vyzařováním**. Celý tento proces je značně časově i materiálně náročný. Zodolnění pracovišť je potřebné realizovat důsledně podle typového projektu VPÚ Praha – Ochrana počítačových systémů, vydaného v r. 1987.

Výstavba stacionární terminálové sítě systému je vzhledem k současným přísným normám zabezpečení stíněných přenosových sítí i dalším parametřům (nízké přenosové ztráty, velká šířka přenášeného pásma aj.) řešena na bázi kabelů s optickými vlákny typu SI 50/125. Jako přenosová zařízení jsou využívány digitální optické moduly (přijímač, vysílač) typu 3WK 164 43/vysílač a 3WK 164 44/přijímač.

Je předpoklad, že současně se zaváděním a uplatňováním nových poznatků a zkušeností

v rozvoji i výstavbě celého systému bude technické zabezpečení dále rozvíjeno a rozšiřováno.

Z hlediska požadavků na **organizační zabezpečení** systému DENISA je potřebné řešit otázky, které souvisejí s přebíráním dodávek mikropočítačů od výrobce a jejich instalací na pracoviště štábu svazů. Pro instalaci a platnost záručních podmínek je nutné dodržet stanovené normy. Svoji odbornou úlohu zde musí mít také skupiny automatizace velení svazu i příslušná výpočetní střediska.

S výstavbou a zaváděním terminálových pracovišť na štábech svazů souvisí i **kádrové obsazení funkcí** provozovatelů těchto zařízení. Vzhledem k tomu, že jde o zařízení se složitou obsluhou, je potřebné zabezpečit výškolení provozních pracovníků, dořešit jejich pracovní náplň a finanční ohodnocení, vyřešit otázky tvorby a rozvoje aplikačního programového vybavení, komplexně připravit otázky evidence a manipulace se záznamovými materiály i celou oblastí ochrany utajovaných skutečností. Základní otázky provozu a OUS jsou řešeny v pomůcce Provozní a režimové směrnice, kterou je nutné diferencovaně upravit na podmínky jednotlivých terminálových pracovišť.

Současné se zaváděním systému musí být řešeny otázky ošetřování, údržby a oprav výpočetních prostředků, včetně komplexního materiálního technického zabezpečení.

Koordinované a efektivní splnění úkolu v oblasti informačního systému DENISA vyžaduje úzkou součinnost zpracovatelů se zadavateli a uživateli systému.

Garantem za komplexní řešení byla určena skupina automatizace svazu, která by měla zabezpečit ustavení řídicí pracovní skupiny, jež by celý proces zavedení a realizace systému měla řídit.

Denní informační systém vševojskové armády je řešen jako základní systém velení a řízení v mírových podmínkách.

Jeho výstavba, technické a programové řešení vychází ze současných potřeb a požadavků velitele a štábu svazu. Vzhledem k neustále rozvíjející se vojenské vědě, získávání nových poznatků a vzájemných informačních vazbách systému je DENISA řešena jako otevřený systém s možnostmi dále jej upravovat a rozvíjet.

Rozvoj systému by měl být v dalším období zaměřen na jeho propojení po stránce horizontální i vertikální s ostatními budovanými systémy a podsystémy. Do systému by měly být zahrnuty také úlohy, které řeší optimalizaci velení a řízení v mírových podmínkách, i některé úlohy z oblasti modelování.

To je úkol nejen pro pracovníky z oblasti automatizace velení, ale pro všechny složky a příslušníky štábu vševojskové armády. Jedině tak se může podařit vybudovat efektivní a účinný informační systém, který výrazně zvýší úroveň procesu velení a řízení nejen na stupni svaz, ale v celé ČSA.

Zavádění ASVR v míru předpokládá na všech stupních komplexní přístup k řešení, od technického, systémového a programového zabezpečení až ke kádrovému a organizačnímu zabezpečení. Jde o složitý proces, jehož řešení je dlouhodobým úkolem.

PLÁNOVÁNÍ, KOORDINACE A ÚČINNOST KONTROL

Jak potvrdily analýzy výsledků plnění úkolů RMNO, máme v oblasti všestranného zdokonalování řízení přes řadu pozitivních tendencí stále ještě rezervy. Přestože velitelé, náčelníci si uvědomují současné nedostatky a nutnost změn v oblasti řízení, někteří zaujímají i nadále pasivní postoje, raději vyčkávají, než by sami iniciativně přešli ke konkrétním praktickým opatřením a činům. Myslím, že tohle „vyčkávání“ je někdy odrazem menší osobní statečnosti při hledání nových forem v oblasti řízení vojsk a někdy i neznalosti dobrých zkušeností, které se osvědčily na jiných stupních velení. Proto v článku **zevšeobecním některé zkušenosti**, které byly získány u vojsk Západního vojenského okruhu při plánování, koordinaci a zvyšování účinnosti kontrol a které je možné uplatnit i v dalším období.

Soudím, že je nutné reagovat na **nesprávné názory** především mladých vojáků z povolání, kteří říkají, že „veškerá kontrolní činnost je k ničemu, že příslušné velitele (náčelníky) jen zbytečně odtahuje od plnění funkčních povinností apod.“ Je pravda, že někde „existují“ kontroly, které nic neřeší, neanalyzují a ve svých důsledcích skutečně příslušné funkcionáře „odtahují od plnění funkčních povinností“. Nelze však na základě těchto několika kontrol zavrhnout celou kontrolní činnost jako neoddržitelnou součást řídicí a organizační práce každého velitele a náčelníka.

Spolehlivý systém kontroly umožňuje nejen stanovit stupeň vycvičenosti i připravenosti jednotek a útvarů, ale zpětně si ověřit efektivitu přijatých opatření a případně zvolit i nové účinnější metody k odstranění zjištěných příčin nedostatků. Kontrolu nelze omezit pouze na zjišťování konkrétního stavu, ale měla by zároveň sloužit i k vyvození správných závěrů pro vlastní řídicí a organizační činnost.

Zkušenosti z minulého výcvikového roku svědčí o tom, že především nápravná a výchovná funkce není u vojsk naplňována v požadované míře. Z rozborů a vyhodnocení vyplynulo, že přes některé pozitivní tendence a dosažené převážně kladné výsledky při plnění úkolů RMNO pro přípravu vojsk nebylo v kontrolní činnosti dosaženo trvalého obrátu.

Nedostatky se projevují zvláště v:

- plánování a koordinaci kontrolní činnosti na všech stupních velení včetně svazků; malá pozornost je věnována koordinaci kontrol mezi jednotlivými stupni velení při jejich plánování v průběhu výcvikového roku,
- účinnosti kontrol u části prověřujících orgánů, které nezjišťují skutečné příčiny nedostatků (provádí pouze krátkodobé kontroly), neřeší je na místě, nevyvozuji potřebné závěry pro zkvalitnění vlastní řídicí práce a nesnaží se vždy hledat a zevšeobecňovat pozitivní příklady, zejména z řídicí práce.

Plánování a koordinace kontrolní činnosti a pomoci u podřízených vychází ze základního dokumentu – Plánu kontrolní činnosti a pomoci příslušného stupně velení. Je zpracováván až do stupně pluku (v době plánování) na celý výcvikový rok. Stáby jej připravují podle Vševojsk-51-20, příloha č. 11 v dané struktuře – tj. závěrečné i tematické kontroly a kontrolní dny. Ostatní formy kontrolní činnosti (kontrolní cvičení, prověrky hotovostních sil PVO, kontrola sladění, přezkoušení pořadové přípravy, periodické revize hospodaření, inventarizace, prošetření, následné kontroly a kontroly stanovené základními řády a předpisy) je zapotřebí plánovat a uskutečňovat v rámci závěrečných a tematických kontrol, případně v působnosti příslušných velitelů, náčelníků.

Důležitým momentem při přípravě plánu je jeho zpracování po **objektech kontroly** – to znamená po jednotlivých útvarech a svazcích (případně jednotkách v útvaru). Tato skutečnost, která v minulosti nebyla, je velmi důležitá pro **koordinaci kontrol**. Někteří funkcionáři nerespektují tento požadavek a dokument zpracovávají po oblastech kontroly.

Po zpracování a schválení plánů kontrol na stupni FMNO, ZVO, armády i svazku je účelné zpracovat na operační správě (oddělení, skupině) **celkový přehled o všech hlavních kontrolách** uskutečňovaných u podřízených útvarů (svazků) nadřízenými stupni velení. Tento přehled může sloužit při koordinaci kontrolní činnosti na jednotlivé měsíce, při plánování nových kontrol, případně změně objektů apod.

Možná forma Přehledu o plánované kontrolní činnosti na stupni vševojskového svazku – viz **tabulku**.

Při vyplňování přehledu je výhodné jednotlivé kontrolující stupně odlišit od sebe různými barvami a např. červenou barvou provádět opravy a změny.

Myslím, že při koordinaci kontrol je nezbytné počítat i s tím, že absolutní a úplné koordinace všech kontrol nebude nikdy dosaženo. Jednak si každý velitel (náčelník) plánuje svoji individuální kontrolní a poznávací činnost sám a na druhé straně i v průběhu měsíce (jako základní plánovací jednotky na štábech) je třeba bezprostředně reagovat na konkrétní stav u jednotek, útvarů a operativně jej řešit. „Negativní“ úlohu mají i nenadálé kontroly, které jsou v souladu s RMNO pro přípravu vojsk u štábů organizovány. Pro tento přehled je možné na stupni svazku plně využívat i mikropočítače POTAS.

Zkušenosti od útvarů a poznatky jejich hlavních funkcionářů svědčí o tom, že zpracovávat Plán pomoci a kontrol u útvaru na celý výcvikový rok je málo efektivní. Výhodné je plánovat kontrolní činnost štábu útvaru jen na měsíc dopředu.

Účinnost kontrol je hlavním kritériem veškeré kontrolní činnosti. Nebude nám nic platné reálně zplánovaná a do všech podrobností zkoordinovaná kontrolní činnost, když její účinnost u kontrolovaného objektu nebude žádná nebo jen velmi malá. Proto by se měli všichni kontrolující ve své řídicí práci v této oblasti zaměřit především na neustálé zvyšování její účinnosti.

Zvyšování účinnosti kontrol je možné spatřovat i v jejich reálném zplánování. Přitom je žádoucí řídit se zásadou, že kontrolu a pomoc soustředíme zejména na svazky, útvary, zařízení a jednotky, které plní rozhodující úkoly (a to zejména do jejich přípravy) a nebo dosahují nejslabších výsledků.

Hlavním předpokladem ke splnění cílů každé kontroly je její **kvalitní příprava**. Jak metodicky správně postupovat při její přípravě, provedení a vyhodnocení uvádí předpis pro kontrolní činnost – Všeob-P-35, hlava 5.

Základem pro každou kontrolu je vydání pokynů příslušným velitelem (náčelníkem), který ji nařizuje. Tyto pokyny je zapotřebí vydávat s dostatečným předstihem (u celoštábních kontrol 3 až 4 týdny před jejím uskutečněním) a měly by **obsahovat**:

- cíl kontroly,
- hlavní prověřované oblasti,
- objekty kontroly,
- dobu kontroly,
- určení předsedy komise,
- termín předložení plánu kontroly.

Pokyny je nezbytné vydat před každou kontrolou ať jde o rozsáhlejší tematickou kontrolu několika oblastí, nebo třeba jenom o kontrolu jedné z nich. Zkušenosti dokazují, že zmíněné pokyny někteří náčelníci nevydávají a přípravu kontroly ve své oblasti ponechávají svým podřízeným. Jsem toho názoru, že v tomto je počátek nízké efektivnosti některých našich kontrol. Není možné náročně vyžadovat splnění cílů kontroly (mimo jiné i řešení nedostatků na místě), když k jejímu vykonání nejsou vydány žádné konkrétní úkoly a příslušníci kontrolních skupin nejsou ke kontrole řádně připraveni.

Další zvyšování účinnosti kontrol spočívá v **kvalitní přípravě příslušníků kontrolních komisí** (skupin). Po zpracování a schválení Plánu příslušné kontroly je třeba, aby předseda

komise organizoval přípravu jejich členů. Praxe potvrzuje, že je výhodné u závěrečných a rozsáhlejších tematických kontrol organizovaných v rámci celého štábu uskutečnit jejich centrální přípravu, a to 7 až 10 dní před zahájením kontroly. Do zahájení plnění zmíněného úkolu je potom nezbytné, aby se všichni členové komise připravovali individuálně. To v praxi znamená: prostudovat příslušné předpisy a normy, seznámit se s dřívějšími výsledky kontrol v dané oblasti u příslušného útvaru v minulém období a zpracovat si osobní plán činnosti na celou dobu kontroly. Přípravu členů komise je potřebné zakončit ověřením jejich znalostí a schválením plánů činnosti po dobu kontroly.

Kvalitní příprava kontroly je jednou ze základních podmínek zvyšování její účinnosti. Rozhodující je však konkrétní práce u kontrolovaného objektu. Metodika provedení kontroly je uvedena v předpise pro kontrolní činnost – Všeob-P-35, čl. 30. Žádný předpis nebo pomůcka však nemůže přesně stanovit, jak a co konkrétně řešit. To plně závisí na individuální schopnosti každého funkcionáře, jeho profesionální připravenosti a pedagogických schopnostech poskytovat metodickou pomoc kontrolovanému.

V souvislosti s uskutečňováním kontroly považují za nutné připomenout, že někteří velitelé a náčelníci zjišťují pouze nedostatky, nehledají pozitivní stránky v práci podřízených, a to zejména v řídicí práci, která rozhodujícím způsobem ovlivňuje všechny oblasti bojové připravenosti našich vojsk.

Zevšeobecnování a využívání nejlepších metod řízení je neefektivnější a nic nestojící cestou dalšího zvyšování připravenosti vojsk. Je to způsob, jehož využitím neplytváme zbytečně časem i prostředky na to, co už někde někdo vymyslel a jako metoda se mu v řízení podřízených osvědčila. I takováto zevšeobecnění jsou jedním z ukazatelů účinnosti našich kontrol.

Hlavním kritériem účinnosti kontrol je zjištění skutečných a konkrétních příčin nedostatků na jednotlivých stupních a míra přispění ke zjednání nápravy. Soudím, že k tomu je třeba při kontrolách a při práci s jejich výsledky **dodržovat tyto zásady**:

- všechny zjištěné nedostatky, problémy a jejich příčiny, které lze vyřešit na místě, odstraňovat prostřednictvím velitelů neprodleně již v průběhu kontroly za odborné a metodické pomoci kontrolujícího,

- konkrétně, adresně, ale hlavně reálně terminovat odstranění těch zásadních nedostatků, které vyžadují delší dobu řešení, následnou kontrolou (popř. telefonicky) se přesvědčit o jejich odstranění,

- je-li to nezbytné, pak na řešení nedostatků zainteresovat i nadřízené velitelské stupně včetně vlastního štábu,

- jestliže příčinou nedostatků bylo nesprávné pochopení některých ustanovení normativních aktů (rozkazů, nařízení, vojenských předpisů, směrnic apod.) nebo jejich zaostávání za potřebami praxe, je nutné zabezpečit jejich správný výklad nebo doporučit jejich úpravu,

- na závěr kontroly seznámit velitele (náčelníka) kontrolovaného objektu s jejím výsledkem a přijatými závěry.

To jsou, podle mého názoru, hlavní zásady a cesty dalšího zvyšování účinnosti všech kontrol, které budou-li správně uplatňovány, přispějí k zefektivnění řídicí práce a tím i ke zvýšení celkové připravenosti vojsk. V kontrolní činnosti platí, že někdy méně znamená více. Musí však to „méně“ být vykonáno kvalitněji a s vyšší účinností.

NOVÉ JEVY V OPERAČNÍM A BOJOVÉM POUŽITÍ VOJSKA PVO

Tento článek by měl být příspěvkem k diskusi, jak co neefektivněji naplnit požadavky vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy v podmínkách ČSA. Obsahuje některé názory autora na nové jevy v operačním a bojovém použití vojska PVO a náměty k jejich řešení.

Vojenskostrategická koncepce NATO a její strategicko-operační principy se nezměnily. Výstavba a příprava ozbrojených sil NATO vychází z požadavku strategie „pružné reakce“ platné od prosince 1967.

Hlavním strategicko-operačním principem zůstává od roku 1963 princip „přední obrany“. Jeho podstatou je přenesení těžiště bojové činnosti na území států Varšavské smlouvy.

Druhým principem je „úder proti silám v hloubce“. Tento princip předpokládá při vedení konvenční války uskutečnění úderů, především leteckých, proti druhým sledům a operačním zálohám, které by měly snížit bojeschopnost svazů a svazků druhých sledů, zabránit jejich účinnému zasazení a vytvořit podmínky pro zničení vojsk prvního operačního sledu. Tím mají být vytvořeny podmínky k uskutečnění uvedeného pojetí „přední obrany“.

„Časově přiměřené použití jaderných zbraní“ svědčí o tom, že přes důslednější orientaci na vedení konvenčních válek se nesnižuje význam a nebezpečí použití jaderných zbraní. Uplatňování tohoto principu vede také k tomu, že se NATO v čele s USA nezrekne použití jaderných zbraní jako první.

V podmínkách výroby a zavádění do výzbroje armád NATO moderních, vysoce přesných a účinných konvenčních zbraní, umožňují uskutečnit první dva principy, vzrostla v plánech NATO úloha války vedené konvenčními zbraněmi. Operační plány ozbrojených sil NATO předpokládají zahájení války v Evropě „bez přípravy“ (do 48 hodin), „s omezeným doplněním vojsk“ (do 10 dnů) a „po období přípravy“ (s delší dobou trvání a úplným doplněním vojsk). Z hlediska těchto pojetí a vhodného spojení síly úderu s momentem překvapení je v současném období nejpravděpodobnější, že bude zahájena válka vedená konvenčními zbraněmi při omezeném doplnění vojsk v době do 10 dnů.

Při zahájení útočné operace předpokládá nepřítel v souladu s uvedenými strategicko-operačními principy, že soustředí svoji palebnou a údernou sílu proti nejdůležitějším prvkům sestavy vojsk prvního operačního sledu. Současně zamýšlí, jak by úderu na objekty v hloubce narušoval soustřeďování a přesuny vojsk druhého operačního sledu s cílem zabránit jejich organizovanému zasazení. Jedním z hlavních útočných prostředků, který nepřítel použije k získání strategické iniciativy od samého začátku agrese, je vojenské letectvo. To by mělo plnit stanovené úkoly v průběhu útočných vzdušných operací, z nichž první bude zahájena současně, nebo v malém předstihu před úderem pozemních vojsk. Cílem útočné vzdušné operace za použití konvenčních zbraní bude narušení a prolomení systémů PVO, ničení letectva na zemi a ve vzduchu, raketových prostředků, ničení míst velení a vojsk, ale i důležitých objektů na teritoriu.

V plánech vojenského letectva NATO je zakotven úkol vést 4 až 5 minut před úderem na ostatní objekty frontu a teritoria úder na prostředky PVO. Potvrzují to i zkušenosti z lokálních

konfliktů. Cílem tohoto úderu bude prolomit systém PVO a tím vytvořit podmínky k úspěšnému uskutečnění útočné vzdušné operace. Při prolamování systému PVO budou ve zvýšené míře používány vysoce přesné zbraně – letecké protizemní řízené rakety, letecké řízené pumy, protiradiolokační rakety a řízené střely s plochou dráhou letu s klasickou bojovou hlavicí. Nemalou úlohu při prolamování systému PVO budou plnit i bezpilotní protiradioelektronické prostředky, průzkumný a palebný systém PLSS a vysoce účinné prostředky radioelektronického boje.

Při prolamování systému PVO v malých výškách hodlá vzdušný nepřítel v pásmu STLV vytvořit dva koridory průletu o šířce 30 až 50 km. Při působení ve velkých výškách plánuje vytvoření jednoho koridoru o šířce až 100 km a hloubce až 200 km.

Vojenská doktrína členských států Varšavské smlouvy považuje za hlavní úkol nepřipustit válku, konvenční ani jadernou. Uvádí, že státy Varšavské smlouvy nikdy, za žádné situace, nezahájí vojenskou činnost proti žádnému státu nebo společenství států. Obsahuje závazek nepoužít jako první jaderné zbraně. Stanoví rovněž, že státy Varšavské smlouvy budou mít své ozbrojené síly v takovém složení a na takové úrovni, která umožní odrazit jakýkoli útok zvenčí.

Princip obranné dostatečnosti tedy znamená, že počet a kvalita prostředků ozbrojeného zápasu se musí přísně srovnávat s úrovní válečné hrozby, charakterem a intenzitou válečných příprav nepřítele. Úroveň dostatečnosti tedy neurčujeme pouze my, ale závisí i na stavu a bojové síle pravděpodobného nepřítele.

Úkoly vojenského letectva NATO, vyplývající ze strategicko-operačních principů a zásad jeho operačního a bojového použití, jeho početní stavy, dislokace letišť a stupeň připravenosti určují další zdokonalování protivzdušné obrany pozemního vojska a objektů na teritoriu. Z nových požadavků na bojovou pohotovost, na operační použití svazů a svazků pozemního vojska v obranných a protiučtových operacích vyplývají i některé tendence v rozvoji vojska PVO. Ty se projevují především v dalším zdokonalování bojové pohotovosti, v hlubším zpracování otázek součinnosti s ostatními prostředky protivzdušné obrany, v organizaci velení a v dalších oblastech.

Uskutečnění obranné operace v počátečním období války se odrazí novým způsobem ve velení vojsku PVO v jejím průběhu. Bezesporu je, že na plnění úkolů protivzdušné obrany se budou podílet zejména vojska PVO, stíhací letectvo frontu a vojsko PVOS.

Společným prostorem bojové činnosti těchto sil a prostředků bude z operačního hlediska většina teritoria ČSSR. Proto je potřebné vzájemně prohloubit **řešení všech součinnostních otázek**. Při plánování bojového použití těchto sil a prostředků je potřebné vycházet z toho, že protiletadlové raketové vojsko PVOS není předurčeno k vysoce manévrové činnosti. Vojsko PVO je zase organickou součástí svazů a svazků pozemního vojska a operační sestavu frontu, zejména rozmístěním vševojskových divizí, je v podstatě dána i jeho sestava. Rozhodnutí velitele frontu by mělo vycházet především z vývoje pozemní situace, a proto mohou vzniknout prostory slabě bráněné protiletadlovými raketovými a dělostřeleckými prostředky. Úlohou stíhacího letectva frontu a PVOS bude, mimo jiné, bránit tyto prostory a přehrazovat možné náletové směry vzdušného nepřítele, slabě bráněné vojskem PVO a PLRV PVOS. V praxi se to musí projevit např. rozdělením odpovědnosti mezi stíhací letectvo frontu a PVOS v prostorech, které nejsou ostatními prostředky PVO bráněny, ale zejména důsledným zplánováním úsilí stíhacího letectva frontu do prostorů, navržených náčelníkem vojska PVO frontu. Ten jediný má dostatek informací o celkovém uskupení a síle celého systému PVO v pásmu frontu i na jednotlivých náletových směrech a je tedy oprávněn, ale i povinen velitel frontu tyto prostory oznámit a jejich přikrytí stíhacím letectvem frontu vyžádat.

Dalším z jevů, který se objevil již před přijetím doktríny, ale svou závažností nedovoluje se o něm zmínit, je **protivzdušná operace** na západním válcíšti. Protivzdušnou operaci plánuje a řídí velitel válcíště s cílem zmařit útočnou operaci nepřítele a zabránit mu ve vedení zničujících úderů na vojska a důležité objekty na teritoriu válcíště.

Protivzdušná operace, jako samostatná operace na válcíšti, časově spadající do prvních dnů strategické obranné operace nevznikla náhodně. Vynutil si ji rozvoj prostředků vzduš-

ného napadení a nárůst jejich bojových možností na takovou úroveň, že bez podstatného oslabení uskupení vzdušného nepřítele je splnění cílů operace pozemními vojsky nemyslitelné. Tato operace nespočívá pouze v odražení hromadných úderů nepřátelského letectva. Její úkoly jsou plněny ničením letounů na letištích a bitevních vrtulníků na přistávacích plochách, ničením (zaminováním) vzletových a přistávacích drah, skladů leteckých pohonných hmot a dalších objektů, ničením nebo radioelektronickým umlčováním stanovišť řízení a navedení letectva, rušením spojovacích sítí, blokováním letišť.

Na plnění těchto úkolů se vyčleňuje nemalá část úsilí raketového vojska a dělostřelectva, stíhacího bombardovacího a bitevního letectva frontu, podílí se na nich průzkumné skupiny speciálního určení, síly a prostředky REB. Na ničení letounů ve vzduchu v průběhu útočné vzdušné operace nepřátelského letectva má účast vojsko PVO, stíhací letectvo frontu a vojsko PVOS.

Boj se vzdušným nepřítelem se tedy stává výrazně vševojskovou záležitostí a ne pouze záležitostí vojska PVO. To je sice hlavním, ale zdaleka ne jediným prostředkem v rukách vševojskových velitelů, kteří musí všechny tyto prostředky pro boj se vzdušným nepřítelem dovedně využívat.

Soudobý boj je charakterizován značným použitím radioelektronických prostředků na obou stranách. Použití protiradioelektronických zbraní, pozemních prostředků REB, letounových a pozemních rušičů, zavádění do výzbroje nových prostředků vzdušného napadení, konstruovaných technologií Stealth a v případě přechodu na použití jaderných zbraní – elektromagnetický impuls a ionizovaná oblaka v ovzduší vytvoří složitou radioelektronickou situaci. Ta může vést k podstatnému snížení bojových možností protiletadlových raketových kompletů, zejména při vedení boje s nízkou letícími cíli. Prudce pak vzroste úloha protiletadlových prostředků, umožňujících přímou střelbu s využitím optických zaměřovačů, prostředků, které jsou naváděny využitím infračerveného záření nebo záření ve viditelné části spektra.

Z tohoto hlediska je nutné se zamýšlet i nad vývojem nových prostředků, které by vhodně spojovaly možnosti protiletadlové raketové a dělostřelecké techniky, prostředků aktivní a pasivní radiolokace, spojovaly schopnost vést účinný boj se vzdušným nepřítelem s možností ničení i pozemních cílů. Další cesty existují ve zkvalitnění organizační struktury a systému velení prostředků PVO, zejména u stupně vševojskové divize a pluku.

Nárůst bojových možností nepřátelského vojskového letectva, zejména bitevních vrtulníků, závažnost těchto otázek znásobuje.

Projevy vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy v operačním a bojovém použití vojska PVO jsou mnohem širší, než bylo uvedeno. Rozvoj protivzdušné obrany, operační cvičení, cvičení PVO svazků a taktická cvičení útvarů a jednotek vojska PVO s bojovou střelbou přináší s sebou stále nové otázky, na něž je nutné hledat odpovědi jak v teoretické, tak v praktické činnosti štábů a vojsk. Význam spolehlivé a efektivní protivzdušné obrany v soudobém boji neustále roste. Některé možnosti jejího dalšího zdokonalování ukázal i tento článek.

AUTOMATIZOVANÉ SYSTÉMY VELENÍ VE VOJSKU PVO

Automatizace procesů řízení jednotek, útvarů a svazků vojska PVO podstatně rozšiřuje možnosti velitelských stanovišť při zpracování informací o vzdušné a pozemní situaci, zvyšuje kvalitu přijatých řešení a v konečném důsledku zvyšuje efektivnost bojového použití prostředků PVO.

Nová generace automatizovaných systémů velení (ASV) vojska PVO v mnoha ukazatelích převyšuje doposud používané ASV. Využitím modernější výpočetní techniky, novějších zobrazovacích systémů a systémů přenosu dat umožňuje:

- zvýšit počet sledovaných cílů,
- rozšířit objem výměny informací mezi velitelskými stanovišti,
- uskutečnit nové způsoby rozdělení cílů a jejich udání.

Nový ASV, určený k automatizaci řízení bojové činnosti protiletadlových útvarů a svazků, využívá informací o vzdušné situaci od svých radiolokačních prostředků a také od prostředků podřízených útvarů i nadřízeného velitelského stanoviště. Tyto informace jsou mezi **místy bojového velení (MBV)** přenášeny výkonným systémem přenosu dat.

V ASV je zabezpečeno řešení následujících úkolů řízení bojové činnosti:

- zobrazení, primární, sekundární a terciální zpracování informace o vzdušné situaci, postupující od přehledových radiolokátorů a radiolokačních výškoměrů, připojených k MBV,
- sběr, zobrazování informace, přicházející na MBV svazku a útvaru kanály přenosu dat,
- centralizované řízení palby útvarů a jednotek vojska PVO,
- sběr a zpracování operačně taktických informací z MBV útvarů na MBV svazku,
- příjem udání dvou cílů a povelů řízení od nadřízeného velitelského stanoviště na MBV svazku,
- tvorba a výdej hlášení na nadřízené velitelské stanoviště o místech rozmístění, technickém stavu, bojové pohotovosti a výsledcích vedení bojové činnosti na udané cíle za stanovený časový interval,
- příjem a zobrazení uvědomování o vzdušné situaci na planšetech MBV útvarů,
- uskutečnění autonomních a komplexních nácviků vedení bojové činnosti s bojovými obsluhami MBV.

Nový ASV je rozpracován se zahrnutím současných požadavků na systémy řízení bojové činnosti jednotek a útvarů vojska PVO. Svými takticko-technickými charakteristikami, úrovní automatizace procesů řízení a realizovaným způsobem řízení v maximální míře odpovídá bojovým možnostem zbraňových systémů (kompletů vojska PVO).

Ve spojitosti s řízením palby nový ASV automatizované (v některých případech i automaticky) řeší tyto základní operace:

- vizuální zjišťování vzdušných cílů z prvotní radiolokační informace, zavedení údajů o těchto vzdušných cílech do počítače ASV,
- sledování drah zavedených cílů s možností úplné korekce operátorem,
- automatické vyhodnocování parametrů v počítači zavedených cílů z hlediska potřeb rozhodovacího procesu velitele svazku,

- automatické řešení úkolu rozdělení cílů s předložením optimálních výsledků řešení velitelé,
- automatickou výměnu doplňkových informací různého typu, určených k podpoře rozhodovacího procesu velitele,
- automatizované zprostředkování všech v systému dostupných informací o sledovaných vzdušných cílech, stavu kompletu apod.,
- automatické předávání hlášení o výsledcích vedení bojové činnosti, sledovaných cílech, bojové pohotovosti, technickém stavu na příslušná MBV.

V novém ASV je používáno těchto způsobů řízení palby: koordinace činnosti podřízených, centralizované a smíšené řízení palby a uvědomování podřízených.

Způsoby řízení palby s využitím nových ASV je možné ilustrovat na zjednodušeném schématu automatizovaného řízení – viz obr.

Koordinace činnosti podřízených při působení na samostatně vybrané cíle spočívá ve vyhledávání objektů dublování operací výběru cílů k ničení. Při zjištění, že si několik útvarů vybralo k ničení tentýž cíl, velitel svazku s využitím údajů, uložených v počítači a zobrazovaných na informační tabuli, vyhodnotí situaci a koordinuje jejich činnost, tzn. přidělí cíl k ničení tomu útvaru, který má nejvýhodnější podmínky pro střelbu a ostatním na tento cíl vydá zákaz působení. Při přidělování cílů (koordinaci činnosti) bere velitel v úvahu takové faktory, jako je zásoba prostředků ničení v jednotlivých útvarech, počet bojeschopných palebných prvků, kursové parametry cílů vzhledem k palebným prvkům, vzdálenost palebných prvků od linie dotyku s nepřítelem, charakter náletu vzdušného nepřítele atd. To znamená takové faktory, které podřízení do svého rozhodovacího procesu nemohli zahrnout.

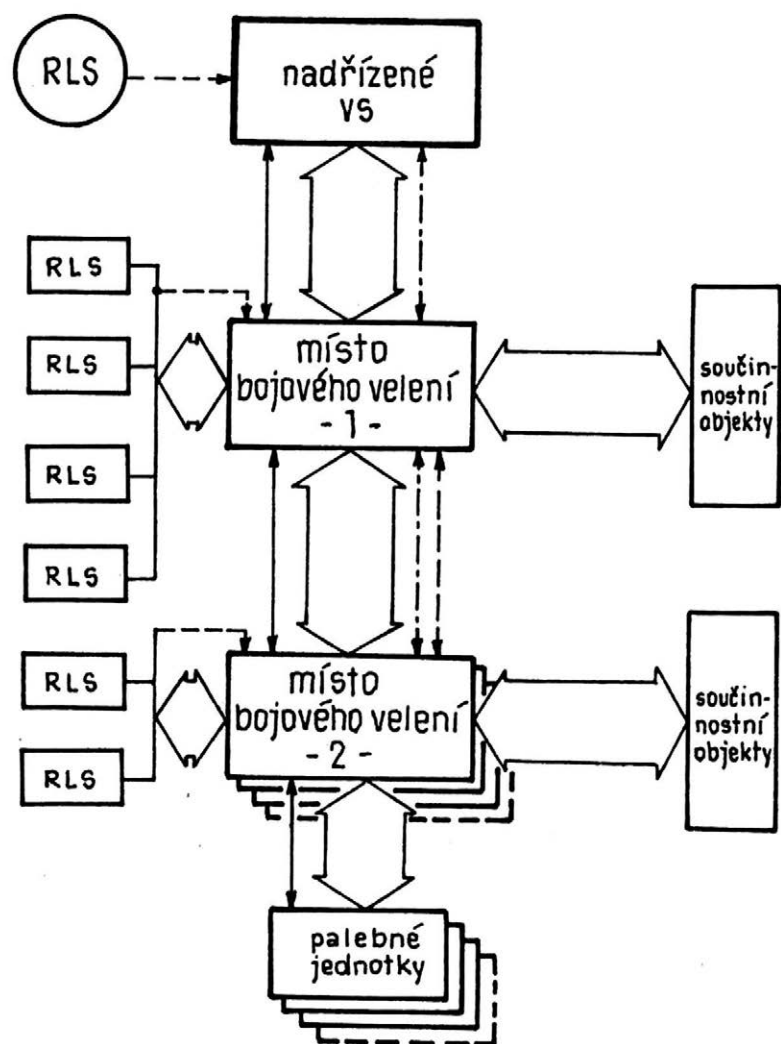
Koordinace činnosti podřízených se používá za složité vzdušné situace a odrážení náletu velkého počtu nepřátelských prostředků vzdušného napadení (při soustředěných a hromadných úderech).

Centralizované řízení palby se používá především u relativně jednoduché vzdušné situace (malý počet cílů a velká dispoziční doba). V tomto režimu počítač MBV-1 vypočítává doporučení racionálních variant rozdělení cílů k postřelování. Doporučení jsou zobrazována v podobě číslic a speciálních symbolů (znaků) na informační tabuli. Současně se na ni zobrazují přiletové doby cílů. Na základě počítačem vypracovaných doporučení k rozdělení cílů přijímá velitel svazku (útvaru) konečné řešení (rozhodnutí) a udává cíl ke zničení. Automatické zadávání palebného úkolu počítačem musí velitel svazku (útvaru) schválit, tj. při souhlasu s doporučením počítače zadává palebnou úlohu osobně ze svého automatizovaného pracovního místa.

Smíšené řízení palby předpokládá současně použití obou těchto způsobů řízení (koordinace činnosti i centralizovaného řízení palby). Jako základní způsob se využívá koordinace činnosti podřízených na samostatně vybrané cíle, za současně centralizovaného přidělení ostatních cílů, tj. těch, které nebyly vybrány ani jedním podřízeným a hlavně cílů, na které byl vydán palebný úkol z nadřízeného velitelského stanoviště. Současně je možné vydávat jeho udání a povely řízení na 8 nejdůležitějších cílů, z nichž 2 mohou být ničeny nadřízeným velitelským stanovištěm.

Uvědomování podřízených o cílech vybraných k postřelování sousedními prostředky (palebnými prvky) je režim, který umožňuje zefektivnění rozhodovacího procesu (řízení palby) nižšími stupni velení (MBV-2). Uskutečňuje se z MBV-1 nepřetržitě po celou dobu odrážení náletu výdejem informace o 12 nejdůležitějších cílech v síti přenosu dat; je zobrazována na přehledových indikátorech a informačních tabulích míst bojového velení a je zde zahrnována do rozhodovacího procesu velitelů útvarů i do vypracování doporučení o racionálnosti sledování cílů včetně řešení úlohy k rozdělení cílů. To umožňuje zvýšit přizpůsobivost systému velení, zmenšuje se pravděpodobnost současného postřelování stejného cíle více palebnými prvky a tím se snižuje i četnost výdeje povelů zákazu palby z MBV-1.

Proto se v novém ASV vojska PVO zvýšila pravděpodobnost správného výběru cíle ke sledování (0,9) a pravděpodobnost správného přidělení cíle palebnému prvku (0,85).

- ⇄ fónická informace
 ————— přenos dat (rádiem nebo linkově)
 - - - - - radiolokační informace
 - - - - - informace ze sítě pro uvědomování

Obr. .

Kvalitativně nové charakteristiky moderního ASV umožňují současné zpracování údajů až o 63 sledovaných cílech a při přesném topografickém připojení jednotlivých prvků ASV je možné dosáhnout pravděpodobnosti zjištění cíle palebným prvkem při jeho udání z MBV 0,98 (s následným vyhledáváním) a 0,77 bez doplňkového vyhledávání.

Celkově je využitím moderních ASV možné dosáhnout zvýšení efektivnosti bojového použití palebných kompletů až o 20 %, což prakticky znamená stejný efekt, jako použití dalších palebných jednotek.

Plukovník Ing. Ladislav Haďaš

ÚKOLY RADIOELEKTRONICKÉHO BOJE V SOUČASNOSTI

Je předpoklad, že ve všech frontových i armádních obranných a protiútočných operacích při rozpoutání války bude i nadále velmi vážnou úlohu sehrávat spolu s ostatními druhy operačního zabezpečení i organizace a vedení radioelektronického boje. Zkušenosti z lokálních válek i bojové přípravy vojsk členských států Varšavské smlouvy, zejména však Sovětské armády, ukazují, že pro současnou i budoucí etapu možných válek bude společným a charakteristickým rysem široký rozvoj prostředků technického průzkumu, systémů velení a řízení a s tím související požadavek na zabezpečení přenosu velkého množství informací. Na kvalitě a spolehlivosti přesunu těchto informací bude z větší části závislé i použití vojsk a bojové techniky. V současné době, kdy se na jedné straně jedná o snižování počtu ozbrojených sil a techniky, se na druhé straně věnuje velké množství prostředků na to, aby se zvýšila účinnost jejich bojového použití. Tak např. v armádě USA zavedením automatizovaných systémů řízení se zvýšily bojové možnosti vojsk a sil o více než 50 % a předpokládá se, že nové prostředky, které budou zavedeny do výzbroje k roku 1995, zvýší tyto bojové možnosti až třikrát (bez zvýšení početního stavu).

Tato skutečnost, kdy nové moderní zbraně a řídicí technika bezprostředně závisí na spolehlivé funkci radioelektronických prostředků, dává velkou možnost narušovat jejich správnou činnost použitím různých prostředků radioelektronického rušení. Z analýzy sovětských vojenských specialistů vyplynul závěr, že v současné době, kdy nás pravděpodobný nepřítel předstihl v oblasti automatizovaných systémů řízení, je možné a nutné široce rozvíjet a zavádět do výzbroje moderní prostředky radioelektronického rušení, které budou schopny snížit jeho přednosti v této oblasti až dvakrát. Výhodou prostředků rušení je kromě jiného i to, že mohou být použity opakovaně, lze je operativně přemisťovat s ohledem na bojovou situaci a cílevědomým a vhodným použitím mohou přispět již při neočekávaném rozpoutání agrese k určité eliminaci faktoru překvapení.

Nesmíme však přeceňovat možnosti prostředků REB, protože státy NATO věnují u nově vyvíjených a zaváděných radioelektronických prostředků a systémů velkou pozornost jejich odolnosti a ochraně proti rušení a ostatním prostředkům REB. Proto je nezbytné věnovat již v míru velkou pozornost sledování a vyhodnocování takticko-technických charakteristik nových radioelektronických prostředků, aby použití našich prostředků REB bylo správně plánováno a bylo v úzkém spojení s předpokládanou činností všech druhů vojsk. K tomu, aby se

útvary a svazky na takovou činnost odpovědně připravily, je záhodno brát v úvahu nejen možnosti našich útvarů a prostředků REB, ale i trvale sledovat stav rozvoje automatizovaných systémů řízení u armád NATO.

U těchto armád se rozvoj systémů řízení uskutečňuje podle dlouhodobé koncepce, která přednostně postihuje rozvoj tří základních složek, tj.: systémů velení, spojení a průzkumu.

Jako základ se předpokládá vybudovat na západním válečnickém široce rozvinutou síť míst velení a spojovacích uzlů, které budou zabezpečovat mnohonásobné zálohování a které budou vyzbrojeny moderními prostředky s vysokou bojovou životností a spolehlivostí, aby zabezpečovaly velení i v podmínkách intenzivního radioelektronického boje. Tato síť bude vybudována již v míru a jednotlivé prvky budou mezi sebou propojeny linkovým kabelovým, radioreléovým a troposférickým rádiovým spojením. Toto rádiové spojení nebude možné vyřadit z činnosti rušením, a proto se s jeho prvky musí počítat jako s objekty, které bude potřeba ničit jako cíle prvního pořadí.

Při plánování dezorganizace systémů velení a řízení je nutné mimo jiné brát v úvahu i následující specifiky.

Automatizovaný systém řízení armádního sboru a divize USA plánuje používat tzv. rozproštěného velitelského stanoviště, které je složeno ze 6 až 9 částí vzdálených od sebe tak, aby nemohly být zničeny jedním zásahem. Tyto prvky jsou do jisté míry samostatné a vybavené prostředky spojení a automatizace tak, aby byly schopny zabezpečit velení podřízeným vojskům i samostatně při vyřazení z činnosti hlavní části VS.

Druhou zvláštností je, že nové automatické spojovací systémy (AUTOKO – NSR, RITA – Francie, MSE – USA) určené pro operačně taktický stupeň mají 20 až 30 spojovacích uzlů, které jsou rozmístěny do mřížkového systému a jejich automatický komutátor zabezpečuje přímou nebo oklikovou volbu spojení mezi účastníky za dobu 2 až 15 sekund. Jeden systém je určen pro armádní sbor a má pokrýt prostor 150×250 km. Ke spojovacím uzlům se mohou dle plánu připojovat prvky velení armádního sboru, divizí i brigád. Systém je v současné době zaváděn u 5. a 7. as USA. Nemažlou pozornost vzbuzuje i to, že u pozemního vojska USA se zavádí do výzbroje systém třídění informací, označovaný PLRS/JTIDS, který umožňuje velitelům a štábům v reálném čase získat přehled o dislokaci sil a prostředků, a to až do jednotlivce s přesností 15 až 100 m. Za zmínku stojí, že je zavedeno družicové spojení až po brigádu a prapor.

V armádě NSR se rovněž vyvíjí automatizovaný spojovací systém označený AUDI, který je určen pro armádní sbor a bude používat číselový digitální přenos.

Kromě rozvoje automatizovaných systémů řízení se věnuje velká pozornost vývoji a zavádění nových vysoce přesných zbraní, průzkumných palebných systémů a systémů pro daleké radiolokační zjišťování, jako je AWACS, PLSS apod. O jejich možnostech je dostatek informací. Kromě toho se na základě zkušeností se systémy Assault Breaker a Sotas vyvíjí nový systém JSTARS, který má zjišťovat cíle až do hloubky 200 km a navádět na ně pozemní nebo vzdušné ničící prostředky s přesností 2 až 30 m. Navíc jsou u jednotlivých druhů ozbrojených sil zavedeny vlastní automatizované systémy řízení, jako např. u taktického letectva, PVO, dělostřelectva, průzkumu, radioelektronického boje apod.

Doposud jsem poukázal jen na silné stránky automatizovaných systémů velení a řízení u armád NATO, avšak pro efektivní vedení radioelektronického boje je nutné zjišťovat i jejich slabá místa. Lze mezi ně počítat:

- Všechny jsou přesyceny radioelektronickými prostředky, což dává možnost narušovat jejich činnost účinným radioelektronickým rušením.

- Používají velkého množství různé výpočetní techniky, což rovněž dává možnost narušit jejich činnost pomocí dezinformačních vstupů, a tím narušit jak činnost vojsk, tak zbraní, jimiž jsou řízeny.

U obou těchto bodů se veškeré vyvíjené a zaváděné radioelektronické prostředky vyznačují mimořádnou odolností proti rušení (řada realizovaných modernizačních opatření u zavedených prostředků).

- Velká závislost efektivnosti bojového použití vysoce přesných zbraní na přesné funkci elektronických prostředků dává možnost cílevědomým rušením nebo zaváděním chyb do

naváděcích prvků ochránit vlastní objekty tím, že nepřátelské bojové prostředky budou od nich odvedeny. Neodráží ale skutečnost zavedení prostředků milimetrového pásma v navigačních a střeleckých zařízeních, naváděcích soustavách ŘS a munice (např. systém LAN-TIRN), využití radiometru a pasivních provozů radiolokátorů v integrovaných systémech řízení palby bojových prostředků (letounů, tanků apod.).

– Jednotlivé prvky průzkumných palebných systémů jsou od sebe rozmístěny na velké vzdálenosti a mezi sebou mají rádiové spojení, což rovněž dává možnost rušením snižovat jejich účinnost. Nutnost rádiového provozu u průzkumných palebných systémů bude soustředěna pouze na přenosy dat ve formě rozprostřeného spektra; k navigaci bude využit NAVSTAR.

Při přípravě na REB je nutné počítat s tím, že v pásmu frontu na západním válcíšti bude rozvinuto okolo 160 míst velení a radioelektronických objektů, z nichž 100 se považuje za cíle prvního pořadí. Pro rádiové spojení se předpokládá vytvořit až 1 300 rádiových sítí různého určení (KV 450, UKV 300, radioreléových 550) a 350 komplexů a prostředků REB.

Radioelektronický boj je v současné době u členských států Varšavské smlouvy jedním ze základních druhů bojového a operačního zabezpečení s určitými specifickými zvláštnostmi, které z něj perspektivně vytvoří specifický druh bojové činnosti tak, jak je tomu již dnes u států NATO. Síly a prostředky REB frontu mají spolu s palebným ničením, technickým průzkumem, ochranou proti nepřátelským prostředkům průzkumu a radioelektronického boje zabezpečit dezorganizaci nepřátelských systémů velení a řízení, zároveň zajistit ochranu vlastních systémů proti zničení samonaváděcími zbraněmi nepřítele a účinky jeho prostředků rušení.

Největší a nejtěžší úkoly však musí radioelektronický boj splnit při zabezpečování prvních obranných operací u frontů a armád prvního sledu. Zde vyčleněné síly a prostředky musí dezorganizovat velení polního dělostřelectvu, armádnímu sboru a zejména divizím i brigádám prvního sledu. Dále se musí podílet při odražení agrese na udržení prostorů v taktické hloubce a na ničení vojsk, která pronikla na naše území. Prostředky radiotechnického rušení budou trvale chránit vyčleněné objekty před vzdušným radiolokačním průzkumem a bombardováním s pomocí radiolokačních zaměřovačů, narušovat celý systém velení a navedení nepřátelského taktického letectva.

Z obranné doktríny vyvstává problém komplexního dořešení radioelektronického boje u taktického stupně, protože by měl mít vlastní jednotku REB, která bude schopna bezprostředně zabezpečovat bojovou činnost svazku na nejdůležitějších úsecích obrany. Na taktickém stupni faktor času má rozhodující význam, protože systém spojení útočícího nepřítele při proniknutí na naše území bude nejvíce zranitelný. Jeho zranitelnost, způsobená narušením spojení, bude mít velký efekt, protože rádiové spojení je v útočné činnosti základem velení, řízení a přenosu různých potřebných informací jak o vlastních vojskách, tak o protivníkovi.

Úkoly dezorganizace nepřátelských systémů velení a řízení budou plněny součinností útvarů REB frontu, vševojskových armád, PVOS a letectva frontu i jednotek REB. Všechny tyto útvary a jednotky REB budou plnit bojové úkoly podle zámyslu a rozhodnutí velitelů frontu, armád a divizí. Tito velitelé určují cíl, úkoly a hlavní úsilí REB v souladu s bojovou činností vojsk a zároveň vyčleňují nutné síly jak na radioelektronické rušení, tak i na ničení radioelektronických objektů a zejména těch, které jsou určeny jako cíle prvního pořadí.

Při plánování a organizaci radioelektronického boje je nutné trvale klást velký důraz na komplexnost opatření, aby postihovala nejen ničení a rušení, které má zabezpečit dezorganizaci systémů velení a řízení nepřítele, ale také na další dvě složky, jimiž jsou radioelektronická ochrana a boj s nepřátelským technickým průzkumem. Zejména v obranné operaci a při odražení agrese budou obě složky REB sehrávat významnou úlohu. Jestliže budeme schopni zabezpečit spolehlivou funkci vlastních systémů velení, řízení a ochranu důležitých objektů proti zjištění, potom významně přispějeme k naší připravenosti na odražení agrese a ochranu vlastního území.

Při přípravě na odrazení agrese je nutné, aby se všechna vojska připravila na to, že agrese bude s velkou pravděpodobností zahájena nepřátelským radioelektronickým úderem, jehož cílem je dezorganizovat zejména systémy řízení PVO a letectva frontu. Pro snížení efektivity tohoto úderu bude nutné zabezpečit maskování, dezinformační činnost, a prostředky REB musí být připraveny včas a účinně zarušit palubní průzkumné a bombardovací radiolokátory, radiolokátory zabezpečující let v malých výškách, rádiové sítě velení a navedení taktického letectva, součinnosti TL s pozemním vojskem, předávání průzkumných zpráv a řízení útvarů vojenského zpravodajství i REB. Aby tohoto cíle mohlo být dosaženo, je nutné již v době operačního rozvíjení vojsk frontu věnovat velkou pozornost cílevědomému využití všech průzkumných prostředků frontu. Hlavním úkolem těchto průzkumných prostředků bude zjišťovat a upřesňovat informace o objektech, které jsou určeny jako cíle prvního pořadí. Významnou pomocí je zařazení části průzkumných prostředků útvarů REB do hotovostního systému, v němž již v míru trvale sledují a vyhodnocují činnost rádiových a radiotechnických prostředků armád NATO v pásmu předpokládané bojové činnosti.

Při samotném odrazení hromadného úderu nepřítele bude nezbytné zabezpečit všemi prostředky narušení spolehlivé funkce všech pracujících radioelektronických prostředků nepřítele, zejména však letectva a pozemního vojska, které budou plnit hlavní úkoly při rozpoutání agrese. Účinné dezorganizace je možné dosáhnout sladěním palebného ničení a radioelektronického rušení tak, aby efektivnost úderů byla snížena. Při stanovování úkolů radioelektronického boje je zapotřebí věnovat mimo jiné pozornost snížení bojové účinnosti nových výsoce přesných zbraní, které se stávají stále více údernou silou nepřítele a jejichž účinky se budou neustále zvyšovat.

K tomu, aby naše armáda byla co nejlépe připravena na plnění svého poslání, je potřeba rozvíjet a zdokonalovat přípravu na vedení REB, trvale provádět hodnocení radioelektronické situace států NATO i vlastních vojsk. Důkladná znalost zbraní, techniky, systémů řízení, velení a jejich možností jsou základním předpokladem pro trvalé zvyšování bojové připravenosti ČSA.

Rovněž velení Varšavské smlouvy přikládá rozvoji REB velkou důležitost a pro nadcházející období vytyčilo svým doporučením následující úkoly:

- Zvýšit praktickou připravenost štábů a vojsk k vedení REB v obranné operaci, zejména při odrazení nenadálého napadení a v přípravě na provedení protiúderu.

- Na základě vyhodnocení zkušeností z lokálních válek a připravenosti armád NATO k vedení REB musí být útvary REB ve vysoké bojové pohotovosti a připraveny kdykoli zaujmout předem připravené prostory.

- Jedním z rozhodujících úkolů, který významně přispěje ke zvýšení bojové připravenosti útvarů REB, je mírové provádění bojové služby na hranicích, které zabezpečí nejen trvalé sledování objektů určených jako cíle prvního pořadí, ale zároveň i připravenost na jejich úspěšné zarušení.

- Za základ pro plánování, organizaci a vedení REB je nutné považovat hluboké znalosti radioelektronické situace. Procvičování je nutné provádět při všech VŠC, cvičeních s vojsky a zabezpečovat procvičování efektivního využití všech rádiových a radiotechnických průzkumných prostředků.

- V souladu s doktrinou členských států Varšavské smlouvy je nutné u všech velitelů a štábů rozvíjet teoretické znalosti a praktické zkušenosti z vedení radioelektronického boje v prvních obranných operacích při odrazení agrese.

- Útvary REB vyzbrojovat moderní rušící technikou, která bude schopna zarušit nově zaváděné radioelektronické prostředky u armád států NATO.

- Trvale již v míru se připravovat na vedení boje s nepřátelským technickým průzkumem a na radioelektronickou ochranu vlastních systémů velení a řízení. Tato opatření trvale procvičovat při polním i každodenním výcviku vojsk.

Článkem jsem chtěl přispět k tomu, aby všichni velitelé a náčelníci se v současné době ještě více zamýšleli nad tím, jak při naplňování obranné doktriny budou připravovat svá vojska na plnění úkolů v podmínkách intenzivně vedeného radioelektronického boje. Je nutné mít na paměti, že cílevědomá každodenní příprava osádek bojových prostředků v podmínkách REB přispěje ke zvýšení efektivity našich vojsk a zbraní nejen při odražení agrese, ale i při vedení protiútočných operací.

Podplukovník Ing. Jaroslav Zelený, CSc.
podplukovník Ing. Petr Škrob, CSc.
podplukovník Ing. Jiří Janků

K OCHRANĚ PROTI VYSOCE PŘESNÝM ZBRANÍM

Nové vědeckotechnické poznatky, především z oblasti některých přírodních věd, zejména fyziky a chemie, i technických věd jako jsou elektronika a robotika, umožňují konstrukci nových zbraňových a průzkumných systémů. K těm, které se objevily už na začátku 80. let, patří i průzkumné palebné systémy.

Průzkumný palebný systém chápeme jako prostředek schopný získávat a odevzdávat informace o přesné poloze cílů v reálném čase a bezprostředně po jejich zjištění je ničit.

S uvedeným systémem úzce souvisí i pojmy **vysoce přesné zbraně** nebo také **munice s velkou přesností zásahů**, kterými jsou vybavené palebné prostředky v průzkumném palebném systému. Jde o letecké pumy, dělostřelecké střely, rakety a miny, dělostřelecké a letecké řízené střely, případně o jejich submunice, která s použitím samonaváděcí soustavy dosahuje vyšší pravděpodobnosti zásahu.

V poslední době se vojenští odborníci zabývají nejen otázkami použití nových průzkumných palebných systémů a vysoce přesných úderných prostředků, ale i možnostmi a způsoby ochrany proti těmto prostředkům.

Použití nových zbraňových systémů ovlivňuje taktiku vševojskového boje a operace. Přináší nové zásady či jejich opravy v oblasti bojové pohotovosti, určení zbraňových kompletů, manévru, mobility, soustřeďování vojsk, součinnosti, velení a řízení i požadavky na zabezpečení odpovídajících prostředků ochrany proti vysoce přesným úderným prostředkům. Jejich ničivé účinky jsou srovnatelné s ničivými účinky jaderných zbraní malé mohutnosti a s neutronovými zbraněmi vzhledem k jejich schopnosti vyřazovat z boje obrněnou techniku.

Vysoce přesné zbraně zavedené do výzbroje armád NATO mají vysokou bojovou efektivnost, což vede k podstatným změnám ve velikosti a struktuře způsobených ztrát. Výpočty ukazují, že denní ztráty mohou vzrůst 2 až 3krát. Značně se zvýší ztráty u druhých sledů a záloh, které budou obdobné jako u svazků prvního sledu.

Z uvedeného jsou patrné závěry pro velitele a štáby našich svazků, útvarů a jednotek. Jedním z úkolů, který vyplývá z RMNO, je cvičit vojska v ochraně proti vysoce přesným zbraním.

Cílem článku je dát velitelům jeden z podkladů pro splnění tohoto úkolu – informace, které mohou využít při přípravě podřízených např. v rámci velitelské přípravy.

Zásady a způsoby ochrany vlastních vojsk

Zavedením vysoce přesných zbraní (průzkumných palebných systémů) se vytvořil celý komplex technických, taktických operačních problémů, jak zabezpečit ochranu vlastních vojsk proti jejich úderům. Na řešení těchto problémů se kromě jiných opatření podílí i ženijní zabezpečení, a to především opevňováním a maskováním. Jde o opatření pasivní ochrany vojsk a objektů proti vysoce přesným zbraním.

Uvedená opatření, jejichž cílem je oklamat nepřítele o použití našich vojsk a rozptýlit působení vysoce přesných zbraní na množství jak reálných, tak i klamných cílů, mohou zahrnovat:

- přípravu cest, zřizování umělých masek a použití jiných prostředků skrytí,
- imitaci přítomnosti útvarů a jednotek v klamných prostorech rozmístění,
- přípravu pochodových os a čar rozvinování na klamných směrech,
- ženijní zabezpečení demonstrační činnosti.

Ze současných maskovacích prostředků mohou být využity (používány) všechny předepsané maskovací prostředky, zejména maskovací soupravy, imitační prostředky, ženijní prostředky protiradiolokačního maskování.

Maskování je součástí bojového zabezpečení i souhrnem opatření, která směřují k utajení vlastní činnosti a oklamání nepřítele. V podmínkách soudobého boje, kdy na bojišti převládá nasycenost prostředky technického průzkumu a navádění zbraní na cíl, je nutné vypracovávat **nové metody, způsoby a prostředky maskování a ochrany vojsk, techniky a objektů**, zejména pro snížení účinnosti radiolokačního a tepelného průzkumu a naváděcích systémů nepřítele.

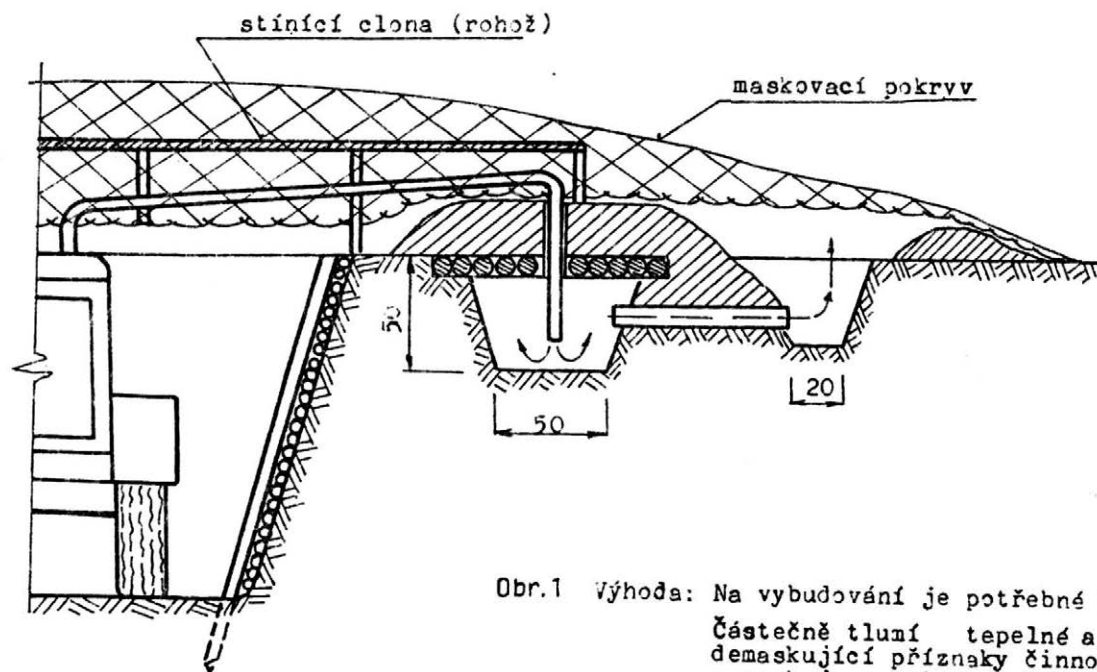
V systému **pasivní ochrany proti nepřátelskému průzkumu a působení průzkumných palebných systémů** nepřítele se doporučuje:

- maximálně využívat ochranných a maskovacích vlastností terénu,
- využívat předepsané maskovací prostředky,
- ukryt maximum bojové techniky do okopů (krytů),
- nepřipustit vytváření demaskujících příznaků,
- zřizovat klamné objekty, postavení, prostory atd.,
- využívat povětrnostních a světelných podmínek,
- používat speciální prostředky tepelného maskování,
- imitovat zdroje tepla,
- omezovat vysílání rádiových stanic atd.

Ženijní opatření, která mají význam pro všechny prvky bojové (operační) sestavy vojsk, jsou z tohoto výčtu patrná. Mimořádný význam má především ženijní úprava terénu, což lze vidět i z následujícího příkladu: – už při zřízení okopů a nenakrytých ochranných staveb pro živou sílu se poloměr vyřazení vysoce přesnými zbraněmi zmenšuje 1,5 až 1,7krát a plocha vyřazení 2 až 2,5krát. Je tedy jasné, že stupeň ženijního vybudování ochranných staveb je nutné neustále zvyšovat a budování zrychlovat při nasazení všech prostředků pro mechanizaci zemních prací včetně trhavin.

Při budování ochranných staveb pro bojovou a dopravní techniku je nutné přísně dodržovat požadavky na maskování a usilovat o dosažení komplexnosti ochrany proti vysoce přesným zbraním. Samotné umístění bojové techniky do ochranných staveb snižuje jejich zjistitelnost průzkumnými prostředky nepřítele na minimum. Ke zvýšení účinku přispívá komplexní zamaskování těchto objektů za využití všech dostupných prostředků. Možné řešení je uvedeno na **obr. 1**.

Další opatření směřující k ochraně vojsk proti účinkům vysoce přesných zbraní pozůstávají především v maskování, které je v současnosti jedním z hlavních druhů bojového zabezpečení činnosti vojsk.

Obr.1 Výhoda: Na vybudování je potřebné 0,75dv.
Částečně tlumí tepelné a zvukové
demaskující příznaky činnosti
a maskuje proti radiolokačnímu
průzkumu

Při organizaci a vedení obranného boje jde o taktické maskování, jehož úkolem je zastírání nebo deformace vnějšího vzhledu objektů, techniky, prostorů rozmístění a činnosti vojsk. Je to ale i souhrn činností směřujících k oklamání nepřítele o směrech pohybu a prostorech soustředění vojsk, o bojové sestavě, průběhu předního okraje obrany, ženijním vybudování prostorů, rajónů, úseků a pásem, manévru silami, organizaci velení apod. **Cíle nelze dosáhnout jen pouhým důsledným skrytím, ale také dodržováním maskovací kázně u skutečných objektů a souběžně prováděnou imitací činnosti v klamných objektech.**

Při současných možnostech průzkumných prostředků nelze zaručit takový stupeň skrytí, který by zcela vyloučil zjištění vojsk. Proto je třeba počítat s tím, že podle kvality maskování může být na objekty v naší sestavě po určité době veden úder vysoce přesnými zbraněmi.

Pomocí speciálního pokryvu lze bojovou techniku účinně maskovat. K zeslabení tepelných demaskujících příznaků se používají přídavné clony (viz obr. 3a). Tím se podstatně omezuje možnost přesného zaměření a navedení prostředků ničení nepřítele.

Jedním z dalších způsobů ochrany vojsk v obraně je i snížit pravděpodobnost zásahu skutečné techniky zmnožením cílů. Lze vycházet z toho, že všechny známé prostředky nepřítele používají ke zjištění cílů radiolokační průzkum a ke konečné fázi navedení submunice na cíl zpravidla **tepelná čidla**. Proto je nutné klamné ochranné stavby vybavit **koutovými odražeči, tepelnými imitátory** a podle potřeby dalšími imitátory charakteristických příznaků (viz obr. 2).

Koutové odražeče jsou ve vybavení ženijních jednotek. Tepelný imitátor lze vojsky snadno zhotovit i v polních podmínkách z běžné dosažitelných materiálů (např. z vhodných zdrojů tepelného záření, tj. různých typů lamp a hořáků, jednoduchých improvizovaných kamen na dostupná plynná, kapalná nebo tuhá paliva).

Ke zvýšení ochrany bojové techniky přispívá důsledná realizace a využívání taktických opatření ochrany, zejména rozptýlení vojsk a týlových objektů, jejich maskování, periodická změna prostorů rozmístění vojsk, letišť a týlových objektů, použití dýmů k zastírání prostorů rozmístění jednotek, přepravišť apod.

K ochraně proti vysoce přesným zbraním je nutné široce využívat všech způsobů maskování: skrytí, imitaci, demonstrační činnost a dezinformaci.

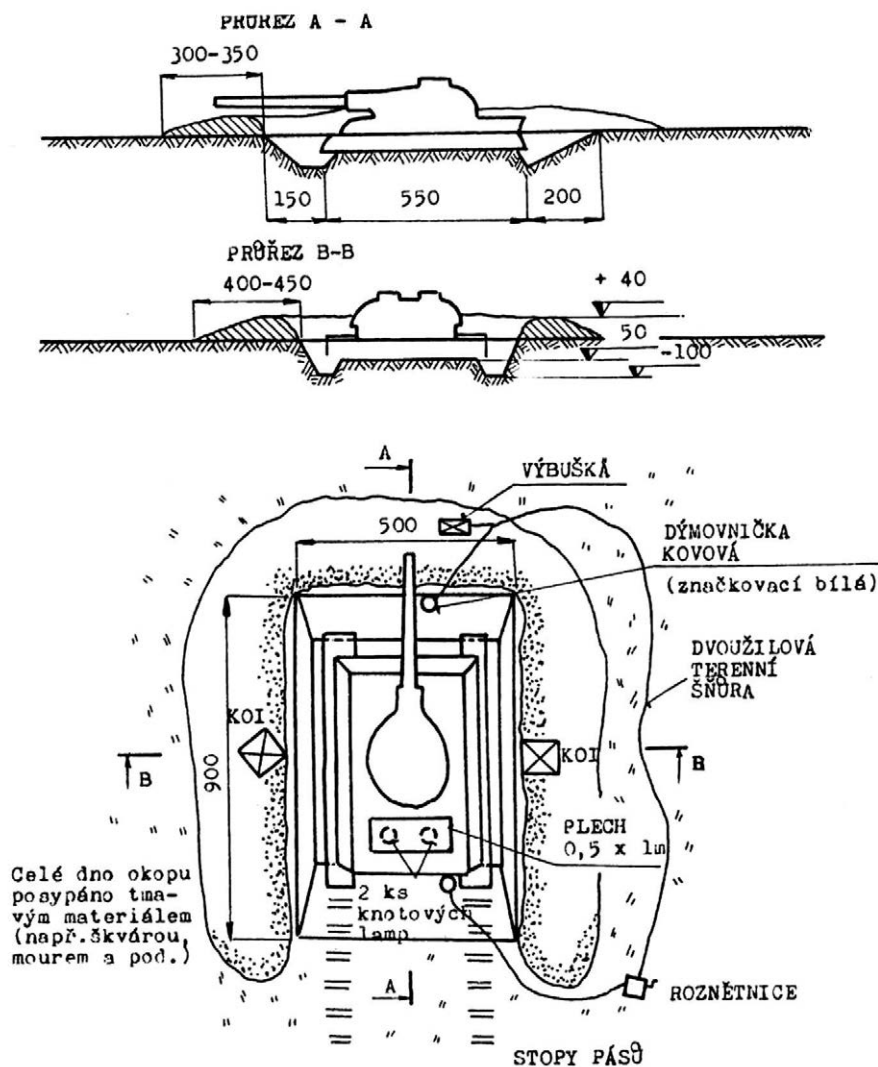
Veškerá maskovací opatření přijatá orgány velení jednotlivých velitelských stupňů musí směřovat k potlačení demaskujících příznaků vnějšího vzhledu a činnosti, ke kterým především patří barevný, jasový, tepelný a tvarový kontrast, vlastní i vržený stín objektů, typická schopnost odrazet nebo produkovat záření neviditelné části spektra, které při použití různých druhů průzkumných prostředků umožňuje zjistit a zaměřit objekty.

K tomu musí velitelé jednotek a útvarů využívat všech uvedených základních způsobů maskování.

Skrytí se provádí především před optickými optoelektronickými, radiolokačními, termovizními a jinými prostředky technického průzkumu. Organizuje se s využitím maskovacích vlastností terénu a prostředků technického maskování (různé druhy maskovacích pokryvů, maskovací nátěry a koutové odražeče).

Skrytí vojsk a objektů nelze úspěšně provádět bez přihlédnutí k přírodním podmínkám a maskovacím vlastnostem terénu. K dosažení předpokládaného účinku je **nutné maskované objekty pomocí základních maskovacích prostředků přizpůsobit konkrétním podmínkám přírodního prostředí**. Nevhodným použitím základních prostředků maskování (zejména pod vlivem nedostatku času) může snadno docházet naopak k vytváření **dodatečných demaskujících příznaků**.

Vhodné využití maskovacích vlastností terénu zůstává i nadále rozhodujícím prostředkem k minimalizaci potřeb sil a prostředků k uskutečnění opatření maskování technického charakteru. Domníváme se, že z hlediska účinnosti lze dovedným využitím ochranných a maskovacích vlastností terénu **snížit možnosti technického průzkumu o 20 až 40 %**. Jde např. za přesunu o přednostní volbu a využívání cest vedoucích lesními masivy, úžlabinami, podélné vedení elektrického napětí a všech dalších možností přírodního stínění a rušení. Na přehledných úsecích terénu je nutné při překonávání vodních překážek k ukrytí před nepřátelskými

Obr. 2

průzkumnými prostředky přednostně volit využití ponořených mostů, brodových přepravišť nebo jízdy tanků pod vodou (v zimě po ledu).

Přesuny provádět v co nejkratších lhůtách, tedy co nejrychleji. Za předpokladu, že silniční komunikace budou vytiženy až na nejjazší mez, je nutné uvažovat o možnostech dosáhnout urychlení přesunu využitím většího množství cest i za cenu jejich nižší kvality. V tomto případě sehrává příznivou roli v ochraně přesunujících se vojsk i faktor nepřímé ochrany, daný

rozptýlením sil, tedy cílů na množství cest z části s klamným provozem. Je nutné mít předem vytypovány kritické úseky pochodových os, jejichž narušení nebo zničení by mohlo zvýšit efektivnost úderů nepřítele nahromaděním sil a prostředků a mít připravena účinná opatření ve formě upravených objízdek, sjezdů do terénu, deponovaných a předsunutých stavebních prvků a materiálu k rychlé obnově zničených úseků nebo silničních objektů. Proto je nevyhnutelné, aby jednotky a útvary druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb byly soběstačné v překonávání rozrušených úseků, zřizování objízdek a průchodů minovými poli budovanými na dálku.

Skrytí v prostorech rozmístění (při zaujetí obrany) spočívá v odstranění nebo potlačení demaskujících příznaků, přítomnosti a činnosti vojsk (objektů). Dosahuje se dodržováním maskovací kázně a požadavků utajeného velení, bdělosti vojsk, rozptýlením vojsk a objektů, pravidelnou změnou prostorů jejich činnosti.

Důsledně skrývat je nutné např. demaskující příznaky, které spočívají ve **vyšší teplotě maskovaných objektů**, odlišném odrazu, různé schopnosti pohlcovat, propouštět a vyzařovat energii. Termokamery citlivě reagují na objekty, které se výrazně liší teplotou od svého okolí (pozadí), objeví skrytou techniku podle zahřáté části maskovacího povrchu výfukovými plyny, případně podle skvrn vzniklých na terénu při neopatrné manipulaci s PHM. Uvedené demaskující příznaky nám částečně napomáhá potlačit např. silný vítr nebo hustá mlha, déšť a sněžení. Tyto přírodní jevy vytvářejí přirozené přehradné rušení mezi objektem a zdrojem průzkumu.

Ke zhotovení umělých clon před termovizní technikou lze využít své materiály (obaly od maskovacích sítí, vozové plachty, stanové dílce, karton, hobra nebo rohože vyrobené z výpomocného materiálu), které se navlhčené umísťují na zdroje tepla (u malých překrytím celých objektů a u velkých překrytím např. motorového prostoru). Ke zhotovení takové clony z přírodních materiálů postačí i 2 cm silná vrstva sněhu nebo led, případně vlhká hornina.

Ke zhotovení umělých clon protiradiolokačně účinných lze využít různé masky z výpomocného materiálu a koutové odrážače. Nejlépe však je umístit techniku v prostorech radiolokačních stínů, které vznikají za terénními nerovnostmi a objekty včetně vybudovaných ochranných staveb. Ke zhotovení masek proti optickému pozorování se hodí přirozené skryty, svislé a vodorovné masky vytvořené z výpomocného materiálu nebo z normovaných prostředků.

Zkušenosti ukazují, že nejefektivnějším skrytím, a to před všemi druhy průzkumu, je umístění bojové techniky (objektu) do nakrytého okopu nebo krytu, přičemž za nejlepší je považována hornina (dřvy), která je pravidelně kropena vodou.

Dobrých výsledků lze dosáhnout při umístění techniky v okopu (viz. obr. 3b) pod kombinací maska – clona, kdy vzdálenost maskovacího povrchu od maskovaného objektu by neměla být menší než 30 cm. Tím je zabezpečeno přirozené proudění vzduchu a ochlazování prostoru pod maskou.

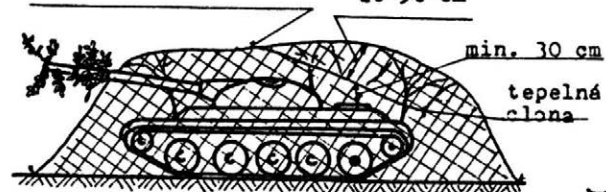
Velmi výhodné je kombinovat opatření ke skrytí s činností např. tepelných imitátorů v blízkosti maskovaného objektu, čímž lze dosáhnout nejen většího počtu cílů, ale zároveň i odvedení pozornosti čidla koncového navedení submunice v závěrečné fázi letu, a tím snížit pravděpodobnost zničení skutečného objektu přímým zásahem.

Realizace všech možností skrytí nebude v současných podmínkách maskování nikdy podrobně určována v celém rozsahu jeho naplňování. Jeho využití se předpokládá vždy automaticky bez povely u všech prvků bojové (operační) sestavy, bojové techniky, budovaných skutečných i klamných objektů. V současnosti to však vyžaduje především iniciativní přístup velitelů a vojáků všech stupňů velení. Odpovědnost za správné skrytí předpokládá neponechat jeho uskutečňování jen na živelnosti, ale v zásadních otázkách jej včas usměrňovat a materiálně zajistit.

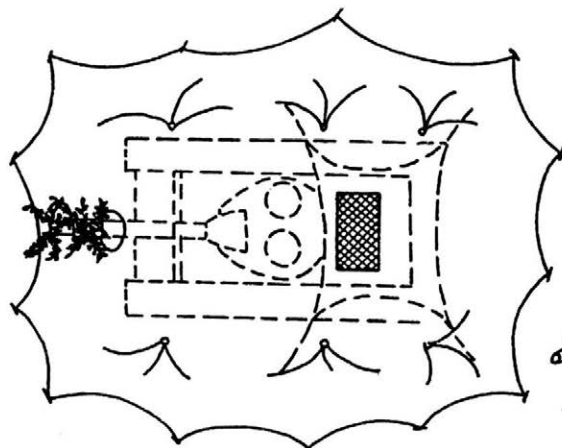
Imitace získává v soudobých podmínkách stále větší význam. Předpokládá vytváření věrohodných maskovacích příznaků, které jsou charakteristické pro skutečné objekty. Spočívá v budování klamných prostorů a objektů, použití maket a jiných prostředků ke znázornění přítomnosti vojsk, jejich přesunů v klamných prostorech, zřízení klamných přepravišť a orientačních bodů s využitím koutových odrážačů, maket a dalších dostupných imitátorů. V

maskovací pokryv "F"

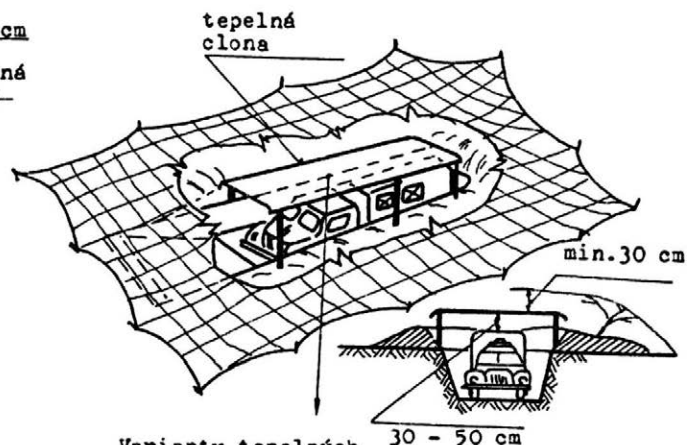
20-50 cm

min. 30 cm

tepelná
clona

a)

tepelná
clona

min. 30 cm

30 - 50 cm

drny

Varianty tepelných
clon- z desek
a drnů- ze 3 až 4 vrstev
masky "M" nebo
plachtoviny (juty)- z rohože z
větví (hatová
rohož)

Obr. 3

b)

klamných prostorech imitujeme takovou činnost, jakou se ve skutečných prostorech snažíme skryt.

V podmínkách obranných postavení prvního sledu je prakticky nemožné utajit jejich ženíni budování. Imitace klamných objektů však zároveň s utajením skutečných zařízení znesnadňuje nepříteli zjistit reálnou situaci. Kromě toho velké množství hodnověrných klamných objektů přetěžuje průzkum nepříteli a znesnadňuje ověřování zjištěných informací. Je nutné zdůraznit, že příprava těchto objektů vyžaduje od orgánů velení stejnou pozornost, jako budování skutečných postavení, aby byla v případě potřeby využita jako skutečná.

K dosažení věrohodnosti je nutné tyto prostory oživovat činností jednotek s výzbrojí a technikou, vybavenou také běžnými tabulkovými maskovacími prostředky.

Zkušenosti svědčí o tom, že odolnost vojsk lze budováním klamných postavení a prostorů zvýšit o 20 až 30 %, jestliže se na každých 3 až 5 skutečných objektů zřídí jeden klamný, u raketového vojska a míst velení je možné dosáhnout poměru 1 : 1.

Při budování klamných objektů a prostorů se využívají vedle ženíjních prostředků pro úpravu terénu předepsané i improvizované masky, makety, maskovací barvy a různé imitátory. Z ženíjních prostředků, které nejsou přímo určeny k maskování, lze využít např. trhaviny, případně osvětlovací soupravy.

S využitím tabulkové ženíjní techniky a předepsaných ženíjních maskovacích prostředků je možné vytvářet některé příznaky činnosti v klamných prostorech a objektech (např. budování obranných staveb, úprava a údržba cest, rozskvrňování terénu, přítomnost bojové techniky nebo techniky vytvořené využitím maket a oživované činnosti skutečných i imitačních prostředků). Pomocí travin lze imitovat akustické, vizuální, tepelné, seismické a další demaskující příznaky přítomnosti vojsk a jejich činnosti charakteristické např. při budování obrany.

Cílem **demonstrační činnosti** je oklamat nepříteli o charakteru následující bojové činnosti i směru hlavního úderu (prostoru soustředění hlavního úsili) a odvést jeho síly na klamný směr. K dosažení odpovídající věrohodnosti demonstračních činností je nutné, aby vojska účastníci se demonstračních opatření neznala skutečný cíl své činnosti.

Demonstrační činnost spočívá v záměrné klamně činnosti skutečných jednotek, a to hlavně při přesunech, soustřeďování a vedení vlastní činnosti (ženíjní budování prostorů činnosti, ženíjní průzkum prostorů a objektů, příprava cest, zřizování a udržování přepravišť pro jednotky uskutečňující demonstrační činnost).

Při plánování této činnosti musí vzít orgány velení v úvahu, že je spojena s prudkým snížením ochrany vojsk, která se jich účastní. Proto je třeba plánovat dodatečná opatření jejich ochrany a sladit tuto činnost se zámyslem nadřazeného.

Dezinformace spočívá v záměrné předávání klamných zpráv nepříteli různými spojevacími prostředky a dalšími způsoby (podvržením dokumentů atd.).

Základním předpokladem účinnosti uvedených opatření je:

- znalost demaskujících příznaků jednotlivých objektů a zásad jejich odstraňování,
- přednostní a důsledné využívání možností přírodního maskování proti technickým prostředkům,
- cvičenost vojsk v maskování (znalost realizace všech účinných maskovacích opatření) a důsledné dodržování maskovací kázně všemi vojáky,
- plánovitá příprava a organizace řízení všech opatření a prací,
- dodržování základních maskovacích zásad (aktivnost, přesvědčivost, nepřetržitost, mnohotvárnost).

Účinné maskování v podmínkách soudobého boje (operace) předpokládá neustále sledovat možnosti nepřátelských sil a prostředků průzkumu, tvůrčím způsobem hledat odpovídající a efektivní odpověď na jejich činnost, průběžně a operativně ovlivňovat realizaci jednotlivých opatření ochrany vojsk proti účinkům vysoce přesných zbraní.

Bezprostřední vliv skrytí se může projevit jen po dobu několika hodin při přesunech a krátkodobě po zaujetí prostoru rozmístění (obranu) vojsky. Při delší době pobytu vojsk v prostoru lze i nadále spoléhat z hlediska efektivnosti maskování pouze na využití všech opatření

ke klamání nepřítele. Na bojeschopnost vojsk se s prodlužováním doby jejich setrvávání v zaujatých prostorech (pásma obrany) postupně zvyšuje vliv přímé ochrany, řešený z hlediska ženijních opatření využíváním a zvyšováním odolnosti ochranných staveb všeho druhu.

Jedině celý komplex přijímaných opatření může v současné době vést ke snížení efektivity průzkumných prostředků nepřítele a zejména vysoce přesných zbraní.

Plukovník Ing. Vlastimil Zavřel
plukovník doc. MUDr. Jiří Ryšánek, CSc.

ZÁSADY TÝLOVÉHO A TECHNICKÉHO ZABEZPEČENÍ NEMOCNIČNÍ ZÁKLADNY

Pro řízení veškeré činnosti nemocniční základny (NZ) je vytvořen řídicí orgán zdravotnické správy frontu (ZSF) – velitelství nemocniční základny (VNZ). VNZ je v některých fázích činnosti (při rozvíjení, příjmu raněných, zasažených a nemocných) podřízeno přímo náčelníkovi ZSF, v dalších fázích (při vlastním léčení a uvolňování jednotlivých zařízení) se dostává do podřízenosti velitelství frontového odsunového střediska (VFOS), které je samostatným orgánem řízení ZSF. Jednomu VNZ se obvykle podřizuje počet nemocnic o celkové kapacitě 10 až 12 tisíc lůžek, která jsou rozdělena ze 70 % na chirurgická a 30 % na nechirurgická. Z celkového počtu podřízených nemocnic rozvíjí VNZ 2 až 3 oddělení nemocniční základny (kolektory), každý o kapacitě 3 až 5 tisíc lůžek. Oddělení bývají převážně rozvinuta postupně po sledech, méně často vedle sebe na 2 až 3 odsunových směrech.

K řízení nemocniční základny se vedle vlastního velitelství nemocniční základny využívají dvě velitelství čelních oddělení, která jsou určena k řízení skupin nemocnic vzdálených od prostoru rozmístění VNZ. Pokud se nemocniční základna nečlení, zapojují se do činnosti podle pokynů velitele NZ, například řídí zálohu nemocnic, podílejí se na plánování a podobně.

V činnosti nemocniční základny ve frontové operaci můžeme rozlišovat tato období:

- soustředění NZ v týlovém pásmu frontu,
- přesun NZ do prostoru rozvinutí (zasazení),
- rozvinutí NZ (její ČO) v souladu s plánem zdravotnického zabezpečení frontové operace,
- zaplnění NZ raněnými, zasaženými, nemocnými a poskytování jim odborné i specializované lékařské pomoci,
- léčení raněných a nemocných,
- uvolnění a svinutí NZ nebo jejich ČO.

Plnění úkolů se uskutečňuje na základě **Plánu činnosti NZ**, který se zpracovává v souladu s rozkazem náčelníka ZSF nebo VFOS a rozhodnutí velitele NZ. Plánování činnosti NZ se zúčastňují příslušníci všech složek a oddělení VNZ.

Velmi důležitou oblastí, bez které není možné plnit odborné úkoly nemocniční základny, je týlové zabezpečení. A touto problematikou se chceme blíže zabývat.

Týlové zabezpečení nemocniční základny v soudobých obranných i útočných operacích frontu je charakterizováno neobyčejně složitými podmínkami a značným objemem plnění úkolů.

V závislosti na rozmístění a plnění úkolu nemocniční základny v průběhu útočné nebo obranné operace frontu se vytváří různé podmínky pro organizaci týlového zabezpečení. Na jeho řešení bude mít vliv i to, zda NZ bude rozvinuta na teritoriu státu nebo na území nepřítele, dále pak na prostorech rozmístění zásobovacích prvků týlu frontu.

Týlové zabezpečení NZ je nutné chápat jako jeden z rozhodujících druhů zabezpečení polní činnosti zdravotnických útvarů a zařízení podřízených jednomu VNZ. V sestavě týlu VNZ jsou tabulkami počtů stanoveny potřebné řídicí orgány i výkonné síly a prostředky. Týl VNZ je schopen při nepřetržitém doplňování (odběru) jednotlivých druhů materiálu z týlových zařízení frontu zabezpečovat vlastní velitelství nemocniční základny i všechny podřízené zdravotnické útvary a zařízení NZ.

Týl velitelství nemocniční základny plní tyto hlavní úkoly:

- zabezpečuje podřízené zdravotnické útvary a zařízení materiálem týlových služeb a včas vytváří stanovené zásoby,
- zabezpečuje odběr materiálu všeho druhu pro podřízené zdravotnické útvary a zařízení a jeho přísun k nim,
- v součinnosti s náčelníkem ženijní služby zabezpečuje zásobování pitnou vodou,
- organizuje technické ošetřování, údržbu a opravy techniky a materiálu služeb týlu,
- zabezpečuje ubytování svých příslušníků, raněných a nemocných,
- organizuje finanční zabezpečení,

– v součinnosti s náčelníkem automobilní služby řeší otázky technického zabezpečení.

Složení týlu VNZ je stálé, musí však při své činnosti reagovat na změny počtů osob v rozvinuté NZ, které při přeložení mohou dosahovat 20 000 až 25 000 osob. Složení týlu VNZ je takové, aby bylo schopno zabezpečit 2 až 3 oddělení (kolektory), z nichž největší bude zpravidla řídit velitelství nemocniční základny. Toto členění má podstatný vliv na řešení otázek materiálního a technického zabezpečení. Týlové orgány a prostředky se tedy při rozvíjení rozdělí do dvou až tří oddělení. Méně složitá činnost týlu VNZ bude při členění na dvě oddělení, na tři oddělení bude náročné dosáhnout obsazení všech funkcí náčelníků jednotlivých služeb každého oddělení.

Při řízení týlu NZ si musíme uvědomit několik základních faktorů, které budou mít vliv na organizaci materiálního, ale i technického zabezpečení. Jsou to především tyto faktory:

- vzdálenost mezi odděleními NZ bude dosahovat až 120 km,
- rameno přísunu (odběru) z výdejních míst frontových týlových zařízení bude dosahovat až 150 km,
- rozdělení příslušníků týlu a týlových prostředků VNZ do dvou až tří skupin,
- složitá organizace dopravně zásobovacího systému,
- odebírané množství materiálů, které může denně představovat až 200 tun,
- zabezpečení praní prádla a jeho přísun podřízeným zdravotnickým útvarům a zařízením.

Při řešení otázek **materiálního zabezpečení u NZ** si lze uvědomit, že se dělí na dvě oblasti:

1. Zabezpečení kádrového stavu jednotlivých zdravotnických útvarů a zařízení.
2. Po rozvinutí NZ zabezpečení raněných a nemocných, kteří jsou hospitalizováni na této zdravotnické etapě.

U nemocniční základny považujeme za **základní druhy materiálu pohonné hmoty, proviant, zdravotnický materiál, munici, výzbroj všeho druhu s důrazem na zdravotnickou, automobilní a ženíjní techniku, ochranné prostředky proti ZHN a výstroj se zaměřením na zdravotnicko-hospodářský materiál**. Tyto druhy materiálu jsou rozhodující při zabezpečení zasazené NZ. Pro zabezpečení nepřetržité odborné činnosti jsou u NZ vytvořeny **pohyblivé zásoby jednotlivých druhů materiálu**. U **munice 0,8 pp, PHM 1,25 náplně a normativ ve skladech VNZ, 7 denních dávek potravin pro stálý stav a pro raněné a nemocné**. U **velitelství nemocniční základny a nemocnic lehce raněných je po jednom kompletu výstroje**. Zdravotnicko-hospodářský materiál je rozložen podle typu polních pohyblivých nemocnic v soupravách.

Při řešení otázek **proviantního zabezpečení** se vychází z předpisu **Prov-1-1**, který stanoví proviantní náležitosti pro příslušníky **stravní dávku „P“** a pro raněné a nemocné **stravní dávku „N“**. **Stravní dávka „N“** má tři modifikace, ze kterých se připravuje celkem 8 diet. Z těchto složitých stravovacích povinností vyplývá řada požadavků, které můžeme rozdělit do několika skupin, a to na:

- zabezpečení skladby potravin v proviantních skladech frontu,
- odbornou připravenost kuchařů, kteří jsou zařazeni k polním pohyblivým nemocnicím,
- dostatečné zabezpečení jednotlivých zařízení polní proviantní výstrojí.

Neméně náročnou činností je zabezpečení **pohonnými hmotami**. U tohoto druhu materiálu je v rámci nemocniční základny nejvyšší **denní spotřeba** a v průměru představuje až **90 m³**. Toto denní množství zahrnuje spotřebu pohonných hmot pro:

- polní zdravotnickou techniku a přístroje v soupravách polního zdravotnického materiálu (PZM),
- ženíjní techniku (elektrocentrály, úpravny vody),
- dopravní systém jak uvnitř NZ, tak při odběru materiálu z výdejních míst frontových skladů,
- oddíl polních prádeln,
- polní kuchyně a roty oprav techniky.

Důležitou úlohu při materiálním zabezpečení NZ představuje zabezpečení výstrojním materiálem, kde je důraz položen na zabezpečení zdravotnicko-hospodářského materiálu. V rámci NZ je vytvořena jeho **zásoba na 4 až 5 dnů**.

Značnou pozornost je nutné v NZ věnovat zabezpečení **pitné vody**, což zajišťuje dostatečná kapacita úpraven vody, schopných upravit v plném rozsahu pitnou vodou. V rámci NZ v **prvních dnech** příjmu raněných a nemocných představuje **denní spotřeba pitné vody až 450 000 litrů**, v dalších dnech klesne na polovinu až jednu třetinu.

Organizace **dopravně zásobovacího systému** v NZ je složitou a náročnou činností. **Při řešení této problematiky je nutné zabezpečit:**

- odběr materiálu pro nemocniční základnu z výdejních míst frontových tylových zařízení, popřípadě z okruhových skladů i výdejních míst na železničních směrech,
- zásobování jednotlivými druhy materiálu podřízených zdravotnických útvarů a zařízení.

Při odběru materiálu z výdejních míst frontových tylových zařízení (jiných zdrojů) je nutné vzít v úvahu **rozdělení NZ do dvou až tří oddělení**, která jsou od sebe vzdálena **100 až 120 km**. Materiál může být odebírán denně, zpravidla však **jed-**

nou za 2 až 3 dny. Pro zabezpečení odběru materiálu budou převážně využívány dopravní prostředky jednotek VNZ. V případě, kdy hmotnost a objem odebíraného materiálu překročí možnosti dopravní kapacity VNZ, bude nutné posílit přepravní kapacitu VFOS ze zálohy dopravních prostředků, které byly odebrány rozvinutým polním pohyblivým nemocnicím. V krajním případě bude možné využít dopravní prostředky od speciálních útvarů a zařízení nemocniční základny.

Při řízení **technického zabezpečení NZ** je hlavní pozornost zaměřena na ošetřování a běžné opravy automobilní, ženijní a spojovací i ostatní techniky. Střední opravy zabezpečuje opravárenské zařízení frontu, generální opravy FMNO. Zvláštní pozornost při řešení otázek technického zabezpečení je nutné věnovat té skutečnosti, že většina polních zdravotnických útvarů a zařízení nemá ve své organizaci žádné technické prostředky.

Velitelství nemocniční základny má pro organizaci, řízení a plnění úkolů technického zabezpečení NZ tyto síly a prostředky: **automobilní skupinu, rotu oprav techniky** (četa oprav automobilní techniky, družstvo oprav ženijní techniky a družstvo oprav spojovací techniky), **sklad automobilního materiálu**.

Technické prostředky NZ se nečlení, jsou soustředěny v sestavě VNZ a k poskytování technické pomoci vyjíždějí technické „letučky“ do prostoru jednotlivých oddělení. Neopravitelná technika se shromažďuje v jednom prostoru, zpravidla u velitelství nemocniční základny. Zde se neopravitelná technika připravuje k odsunu do vyčleněných opravárenských zařízení frontu nebo na shromaždiště poškozené techniky.

Mimo poskytování oprav musí náčelník automobilní služby zabezpečovat pomoc při ošetřování velkého množství automobilní techniky i několika druhů ostatní techniky (proviantní, zdravotnické, letecké). Technické prostředky VNZ se do jejího rozvinutí podílejí na zabezpečení asi 650 i více a po rozvinutí asi 400 automobilů. Počty techniky ukazují na složitost a náročnost technického zabezpečení. Rota oprav techniky je schopna uskutečnit denně 10 běžných oprav automobilní techniky, což stačí pokrýt počet předpokládaných běžných oprav v rámci NZ.

Rozhodující vliv na **řízení týlu NZ v obranné operaci** bude mít zařazení NZ do sestavy týlu frontu.

Nemocniční základna může být v obranné operaci frontu rozvinuta a zasazena v hloubce 150 i více km od předního okraje obrany a bude tedy zařazena do sestavy uskupení týlu, které je určeno k bezprostřednímu zabezpečení vojsk prvního sledu. Do této sestavy bude vcházet postupně, po zmobilizování.

Další nemocniční základny se rozmísťují v celé hloubce týlového pásma frontu a vytváří dva sledy týlu. Jeden je rozvinut v hloubce **300 až 400 km od předního okraje obrany** a **druhý 500 až 550 km**. Jejich zasazení je závislé na rozložení ztrát v rámci frontu a jejich vzdálenosti. Prostory rozmístění se v průběhu obranné operace mohou měnit. Toto rozložení a použití nemocničních základen bude ovlivňovat řízení i činnost týlu. Nejsložitější podmínky pro řízení týlu nemocniční základny

budou mít velitelství nemocničních základů, které jsou zařazeny do prvního sledu týlu a prakticky ihned po zmobilizování jsou zasazeny do operační sestavy za armády prvního sledu. U týlu těchto nemocničních základů je bezprostředně nutné, aby byly doplněny zásobami materiálu na 100 % tabulkových válečných počtů.

Ostatní nemocniční základny budou mít pro činnost týlu příhodnější podmínky. Je na ně kladena menší časová náročnost při zmobilizování, neboť se uskutečňuje ve větší hloubce státního území, tím by neměla být jejich činnost tak výrazně narušena a v neposlední řadě se s nimi ihned po zmobilizování zpravidla nepočítá k rozvinutí.

Spotřeba materiálu v obranné operaci nebude v zásadě odlišná oproti spotřebě materiálu v útočné operaci.

Po zahájení obranné operace bude v oblasti řízení týlu nemocničních základů nejsložitějším úkolem doplňování zásob u nemocničních základů zařazených do prvního sledu rozvinutých za armádami prvního sledu. Za této situace budou pro tyto nemocniční základny následující **zdroje zásob**:

- výdejní místo frontové brigády materiálního zabezpečení, které však bude rozvinuto do polního zásobovacího systému za dva až tři dny,
- vyčleněné okružní sklady, které jsou prakticky k dispozici ihned,
- vyčleněné zásoby v určených posádkách,
- zásoby vyvezené do vykládacích železničních stanic.

Ostatní nemocniční základny budou doplňovat zásoby materiálu z výdejních míst frontové týlové základny, oddělení frontové týlové základny, z teritoriálních skladů, z vyčleněných zásob v posádkách i z výdejních míst na železnici.

Týlové zabezpečení NZ jak v obranné, tak i v útočné operaci je značně složité, a proto klade vysoké požadavky na řídicí orgány týlu NZ a efektivní využití sil a prostředků týlu VNZ. Při členění NZ do dvou až tří oddělení dochází ke zvýšeným požadavkům na řídicí činnost týlu, podstatně se zvyšuje náročnost řešení otázek dopravně zásobovacího systému. K tomu, aby týly nemocničních základů byly schopny tyto náročné úkoly plnit, musí všichni předurčení funkcionáři týlu absolvovat pravidelnou, cílevědomou a důkladnou odbornou přípravu v době míru.

K POUŽITÍ ŽELEZNIČNÍHO VOJSKA

(Článek uveřejněný ve VM č. 1/1989.)

Ve Vojenské mysli č. 1/1989 mě velmi upoutal článek generálmajora Ing. Jozefa Ference, který obsahuje mnoho podnětných informací, jež bezprostředně přispívají k dalšímu rozvoji operačně taktického myšlení. Přitom kladem je, že autor velmi erudovaně objasňuje význam, úlohu a organizaci železničního vojska v soudobých operacích. Ovšem nedostatkem je, že velmi aktuální a odborný materiál potřebný pro plánování nezbytných variant přepravy na různých organizačních stupních velení je uveřejňován po víceleté odmlce a poměrně v omezeném rozsahu.

V souvislosti s tím chci zevšeobecnit **další názory**, které se určitým způsobem liší anebo doplňují vývody autora.

Domnívám se, že historikové nám potvrdili, že přeprava vojsk po železnici patřila k hlavnímu způsobu přesunu vojsk, bojové techniky a materiálu nejen ze zápolí, ale i v prostoru vojenské činnosti. V mnohých případech se využívala na plnění rozhodujících úkolů. Stačí uvést další příklad, kdy při bojích na přístupech k Moskvě přijížděly vlaky s vojsky, bojovou technikou, zbraněmi, střelivem a různým materiálem při vysoké průměrné rychlosti 800 až 900 km za 24 hodin. Podobně pro zabezpečení úderného uskupení Stalin-gradského frontu přisunovaly železnice denně až 1300 vagonů nákladu.

Přitom se domnívám, že zcela odlišné a prostorově omezené podmínky vyplývající z rozlohy, tvárnosti, členitosti, pokrytosti, jakož i ze zastavenosti našeho území nám **nedovolí plně využít přepravy vojsk po železnici**. Tím nechci v žádném případě podceňovat důležitost železničního vojska. Domnívám se, že i v soudobé válce se bude pro přepravu vojsk a materiálu ve značné míře používat železnice. Myslím, že půjde o rychlou obnovu železnic, technickou ochranu, zvyšování provozní výkonnosti železničních směrů, budování nových železničních tratí, překládkových prostorů, objezdů, jakož i odminování či zatarasování železnic.

V této souvislosti lze předpokládat, že se nepřítel neomezí nejen na počátku, ale i v průběhu válečného konfliktu pouze na **místní** (částečné) **přerušení** železniční přepravy, ale s využitím letectva včetně nosičů jaderných zbraní, ZHN s důrazem na řízené střely různého typu, mohutnosti a dostřelu, vzdušných výsadků různého druhu a zejména průzkumné diverzních výsadků a speciálních výsadků (při použití samostatných dívčích skupin „děvče – zabiják“ vycvičených pro boj z blízka, k diverzní činnosti a v přežití za ztížených podmínek, popř. jejich použití ve smíšených skupinách průzkumné diverzních jednotek) přímo **vyloučí možnosti** železniční přepravy formou **souběžných, postupných, opakovaných i kombinovaných úderů** do celé hloubky našeho území.

Ještě na počátku osmdesátých let názor vojenských teoretiků předpokládal, že v případě zahájení agrese nepřítelem dojde k dočasnému vyloučení přepravy po železnici do hloubky 600 až 700 km od linie fronty. Tím by ovšem došlo i k vážnému narušení průjezdnosti po komunikacích; k tomu bezprostředně přispěje zničení důležitých železničních a silničních uzlů, zamoření velkých prostorů, způsobení požárů, závalů nebo zaplavení terénu.

Autor zdůrazňuje, že: „... za více než čtyři desetiletí ... parní lokomotivy byly zcela nahrazeny elektrickými a motorovými ...“ (str. 68).

Počátkem roku 1988 bylo uvedeno, že na našem území je 13 142 km železničních tratí, čímž má republika jednu z nejhustších železničních sítí v Evropě. Z uvedeného počtu je údajně 3 715 (28,27 %) elektrifikovaných a 2 838 km (21,58 %) dvojkolejných. Vzhledem k tomu, že v provozu ČSD se již nepoužívá parní trakce, obstarává elektrická trakce kolem 60 % výkonu a zbývající část, asi 40 %, tvoří dieselová trakce.

Současně je třeba uvést, že při rozšiřování přepravy došlo ke koncentraci železniční přepravy na dva elektrifikované tahy směrem východ – západ. Tak zvaný **první tah** vede z Čierné nad Tisou přes Košice, Poprad, dále Žilinu, Olomouc, Kolín, Prahu, Ústí nad Labem, Cheb v celkové délce 1 027 km. Oproti tomu **druhý tah** je směřován ze Štúrova přes Bratislavu, Brno, Havlíčkův Brod a opět na Prahu nebo Jihlavu, Tábor, Písek v délce 848 km. Vzhledem k celkové délce elektrifikované tratě u obou tahů lze předpokládat, že bezporuchový provoz zabezpečuje řada speciálních objektů, zařízení, elektráren popř. kolem 50 měřic (rozvodů), jež mohou být od sebe vzdáleny 40 i více km.

A odpovíme si na otázku, jakým způsobem bude zabezpečena železniční přeprava za předpokladu, kdy elektrárny právem patřící mezi důležité objekty budou zničeny v prvním pořadí, jakož i železniční svršky, spodky, tunely, mosty včetně měřic (rozvodů). Uvedené skutečnosti znovu potvrzují, že za takových podmínek včetně maximální orientace na elektrifikovanou trakci nebude přeprava vojsk, bojové techniky, střeliva a dalšího materiálu zpravidla nejen účelná, ale bude i těžko proveditelná.

Autor uvádí myšlenku: „Omezená manévrovost železničních přeprav ... s použitím jaderných zbraní... využívat železniční dopravu převážně jen v hloubce operačního týlu pro přesuny do FTZ, OFTZ a směrem k automobilním brigádám materiálního zabezpečení“ (str. 68).

Vyjdou-li z předpokladu, že se frontová týlová základna (FTZ) může nejčastěji nacházet ve vzdálenosti do 400 km od linie fronty, tak potom jednotlivá oddělení frontové týlové základny (OFTZ) mohou být do 250 km a automobilní brigády materiálního zabezpečení kolem 150 km nebo do 250 km před FTZ. Současně také z toho, že FTZ může vytvářet dvě OFTZ, každé na jednom železničním tahu.

Co lze chápat pod pojmem hloubka operačního týlu?

Operační týl začíná pomyslnou čarou (prostorem) za prostory rozmístění praporů materiálního zabezpečení (pmz) svazků prvního sledu (v současné době v obranné operaci celé hlavní pásmo obrany např. do 40 km) a končí zadní hranici frontového týlového pásma.

S přihlédnutím na dosazené varianty vzdáleností a možností působení nepřítele různými prostředky a do značné hloubky se ukazuje, že autor dostatečně nevystihl podstatu vztahu mezi požadavkem na vzdálenost reálného rozmístění jednotlivých týlových prvků od linie fronty a pravděpodobnými možnostmi využívat v této minimální hloubce operačního týlu železniční dopravu.

Autor také zdůrazňuje, že „... se přihlíželo i k novým předpokladům rozsahu a charakteru ničení železnic nepřítelem, při zatarasování železnic, tak i v důsledku vedení bojové činnosti v soudobých operacích“ (str. 69).

Domnívám se, že uvedené normy ničení a zatarasování jsou zcela oprávněně zvýšeny, ale pouze tak, že odpovídají možnostem rychlé obnovy frontových železnic a jejich spolehlivé technické ochrany, což je hlavním posláním železničního vojska.

Propočty autora mohou být sporné a podnětem k diskusi. Vezmu-li v úvahu, že v síti ČSD je vysoký počet stanic (zastávek), víc než 3 500, což představuje v průměru jednu stanic (zastávku) na 3,754 km trati. Taková hustota stanic (zastávek) umožňuje dokonalé využití železnice v místní dopravě, ale nejen snižuje propustnou kapacitu a rychlost přepravy, ale

také vytváří optimální podmínky pro zatarasování (zaminování s okamžitým působením, nebo použití časovaných min, pum, fugasů, jaderných min i kombinaci uvedených).

Přitom je na trati Košice – Praha dlouhé 708 km 155 stanic (z toho značná část nádraží); v průměru 1 stanice na 4,5 km. Pokud k tomuto číslu připočteme opěrné zdi, nájezdy k mostům, mosty či viadukty, tunely, měnirny, rozvodny a další důležité objekty, tak se celkové přibližné číslo 268. Navíc je třeba kalkulovat s jižním směrem, dále s pokračováním železniční tratě ke státní hranici, s rokádními (zdvojenými) tratěmi apod. Konečné číslo by určité dosáhlo hodnoty několika tisíc vhodných cílů (objektů), na které by nepřítel mohl použít různé prostředky včetně několika desítek až stovek průzkumně diverzních skupin a speciálních skupin (různé organizační u členění mužských, dívčích – zabijáků, popř. smíšených celků). Nelze také opomenout tu skutečnost, že uvedené skupiny jsou dlouhodobě připravovány na ničení důležitých cílů v různých variantách a v přesně stanoveném prostoru. Výcvik je zabezpečen maketami objektů s vyhodnocením možných přístupů, doplněn diapositivními a leteckými snímky. K úspěšnému zničení stanovených objektů bezprostředně napomáhá i prováděná osobní rekonoskace v rámci turistického ruchu.

Určitou zvláštností je, že v našich podmínkách dochází k silné koncentraci důležitých železničních a silničních uzlů a objektů, což přímo ovlivňuje nejen jejich **přerušení**, ale i možné **opakované ničení** železniční tratě na poměrně krátkých úsecích **20 až 30 km** nebo **dlouhodobé vyřazení** železnice, železničních a silničních uzlů **50 až 100 km** vzdálených od sebe.

Autor opět dokazuje, že: „Železniční vojsko bude použito zejména k technické ochraně ... jednoho až dvou železničních směrů s nezbytným propojením k zabezpečení dopravního manévru“ (str. 71).

Myslím, že v pásmu fronty se obnovuje zpravidla jeden až dva železniční směry a podle počtů železničního vojska fronty mohou být vyčleněny na každý obnovovací železniční směr jedna až dvě železniční brigády, případně přidělené jednotky. Při uzlovém způsobu zatarasování frontové železnice může být průměrná délka brigádního úseku 100 až 150 i více km.

Autor připouští, že železniční brigáda je schopna zabezpečit technickou ochranu nejdůležitějších objektů a železničního směru v délce 250 až 300 km.

Vycházejí z předpokládaných variant zahájení agrese nepřitelem a jeho možnosti působení proti železnici, jakož i ze specifických podmínek našeho státu, jsem toho názoru, že se bude jednat o **soustavné**, zejména **uzlové a kombinované ničení**. Za takových podmínek provádět obnovovací práce si vyžadá nejen značné a téměř nepřetržité úsilí vyčleněných jednotek a útvarů, ale i mnohonásobně větší síly a prostředky.

Lze tedy vyvodit, že pro obnovení jednoho (dvou) železničního směru v délce 400 (800) km by bylo zapotřebí hodnoty 3 až 4 (5 až 8) železničních brigád. Ovšem uvedená potřeba pokrývá prostor operačního týlu včetně prostoru rozvinutí FTZ.

Za předpokladu vzniklého požadavku zabezpečit obnovu obou železničních směrů v maximální délce, kde existuje značný počet důležitých objektů různého charakteru, tak je to mimo rámec možnosti železničního vojska i v případě značného přidělení pomocných jednotek, útvarů a požadované dopravní techniky a zemních strojů.

Z uvedených propočtů a zejména ze současných i perspektivních počtů jednotek, útvarů (jedné nebo dvou železničních brigád) se ukazuje, že při velkém zničení železnic a při omezení sil a prostředků je dovoleno obnovovat jen jeden směr.

V soudobých podmínkách však **dopravní manévr není zabezpečen.**

Uvedu náhodně zvolené příklady pravděpodobného vyřazení železniční stanice (uzlů) a tím i znemožnění (i na určitou dobu) provozu na dalších směrech:

- Kysak, současně na Žilinu, Prešov, Košice;
- Margecany, dále na Kysak, Spišské Vlachy, Dedinky;
- Poprad – Tatry, na Štrbu (Žilinu), Studený Potok, Spišskou Novou Ves;
- uskutečnění čtyř úderů do prostoru železniční vidlice Diviaky, Horná Štubňa, Hronská Dúbrava, Čadca, a tím přerušení příčného železničního spojení směr východ – západ;

e) při vedení úderů podle písmena d) a navíc 1 úderu na Vrútky by mohlo dojít k přerušení železničního spojení v celé šířce státu;

f) provedení opakovaných úderů do prostoru Púchov, Martin, Kysak, Košice, kde vyřadí provoz na prvním tahu;

g) vedení úderů do trojúhelníku Trnava, Leopoldov, Sered' nebo Palárikovo, Šurany, Nové Zámky vyřadí provoz a objíždku na druhém tahu;

h) vyřazení téměř tří souběžných tratí v prostoru Bratislava, což znemožní provoz na Petržalku, Brno, Štúrovo, Komárno, Žilinu;

i) vyřazení železniční tratě Brno – Židenice, současně přerušen spoj na Brno – Královo Pole, Svitavy, Brno – hlavní nádraží, Brno – dolní nádraží, Brno – Černovice, Brno – Slatina, Brno – Přerov, Brno – Břeclav a Brno – Střelice.

S uváděním dalších příkladů je možné pokračovat, ale co současně železnici **chybí**, je **možnost uskutečnění rychlého dopravního manévru**.

V této souvislosti nelze přehlédnout, že pro jednu motostřeleckou (tankovou) divizi je zapotřebí kolem 52 (54) vlaků. Pro nakládání jedné divize je zapotřebí 36 až 40 hodin, což závisí na počtu a kapacitě nakládacích stanic. Za tuto dobu by divize mohla vykonat až 3 denní pochodové výkony (denně 10 až 12 hodin) a překonat vzdálenost 600 až 900 km.

Z uvedeného mohu vyvodit, že v našich podmínkách by mohla být přeprava vojsk po železnici ve většině případů značně omezená, či dokonce vyloučená. Takový názor je také ovlivněn skutečností, že při obnově trati s použitím průmyslových metod práce a při včasné zabezpečení potřebných dílů se počítá s tempem oprav, které nepřesahuje 40 až 50 km za 24 hodiny a při opravě mostů 120 až 150 m za 24 hodiny.

Chci zdůraznit, že jsem se zaměřil na podstatné zásady, které autorův článek rozšiřuji a také dávají podnět k diskusi.

Plukovník doc. ing. Zdeněk Hron, CSc.

Z ARMÁD STÁTŮ VARŠAVSKÉ SMLOUVY

VÁLEČNÁ HRA

Redakčně upravený článek plukovníka V. V. Chripka kandidáta vojenských věd, docenta uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 10/1988.

Ke zlepšení organizace výcviku vojsk i přípravy vojenských odborníků je použití válečné hry objektivní nutností. Požadavky na výcvik jsou neustále zvyšovány z důvodů zvládnutí nové zaváděné bojové techniky (technologií) všemi kategoriemi vojáků jednotlivých druhů vojsk a speciálních vojsk a služeb.

Cím se objasňují výcvikové vlastnosti válečné hry? Především její samostatnou podstatou. Provádění činnosti je natolik blízkých skutečnosti, že časem je velice těžké stanovit hranici mezi opravdovou válečnou činností a vojenskou válečnou hrou. Účastníci válečné hry imitují činnost ne na základě objasnění nebo ukázky, ale na základě výsledku vnitřního modelování možné bojové činnosti, tzn., že činnost se odehrává jako v reálné životní situaci, proto orientace cvičících je zaměřena na skutečné podmínky, které mohou nastat. Zde v jejím průběhu plní cvičící takové úkoly, které odpovídají situaci na bojišti. Jako příklad válečné hry s cílem uskutečnění bojového výcviku nám může sloužit „Kožuchovský pochod“ ruské armády na podzim roku 1694, který je popsán v knize M. A. Garajeva Vševojsková cvičení. To byl první klasický případ výcviku k boji bojem, přesněji řečeno – příprava k boji pomocí dvoustranné válečné hry. Podmínky této válečné hry se velmi podobaly bojovým podmínkám.

Historie cvičení této varianty válečných her zná příklady prakticky nepozorovatelného přerůstání válečné hry do reálné činnosti. Tímto způsobem armáda USA nejednou zaměnila prováděné cvičení v opravdovou agresi, kterou nacvičovala. Naposledy tímto způsobem přepadly USA Grenadu. U břehů Grenady probíhalo cvičení vojenského námořnictva USA a po zaujetí výhodné pozice zahájily cvičící útvary a svazky ozbrojený útok. **Konkrétně** – blízkost válečné hry a reálná činnost i vytvořené podmínky určily termín pravděpodobného začátku zahájení agrese americkou armádou z průběhu cvičení. Válečná hra u cizích hranic, která probíhá v terénu (ve vodách) na svém, či neutrálním území směrem k cizím hranicím může mít charakter buď veliteľsko-štábního cvičení na mapách, nebo může svou činností přerůst v reálnou bojovou činnost na území státu – oběti nenadálého napadení. Při výběru poslední varianty je dostačující jenom zrušit omezení, která platí v míru. Proto odtud vychází odmítavá reakce větší části mezinárodního společenství OSN k velkým cvičením vojsk států NATO, která probíhají v blízkosti cizích státních hranic.

Problém zvýšení kvality výcviku se téměř pokaždé řešil především tak, že se zúžily počty odbornosti cvičících, a k tomu se upravila i struktura organizace. Na základě stupně rozvoje a rozdílnosti specializace jednotlivých vědních oborů, výroby a vojenské činnosti se neustále zvyšovaly a dodnes zvyšují požadavky i na jednotlivé předměty bojové přípravy vojsk a druhů služeb. Zdokonalování se začalo chápat pouze jako zlepšení kvality prověřování, výuky a výcviku jednotlivých předmětů bojové (operační) přípravy. Vhodným ukazatelem úspěš-

nosti nejen výcviku, ale i prověrek se staly především známky. Výsledkem pak bylo, že potřeba dobrého výkonu u daného odborníka (ať velitele nebo technika), se dostala do pozadí. Hlavním kritériem se stalo dosažení vysoké známky a zapomínalo se hodnotit opravdový celkový výsledek. Hodnotila se většinou snaha cvičících a ta měla před společností formálně omluvit vysokou známku (hodnocení). V těchto podmínkách si cvičící lépe osvojili umění získávat dobré hodnocení, než poctivě pracovat (cvičit) podle své odbornosti. A tak praktický cíl, který byl jistě správný, se v tomto systému ztratil. Hlavní byly známky a ne stupeň vycvičenosti.

Rozčlenění výcviku na jednotlivé prvky se uskutečňovalo poměrně snadno: závažné nedostatky se projevily při sjednocení všech potřebných znalostí z jednotlivých předmětů bojové přípravy, a tím i jednotného souhrnu znalostí vojenského specialisty – odborníka, se stalo vážným problémem. Řešení těchto problémů bylo možné uskutečnit ve vedení vojenského výcviku jediné formou válečné hry, ale prakticky se toto neprovádělo z důvodů objektivních příčin. Zde, ještě ostřeji než v občanské sféře, byla pocítována nutnost rozebrat probíhající procesy a jevy při vedení bojové činnosti. Podle morálních, ekonomických a jiných zákonů nebylo považováno za účelné organizovat reálný boj jenom s cílem výcviku vojsk v podmínkách i jenom přibližně podobných skutečnému boji. Tento stav způsobil vznik formy vojenského výcviku – válečné hry. (Terminologie autora).

Všeobecně známé jsou z nich např. tyto: taktická (operační) letuška, – skupinová cvičení, – štábní (velitelsko-štábní) nácvik, velitelsko-štábní cvičení, – takticko-pořadová a taktická zaměstnání, – vševojsková taktická cvičení, operačně-taktická cvičení s vojsky, – válečné hry velkého rozsahu, tak zvané manévry. Začínají se rozšiřovat v poslední době i počítačové válečné hry.

Základní funkcí forem výcviku válečnou hrou je upevnění potřebných kvalit pro boj, sladění jednotek (útvarů a svazků) a orgánů velení vojskům k vedení úspěšné činnosti v bojové situaci.

Využívá se především v taktické (operačně-taktické) přípravě důstojníků, štábů i vojsk, tj. v hlavním výcvikovém předmětu bojové (operační) přípravy. Válečná hra, jako hlavní výcviková disciplína, sjednocuje všechno to, co se procvičuje (odpracuje) na ostatní zaměstnáních, a tak završuje určitou část takticko-pořadové (operačně-taktické) přípravy, zároveň formuje u vojáků všech kategorií nezbytné vlastnosti, které jsou nutné pro boj. Její cena pro výcvik je určována tím, jak dokáže odstraňovat ty hranice, které vznikaly mezi uměle vyčleněnými prvky obsahu výcviku, jakoby roztržené podle výcvikových předmětů. Ty se ale ve válečné hře sjednocují do celku, do jednotlivých souborů nutných pro zvýšení bojové kvality výcviku.

Rozbor vojenské praxe nám plně potvrzuje, že jednou z tendencí rozvoje forem výcviku, a to válečnou hrou, bylo zabezpečení postupného přechodu cvičících od výcviku v jednotlivých předmětech k výcviku, který je blízký vedení bojové činnosti. Toto vše by se mělo odehrávat na pozadí řešení bojových (operačních) úloh. Předmětem toho byl vznik nových organizačních forem výcviku, jako např. zřízení polních výcvikových cvičišť k přípravě jednotek, sem patří i např. komplexní taktická úloha v systému velitelské přípravy důstojníků. Tyto formy výcviku mají vlastně podobu válečných her, neboť v nich se znovu probírají jednotlivé úlohy z činnosti vojáků v bojové situaci. Efekt těchto válečných her je tím větší, čím více jsou nasyceny prvky bojové činnosti.

Vojenský výcvik uskutečňovaný formou válečných her se odlišuje od jiných forem v první řadě charakterem činnosti cvičících. Válečné hry zabezpečují hlavní výcvikový předmět (taktickou, operačně taktickou, operační přípravu) v období ukončení utváření kvalit vojenského odborníka. Ve válečných hrách se plně nebo částečně (podle obsahu a struktury) imituje, popřípadě cvičí, současná nebo možná budoucí situace (bojová činnost). Všechno to, co jsme si osvojili do začátku válečné hry, se využívá nezávisle na tom, kde, kdy a v jakém systému jsme se to naučili. Ostatní formy výcviku (ne válečné hry) se zabývají všemi výcvikovými předměty pouze samostatně. Výuka učební látky mimo válečnou hru se uskutečňuje značně abstraktně, všeobecný obsah výcviku se rozděluje podle jednotlivých předmětů bojové přípravy a následkem toho vznikají mezipředmětové bariéry.

Vzniká z jednotlivých forem vojenského výcviku vždy válečná hra? Ne. Proto je nutné vytvořit třeba jen minimální podmínky k procvičování bojové činnosti. Mezi tyto podmínky je

možné počítat: účastníky, úkoly a pravidla válečné hry. Další podmínkou, která se musí dodržet, je zásada činnosti člověka v průběhu válečné hry.

Účastníci válečné hry – jsou důstojníci zapojení do válečné hry (v systému přípravy velitelů a štábů), popřípadě všichni vojáci (v systému přípravy vojsk).

Předmět – to je obsah procvičovaného jevu (procesu), který musí být pro cvičící částečně znám (z dokumentů, předpisů, řádů), které stanovují názory a možnosti vedení boje. Současně taji skryté možnosti (podle vývoje situace), vypadá to pak, jako by předmět si sám hrál s účastníky válečné hry (stupeň příznivého vývoje je v přímé závislosti na optimální činnosti cvičících).

Součástí (předmětem) válečné hry je i **situace**. Ta působí nejen jako jeden z hlavních výcvikových faktorů, ale i jako podmínka jejího průběhu. Modelovou situací, popřípadě bojovou situací, je schopen většinou řešit ten důstojník, který je schopen samostatného myšlení, činit správné závěry a ty pak prakticky uskutečnit. Dále se musí umět správně orientovat na prováděné změny v průběhu válečné hry. Situaci ale nedokáže správně hodnotit a řešit ten důstojník, který opakuje jenom již předem šablonovitě naučené varianty činnosti. Konečně, dále působí jako mohutná páka výcviku, kterou lze využívat podle zásady, že když řešitel válečné hry cvičí dobře, situace se pro něj zlepšuje, a když ne, tak je tomu naopak.

V počítačové válečné hře vystupuje jako **předmět její program**, který je vložen do počítače. Tomu se říká matematický model válečné hry. Rychlost práce počítače a možnost pozorovat vývoj modelové situací nejen textově, ale i graficky umožňuje důstojníkům vytvářet pevně a správně návyky při řízení boje (operace). Při cvičení přijímají řešení podle situace, která se objevuje na obrazovce, zde se okamžitě odráží schopnost reakce každého jednotlivce na další řešení.

Co je rozvíjející z pohledu technologie vytváření různých forem válečné hry? Je to svérázný dynamický model současného vševojskového boje (operace), který se rozvíjí nepřetržitě nebo skoky do jakékoli situace. Vybraný model nám již v textu ukazuje, o jaké téma válečné hry jde. Obsah hry se dělí většinou na jednotlivé prvky, které jsou závislé na struktuře boje (operace). Když se prvky modelu rozmístí schematicky, podle stupně hloubky a struktury, tak situace bude vyhlížet asi takto: – boj (operace), – druhy boje (operace), – bojové (operační) epizody, – situace (okamžiky boje). Tyto strukturální prvky mohou být jednotkami měření taktické (operační) kapacity válečné hry. Cvičení zahrnuje soubor epizod všech známých způsobů boje (operace). Skupinové cvičení obsahuje několik epizod jednoho druhu boje. Taktická (operační) letuška zahrnuje jenom jedinou situaci (okamžik epizody).

Formy válečné hry odrážejí možné způsoby boje nebo operace. Z tématu vycházejí etapy a z nich učební otázky. Když téma řeší jeden druh boje (operace), tak se formy válečné hry volí na základě učebních otázek. Základem etapy je druh boje (operace) a základem učební otázky je bojová (operační) epizoda nebo situace. Formulace názvu etapy odpovídá názvu druhu boje nebo též epizody, na jejichž základě se uskutečňuje vlastní etapa. Názvy učebních otázek se určují nejen taktický či operační obsah, ale i kategorií cvičících. Např. když je obsahem procvičované bojové epizody taktického cvičení jednotky – odrážení protiútoků, tak se učební otázka jmenuje **odrážení protiútoků**.

Při velitelsko-štábním cvičení formulace té samé epizody bude jiná: **velení jednotkám (útvaram) při odrážení protiúderu**. Správné pochopení těsného spojení mezi tématem a názvy jednotlivých prvků forem válečné hry má značný význam. Konkrétně se jejich obsah odráží i v grafické části zámýslu cvičení pomocí určených taktických značek. Tak se modeluje taktický obzor výcviku u každého cvičícího. Budují se modely, při kterých v průběhu cvičení vedou cvičící činnost, formě výcviku, a proto je to hlavní metoda. Ostatní metody nejsou pro válečné hry charakteristické. Ne náhodou se odsuzuje jako nevhodné používání častých a sáhodlouhých informačních zpráv, které nemají taktický (operační) smysl při uskutečňování cvičení. Všeobecné odsouzení si zaslouží pokusy objasňování a poučování ze strany velení a rozhodčí služby. Velitel, který řídí cvičení, má vyslechnout cvičícího velitele v úloze staršího náčelníka tehdy, tam a tak dlouho, jak to požaduje taktická (operační) situace. Vždyť probíhající válečná hra – to je model výcviku, který je zasazen do dynamické čin-

nosti. Všechny komponenty válečné hry jsou nezávislé, přitom nejsou statické, ale dynamické a nepřetržitě se rozvíjejí. I když rozvoj válečné hry je možné urychlit, popřípadě zpomalit nebo vrátit do kteréhokoli předešlého stavu, ale i dočasně zastavit, tak od těchto možností musíme ustoupit. Protože čím častější jsou zastávky v rozvoji taktické (operační) situace (není důležité proč, jestli pro objasnění či poučení), tak se tím více vzdaluje válečná hra od skutečné činnosti, kterou znázorňujeme, a to má za následek i nižší výsledný efekt výcviku. Ten, kdo toto připustí, tak snižuje cvičení na úroveň ostatních výcvikových forem (už to není válečná hra). Použití tradičních metod výcviku, které jsou uskutečňovány pouze s jednostrannou aktivitou cvičícího, zbavuje ostatní cvičící iniciativy, předurčuje je k pasivitě, k intelektuálnímu přiznivnictví. Proč? Protože cvičící čekají jenom na rozkazy, směrnice atd., jsouce je připraveni splnit. Tento druh výcviku nemá s válečnou hrou nic společného. Začátek používání tradičních metod znamená konec válečné hry. Používání těchto metod je vhodné pouze před a po válečné hře.

Každá válečná hra, jako specifická činnost, má svou úlohu. Tato úloha určuje činnost cvičících na základě pravidel hry. Ve válečné hře plní úlohu funkce, které je třeba obsadit a pravidlem jsou funkční povinnosti stanovené pro ně. Zvláštní význam zde má pak pravidlo nejdůležitější kterékoli válečné hry, a to je: **vedení aktivní činnosti**. Úlohy a pravidla hry určují zaměření i činnost jednotlivých účastníků hry. I v ostatních formách výcviku často využíváme okolnost, že stačí cvičící ustanovit do funkce, a potom teprve vytvářet a měnit pro ně konkrétní situace. Ustanovení do funkce (role) a stanovení pravidel (povinnosti) – to je důležitý faktor organizace výcviku v rámci válečné hry, nazýváme ho **metodou válečné hry**.

Tuto metodu výcviku nazývají mnozí metodici metodou „**praktické práce**“. Můžeme s nimi souhlasit? Jak je vidět, nemůžeme. Vždyť ten, kdo v průběhu hry vykonává svoji tabulkovou funkci a dělá, zdálo by se to samé, co by dělal v průběhu boje (operace), vykonává to ne reálně, ale podle podmínek, které modelují boj. Termín **praktická práce** není jasný, zdá se říci, že je i pro činnost cvičících nevhodný. V souladu s hravou přirozeností ji můžeme plným právem nazvat **hravou metodou**. To nám ukazuje ještě na jednu z dalších možností válečné hry. Tak může vystupovat nejenom jako určitá forma výcviku, ale zároveň i jako metoda. Stupeň využívání válečné hry jako metody výcviku může pro nás být i určitým kritériem hodnocení forem výcviku. Když by byla základní metodou výcviku především válečná hra, to znamená, že i formou výcviku by byla válečná hra, a to by platilo i opačně.

Metoda výcviku hrou – odpovídá přirozenosti válečné hry.

Činnost cvičitelů i cvičících v průběhu válečné hry vyžaduje dodržování jejich zákonitostí. Ty se odrážejí ve známých principech člověka ve válečné hře a projevují se i v průběhu vojenského výcviku. Mezi základní principy patří: – aktivita, – samostatnost, – kolektivnost, – modelování, – problematičnost, – plnění úkolů, – strukturální systematickosti, – dynamičnost, – rozhodnost, – zpětná vazba, – soutěživost a princip novosti.

Princip aktivity – patří mezi nejdůležitější principy k činnosti člověka ve válečné hře. Dobrého důstojníka si nemůžeme představovat jako intelektuálně pasivního a fyzicky nečinného člověka. Boj se silným, chytrým, bystrým nepřítelem vyžaduje od každého vojáka velké úsilí, intelekt při modelování vlastních činností a také pro velitele podřízených vojsk. Vojenský odborník se musí na základě vlastních výsledků přesvědčit, že úspěchu v boji není možné dosáhnout při pasivním očekávání podrobných směrnic a nařízení nadřízených, při jejich přesném plnění, bez ohledu na vzniklou situaci. Realizace principu aktivity ve válečné hře zabezpečuje nejcennější funkci, a to je: vytváření možností projevit své intelektuální a fyzické síly v zájmu splnění bojového úkolu.

Neméně důležitým principem jako aktivita je i **princip samostatnosti**. Každá činnost cvičících musí být výsledkem jejich činnosti při plnění řídicí určené funkce. Válečná hra se nemůže uskutečnit bez samostatnosti cvičících, kdyby tomu tak nebylo, tak už to není válečná hra. Protože někdo cvičí pouze na základě nápodoby, tak se vylučuje z válečné hry i výcviku. To plně platí i pro ty, za které přijímají rozhodnutí jiní a kteří svoji úlohu při přípravě k boji nebo řízení každodenní činnosti vojsk chápou pouze jako čtení (bez osobní aktivní činnosti) připravených informačních zpráv před vydáním bojového nařízení (rozkazu). Když něco podobného probíhá ve válečné hře, tak se její efektivnost prudce snižuje, protože mnozí

cvičící vlastně necvičí, a tak „vystupují“ ze svých rolí. Místo toho, aby se zdokonaľovali, ve své profesi, tak se tito důstojníci prakticky vyhýbají výcviku vedenému formou válečné hry.

Princip samostatnosti je dialekticky spojen s **principem kolektivnosti**. Samostatná a kolektivní činnost se nevylučují, ale vzájemně doplňují. Toto propojení se nejlépe prociťuje v průběhu válečné hry. Tuto hru hraje zpravidla určený kolektiv. Protože i když válečná hra má za cíl zvýšit samostatnost a zdokonalit individuální přípravu jednotlivců, tak je ve své podstatě kolektivní hrou. Jak v reálném, tak i ve cvičicím kolektivu se učí důstojníci samostatnosti. Splněním úkolu každého jednotlivce se dosáhne i splnění kolektivního úkolu. Realizace principu kolektivnosti vychovává cvičící k pocitu kolektivní povinnosti a odpovědnosti za splnění daného úkolu.

Princip modelování – patří mezi základní principy a v případě jeho neplnění dochází k znehodnocení válečné hry jako takové.

Cvičící důstojník si vlastně obnovuje určitou činnost v určitém systému a sám si zpracovává tento systém ve své vlastní psychice. Tuto činnost provádí až po svém vlastním rozhodnutí, které je výsledkem jeho myšlení. Množství rozumových a fyzických činností cvičících ve válečné hře vyžaduje od nich především iniciativní myšlení.

Vojenský specialista tvoří tyto modely:

- své činnosti a zároveň činnosti jiných vojáků,
- činnosti celých vojenských kolektivů,
- pravděpodobných procesů bojové činnosti,
- denní činnosti vojsk atd..

Tento vojenský specialista modeluje i osobní vztahy vojáků mezi sebou, ale i mezi vojáky a civilním obyvatelstvem i možné společenské vztahy. Prostředkem modelování je mozek člověka. Doposud se nenašlo nic jiného nebo něco, co by mozek dokázalo nahradit. Prostředky blízké umělému intelektu se zatím modelují jenom v závislosti na uložených programech.

S principem modelování je spojen i **princip problémovosti**, který odráží přirozenou problematiku válečné hry. Organicky spojené s modelováním je myšlení, které se uskutečňuje cestou vyřešením problémů. To probíhá v problémové situaci, v tom jedinečném psychickém stavu, ve kterém se intelektuální aktivita člověka povyšuje na úroveň, jež završí akt tvořivého myšlení při vyřešení před ním stojícího problému.

Účastník válečné hry, který je postaven do výchozí situace a začal plnit svůj úkol tím, že ihned reaguje na vytvořené podmínky a dodržuje základní pravidlo hry, což je aktivní účast. Modeluje své rozumové jednání, určuje cíle a snaží se je dosáhnout. Na této cestě vznikají intelektuální potíže. Přitom výsledný cíl je jasný, ale způsob jeho dosažení je neznámý a je možné jej najít jenom úsilím vlastní mysli. Role cvičícího, funkční povinnosti a pocit odpovědnosti vzbuzují u něho potřebu poznání. Vytváří se problémová situace, zvyšuje se intelektuální aktivita. Vzniklá situace je řešena, ale najednou vzniká nová.

Formy výcviku pomocí válečné hry, to je jedinečný prostředek organizace problémového výcviku. Jejich cena je v tom, že při ní vznikají problémové situace prakticky samy od sebe i tehdy, když při ostatních formách výcviku je nutné pro to vynaložit nejen značné úsilí, čas, ale i finanční prostředky.

Vyřešení problémových situací, které vznikají jedna za druhou – to je svého druhu cvičení rozvoje tvořivého myšlení a zvyšování intelektuální tvůrčí aktivity cvičících. To již samo o sobě určuje nutnost realizace principu problémovosti ve válečných hrách. K tomuto je hra tvořena a narůstající situace problémového charakteru tak vytvářejí u cvičících stimuly jejich řešení, ale zároveň i pro vznik nových problémových situací. Prakticky se to projevuje v tom, že situace jsou nové, nezvyklé a doposud neřešené, v možnostech více variantních řešení, která vyžadují nést i riziko. Dále se to projevuje ve vysokém intelektuálním vypětí cvičících, v tvořivém hledání nezvyklých a neočekávaných způsobů vedení bojové činnosti.

Základní činností ve válečné hře je **princip plnění určených rolí**. Jeho dodržení umožňuje osvojovat si ve válečné hře profesionální bojovou činnost vojenského odborníka v čase míru a také poznat možnost použití perspektivních prostředků ozbrojeného boje, ale i pravdě-

podobné vedení bojové činnosti proti nim. Účelnost realizace tohoto principu je podmíněna ještě tím, že tento princip je přirozený pro člověka.

Princip strukturální systémovitosti – bez jeho dodržování je nemyslitelné kvalitní modelování. Celý vojenský výcvik – to je systém, ve kterém jsou prvky struktury operační a bojová příprava vojsk. Prvky struktury se rozvíjejí dolů a končí až u cvičících.

Princip dynamičnosti odráží vliv faktorů času a prostoru. Pohyb, rozvoj a aktivní součinnost komponentů válečné hry se jako prvky dynamického modelu uskutečňují v čase. Reálný čas se nedá zaměnit co do rychlosti jeho toku, nedá se zastavit, ani vrátit. Když jsme již čas jednou propásli, tak je to navždy. Ale cvičný čas je možné vrátit na počátek, dá se i zastavit, popřípadě urychlit, zaměnit, ba dokonce i ignorovat. Všem, kteří jsou s válečnou hrou obeznámeni jako s formou výcviku, je známo, že na operačně taktických cvičeních s vojsky a na vševojskových taktických cvičeních se situace vyvíjí „hodinu od hodiny“ v astronomickém čase. V ostatních případech se používá tzv. „operační čas“ (cvičný čas, který neodpovídá reálnému astronomickému času). Jsou známy i operační skoky v čase, přes operační (bojové) epizody, které se neprocvičují.

Princip výslednosti zabezpečuje kvalitativní i kvantitativní vyjádření výsledků cvičební činnosti, anebo jejich ukazatelů. Je těsně spjat s principem zpětné vazby a soutěživosti.

Princip zpětné vazby diktuje průnik informace i průběhu válečné hry v zájmu jejího rozvoje. Zprávy o reálném průběhu válečné hry umožňují cvičícímu pochopit, nakolik se jeho činnost odlišuje od optimální a zároveň umožňuje provádět v této činnosti korekce. Ve válečné hře dostávají cvičící pomocí zpětné vazby údaje hodnotící situaci, kterou jim připravili organizátoři hry, stejně jako události o reálné činnosti. Kanály zpětné vazby je potřeba mít v takovém stavu, jaké by byly při vedení bojové činnosti.

Avšak zpětná vazba není nutná jenom pro cvičící. Je zapotřebí i pro řídicího válečné hry, i on potřebuje údaje o vlivu probíhající situace na cvičící. Princip zpětné vazby informuje, jak cvičící cvičí a jestli vůbec cvičí. To objasňuje nezbytnost objektivní kontroly činnosti účastníků řídicími orgány.

Princip soutěživosti se realizuje zároveň s principem výslednosti a zpětné vazby. Snaha o úspěch stimuluje u cvičících jejich aktivní a intelektuální činnost. Ve válečné hře, dokonce i když patří k jedné straně, musí strana, která cvičí vystupovat proti druhé straně tak, jako reálný silný protivník.

Princip novosti zabezpečuje při své realizaci poznávací zájem a intelektuální aktivitu cvičících. Opakování, která se stala zvykem, ničí válečnou hru, avšak novost, nečekanost a neopakovatelnost ji křísí a žije.

Rozebírané principy cvičební činnosti člověka podléhají realizaci ve válečné hře. Ale platí to stejnou měrou pro všechny formy válečné hry? Taktické a operační letučky, skupinová cvičení, štábní nácviky řeší v závislosti jednu nebo několik statických epizod, které cvičící odpracovávají. To je blízké řešení konkrétních situací.

Metoda výcviku, která se ve válečných hrách využívá, připomíná metodu analýzy konkrétních situací. Tato metoda je velmi často využívána na civilních vysokých školách u nás i v zahraničí. Dynamika nepřetržitě se rozvíjející válečné hry je jenom cvičením, kde má své místo i rozehra bojové činnosti vojsk.

Válečná hra je neoddelitelnou součástí vojenského výcviku. Podle přítomnosti jejích prvků je možné všechna zaměstnání z bojové přípravy rozdělit na formy válečné hry a jiné formy výcviku. Formy válečné hry podle prvků rozehry můžeme rozdělit na: – modelově dynamické a staticko-situační formy. Do první patří rozehra profesionálních činností cvičících a druhá skupina, to jsou pouze jednotlivé prvky válečné hry, které modelují činnost vojenského odborníka v jedné nebo několika situacích. Staticko-situační formy válečné hry se projevují podle procvičované činnosti a nacházejí se v okamžicích mezi modelově dynamickými formami výcviku. Zařazení prvků válečné hry a ostatních forem výcviku, jako i prvků rozehry bojové činnosti v staticko-situačních formách válečné hry, to je jedna z možných forem racionálních cest jejich zdokonalování.

Jedním z problémů v teorii i v metodice činnosti jednotlivých forem válečné hry je především systém hodnocení. Je nesporné, že z jednotlivých jejích variant se nedá udelat nějaký

průměr. Zde je nutné v tomto směru uskutečnit speciální studie (výzkumy). Válečné hry nebo jejich formy výcviku mají vlastní způsob hodnocení. Tento způsob hodnocení postrádá doposud logické ukončení myšlenkového systému a názvů.

Nové formy výcviku válečnou hrou, které vznikají, dostávají své názvy ne pouze podle jednoho příznaku nebo charakteru činnosti. Jednou z příčin je především absence přesné klasifikace činnosti vojenských odborníků.

Na jaké oblasti je možné rozčlenit činnost vojenského odborníka ve válečné hře? První rozdělení je na dobu ve válce a v míru. Ve válečné době má své místo i bojová a nebojová činnost. Výcvik k vedení bojové činnosti – to je oblast výcviku pomocí forem válečných her. Nebojová činnost ve válečné době a každodenní činnost v míru mají podobné formy výcviku, které tvoří systémy bojové pohotovosti, uskutečňování výcviku jednotlivých předmětů bojové přípravy, řízení každodenní činnosti, systém služby vojsk, právní systém, finanční, hospodářské a jiné činnosti. Pro ně je účelné mít systém forem výcviku válečnou hrou. Jejich názvy, alespoň zdánlivě, musí odpovídat obsahu činnosti, která se ve válečné hře provádí.

Když děláme závěry z rozebírané úlohy válečné hry, tak musíme poznamenat, že její výcvikové vlastnosti se projeví ne samy od sebe, ale cestou společně organizované práce cvičících i cvičených v závislosti na její podstatě a zákonitostech.

V rozvoji válečné hry a jejích forem se objevuje tendence sjednotit tyto formy do systému. Vytvořená potřebná varianta by měla zabezpečovat postupný přechod cvičících od zvládnutí obsahu výcviku (rozděleného na jednotlivé předměty) k budoucí profesionální práci. Účelná posloupnost využívání forem válečné hry se již potvrdila vojenskou praxí. S jednotkami se zpočátku provádějí staticko-situační formy válečné hry nejmenšího taktického obsahu (takticko-poradové zaměstnání). Tak se začíná stírání přehrad mezi jednotlivými částmi obsahu výcviku, které byly zvládnuty podle učebních programů. Pak se využívají dynamicko-modelové formy válečné hry (taktická zaměstnání), které silně narušují mezipředmětové bariéry a poslední zbytky se odstraní při vševojskových taktických cvičeních. Ty se plně podílejí na vytváření kvality vojenského odborníka.

Jsou již rezervy zdokonalování vojenského výcviku na základě využívání válečné hry vyčerpány? Nejsou! Jak v přípravě k vedení bojové činnosti, tak i k mírovému životu vojsk v posádkách. Proto se domnívám, že je nutné využívat aktivně výcvikové vlastnosti válečné hry v rámci profesionální přípravy vojenských kádřů.

STŘETNÉ SRAŽENÍ V OBRANNÝCH OPERACÍCH

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka
T. M. Bugavijeva, kandidáta vojenských věd, docenta
uveřejněný v sovětském časopisu „Vojennaja mysl“ č.
2/1989.*

Vybavování vojsk nejnovějšími, efektivními zbraněmi a bojovou technikou, názory na jejich využití ovlivňují charakter počátečního období války, obsah i způsob vedení prvních operací, v jejichž průběhu mohou vznikat střetná sražení.

Střetné sražení je bojová činnost operačních svazů, ve které se obě strany snaží dosáhnout stanovených cílů útokem. Může **vzniknout** za přesunu svazu s úkolem zničit útočícího nepřítele na počátku války, za současného přechodu do útoku obou stran, za boje s prisunovanými mohutnými zálohami nepřítele, v průběhu rozvíjení útoku, za protiúderu nebo při přechodu do protiútku.

Střetné sražení jako druh útočného boje vzniklo ještě koncem 18. století.

Vybavením armád dělostřelectvem s drážkovanou hlavní, zvýšením samostatnosti a manévrovosti vojsk byla střetná sražení v 19. století častější. Na začátku 20. století ve spojitosti s dalším rozvojem zbraní, použitím letectva, zvětšenými počty armád se značně rozšířil rozsah těchto operací a sražení, jejich prostorový rozmach a množství vojsk, která se jich zúčastňovala. Střetná sražení většinou vznikala v průběhu útočných operací a vojska byla zasazována přímo z chodu.

Jak potvrzují zkušenosti, **podmínky vzniku střetných sražení v obranných operacích** mohou být různé. V počátečním období války, kdy se bojová činnost vyznačovala manévrovostí, dynamikou a byla vedena bez souvislé fronty a při odkrytých bocích, vznikala střetná sražení v průběhu vedení protiúderů vlastními vojsky, která byla přesunována z hloubky. Taková sražení mohutných uskupení tankových a mechanizovaných vojsk byla uskutečněna např. v prostoru Lucka, Dubna a Brodů na Západní Ukrajině v červnu roku 1941.

Zkušenosti svědčí o tom, že i přes některé úspěchy nedosáhla vždy střetná sražení v počátečním období války stanovených cílů. Poučná byla sražení v obranných operacích následujících období Velké vlastenecké války. Vznikala většinou při vedení protiúderů druhými sledy a zálohami frontů proti vniklým uskupením nepřítele do obrany sovětských vojsk.

Klasickým příkladem střetného sražení, které vzniklo při vedení protiúderu, je tankové sražení uskutečněné u Kurska v červnu roku 1943, jehož se zúčastnilo kolem 1 200 tanků a SHD.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války při vedení střetných sražení v obraně nám umožňují udělat závěr, že **zmíněná sražení vznikala** většinou při vedení protiúderů vlastními vojsky, která byla přesunována z hloubky v počátečním období války, nebo v dalších obdobích při vedení protiúderů druhými sledy a zálohami frontů po prolomení obrany a vniknutí se nepřítelem do sestavy sovětských vojsk.

Zhodnocení charakteru soudobé možné války z hlediska výrazně obranného obsahu vojenské doktríny umožňuje předpokládat, že tradiční podmínky vzniku střetných sražení při vedení protiúderů zůstanou v platnosti i v soudobých obranných operacích.

Současně s tím názory pravděpodobného nepřítele na přípravu a rozpoutání války, využití sil a prostředků v prvních operacích předurčují vznik nových, netradičních podmínek pro střetná sražení při odrazení agresora.

Jednou z takových podmínek může být **vznik střetných sražení na začátku války mezi útočícími údernými uskupeními nepřítele a našimi vojsky, která jsou přeskupována k zaujetí obrany**. Je to podmíněno především základními ustanoveními současných vojenských doktrín a koncepcí kapitalistických států, jejichž cílem je nenadále napadení.

Je zřejmé, že v případě tohoto způsobu napadení nepřítelem vlastní vojska nebudou schopna zaujmout včas obranu na všech směrech a úsecích. Na některých budou nucena zaujímat stanovená pásma obrany pod úderem nepřítele a pravděpodobně ničit jeho **útočná uskupení v průběhu střetných sražení**.

Jejich vznik v obranných operacích je možný nejen při vedení protiúderů, ale také při střetnutí záloh (druhých sledů) s nepřátelskými uskupeními v hloubce, která prolomila obranu. Je zcela pravděpodobné, že nepřítel hromadným použitím vysoce přesných zbraní a realizací koncepce vzdušně pozemní operace (sražení) může prolomit naši obranu na některých směrech a využít úspěchu k vyjití mohutných uskupení vojsk do operační hloubky obránce. Myslím, že v takovém případě, kdy uskupení nepřítele, které prolomilo obranu našich vojsk, může být ničeno aktivní činností operačních záloh (druhých sledů), jež bude mít charakter střetných sražení.

Ničení zmíněného uskupení nepřítele bude uskutečňováno přechodem vojsk v obraně do protiútku. Jsem toho názoru, že v těchto podmínkách je možný vznik střetných sražení zpra-

vidla značného rozsahu. Je to podmienené tým, že k dobre prechodu bránicích se vojsk do protiútku bude mít nepřítel ještě účinné uskupení a bude se snažit pokračovat v útoku. Je pochopitelné, že v tomto případě budou vytvořeny podmínky pro vznik střetných sražení nejen v rozsahu armády, ale i frontu.

V průběhu obranných operací není vyloučeno obklíčení mohutných uskupení nepřítel, která se vklíní do obrany našich vojsk. **Při ničení uskupení, jež se snaží vyjít z obklíčení, nebo vojsk, která vedou úder s cílem deblukování obklíčeného uskupení, mohou také vzniknout střetná sražení.**

V současných obranných operacích tato sražení mohou mít místo také při **vedení úderů druhými sledy a zálohami frontů s cílem pomoci vojskům prvního sledu při jejich vyjít z obklíčení a při odchodu, tj. při zničení uskupení nepřítel, které brání činnosti našich vojsk.**

Jestliže v operacích Velké vlastenecké války vznikala střetná sražení většinou při zahájení útoku, pak v současných obranných operacích **mohou začít i v průběhu jeho rozvíjení.** Je to spojeno s tím, že nepřítel při protiúderu bránicích se vojsk je schopen v krátké době přisunout silné zálohy nebo je přeskupit z jiných směrů k jeho odražení. Střetnutí vojsk, která vedou protiúder s těmito uskupeními, se mohou změnit ve střetné sražení při jejich zasazení nebo přesunu.

Kromě toho není vyloučena možnost vzniku střetných sražení při boji s operačními, operačně taktickými výsady a také s aeromobilními vojsky nepřítel, která jsou široce používána ve vzdušné pozemních útočných operacích a sraženích.

Střetná sražení mají svoji **opodstatněnost i v soudobých operacích**, zvláště v prvních obranných operacích, tj. při odražení agrese nepřítel. Podmínky jejich vzniku mohou být různé a v mnohém se budou lišit od tradičních. Současně je nutné mít na zřeteli, že charakter a obsah soudobých střetných sražení se podstatně liší od operací tohoto druhu v minulé válce. To vyžaduje od velitelů a štábů hluboké znalosti i umění a od vojsk – smělou, přesnou a samostatnou činnost v jakékoli situaci.

Ve všech případech vojska budou často nucena zahájit střetná sražení z chodu, bez dostatečného posílení, s menšími silami, za aktivního působení nepřítel vysoce přesných zbraní, v podmínkách hromadných úderů jeho letectva a intenzivní činnosti radioelektronického rušení.

V Polním řádu americké armády je část pojednávající o střetném sražení (boji) uvedena v samostatné hlavě. Nejdůležitější jeho zásady v rozsahu armádního sboru byly prakticky prověřeny na cvičení 7. as USA v únoru roku 1986. (V praxi operační přípravy vojsk NATO to bylo skutečně poprvé).

Podle názorů vojenských specialistů NATO má ve střetných sraženích nejdůležitější význam získání iniciativy a její udržení. Tím může příslušný velitel zachovat neomezenou činnost a zvolit výhodnější způsob zničení protivníka. Úspěch takové činnosti bude v mnohém záviset na rychlosti přijetí rozhodnutí a jeho uvedení do činnosti podřízenými vojsky.

Organizace střetného sražení

Střetná sražení byla i zůstanou nejsložitějším druhem útočné činnosti, která se vyznačují řadou podstatných zvláštností a rysů, jež je nutné zvažovat při jejich přípravě a organizaci. Jak potvrzují zkušenosti z Velké vlastenecké války, značné těžkosti v přípravě a nedostatek zkušeností z organizace střetných sražení často zkomplikovaly úspěšné plnění úkolů a někdy způsobily i porážku. O tom svědčí neúspěšný výsledek prvních střetných sražení v červnu roku 1941 v prostorech Grodna, Dubna, Lucka a také v letním i podzimním tažení roku 1942 na voroněžském a stalingradském směru.

Zahraniční vojenští specialisté pokládají za účelné, aby organizace střetných sražení byla zahajována ještě při přípravě operace s přihlédnutím k dokonalé analýze informací o možném průběhu předcházející bojové činnosti vyhodnocené na základě předvídání a zakončené pro získání zpráv od vzdušného průzkumu v průběhu přibližování vlastních vojsk s uskupeními protivníka.

Jednou z důležitých otázek organizace střetného sražení je **včasné přijetí rozhodnutí a jeho zplánování**. Důležitost tohoto úkolu je předurčována především růstem významu činitele času.

Včasné přijetí rozhodnutí a plánování střetných sražení v obranných operacích je plně reálné, protože při přípravě obrany, stanovení možných prostorů k vedení protiúderu, určení čar přechodu do protiúderu, předvídaní možného charakteru činnosti nepřítele, prostorů vysazení jeho operačních vzdušných výsadků, je současně i připravován základ předpokládáných střetných sražení. Kromě toho vzrůstající možnosti štábů v předvídaní rozvoje operace s využitím matematických modelů umožňují veliteli a štábu podrobněji uskutečňovat včasné plánování.

Přijaté rozhodnutí v souladu s vývojem situace je nutné včas upřesňovat. Domnívám se, že při přípravě obranné operace je účelné **v rozhodnutí k střetnému sražení orientačně stanovit**:

- pravděpodobné směry, prostory vzniku střetných sražení, čáry střetnutí s nepřítelem, jeho složení a možnosti,
- způsob vedení předstihujících palebných úderů na nepřítele,
- směr hlavního a dalších úderů,
- prostory, úseky vedení bojové činnosti k poutání útočícího nepřítele, k překrytí boků hlavního úderného uskupení obránce,
- druhy manévru a způsobu ničení předsunutých útvarů i hlavních sil nepřítele, jeho záloh (druhých sledů),
- úkoly svazů (svazků) prvního sledu k udržení výhodných čar (prostorů) a zabezpečení zasazení vojsk, která jsou přisunována do prostoru střetného sražení,
- způsob rozvíjení svazků, útvarů a ráz jejich činnosti,
- možné bojové úkoly druhých sledů a záloh.

Na základě rozhodnutí je nutné včas stanovit úkoly vojskům, organizovat jejich všestranné zabezpečení. Avšak, jak potvrzují zkušenosti z operační přípravy, je zapotřebí ve všech případech vykonat značný rozsah práce, a to bezprostředně se zahájením střetného sražení, v období přibližování uskupení vojsk stran a také s jeho vedením. V této době je nutné upřesnit rozhodnutí (v některých případech přijmout nové), způsob zničení uskupení nepřítele, úkoly vojskům, organizaci palebného ničení, součinnost, velení apod.

Analýza možného charakteru soudobých operací a střetných sražení umožňuje udělat závěr, že vzhledem k vysoké mobilnosti a pohyblivosti uskupení vojsk a prostředků ničení je žádoucí všestranně zkracovat lhůty od zjištění vojsk (objektů) do vedení úderů na ně. Ve spojitosti s tím se **pronikavě zvyšují požadavky na průzkum**. Je to spojeno především se zvýšením úlohy palebného ničení v dosažení cílů sražení, zvětšením prostorového rozmachu bojové činnosti, nutností stanovení souřadnic cílů s dostatečně vysokou přesností a také se značným množstvím (80 až 90 %) pohyblivých objektů v uskupení nepřítele.

V těchto podmínkách všechno úsilí štábu fronty je nutné zaměřit na zkrácení času toku průzkumových informací od průzkumných orgánů k prostředkům ničení a zainteresovaným štábům. Hlavním způsobem řešení tohoto problému bude pravděpodobně předávání souřadnic cílů přímo na místa velení prostředků ničení s využitím automatizovaného systému velení vojskům.

Včasné přijetí (upřesnění) rozhodnutí, stanovení úkolů vojskům, a v konečném výsledku úspěch střetného sražení ve značné míře závisí na **metodách práce velitelů a štábů**. Při jejich mnohotvárnosti by měly však odpovídat určitým požadavkům a zabezpečovat:

- vysokou operativnost,
- předjetí nepřítele ve vedení palebných úderů, rozvíjení a v činnosti vojsk,
- rychlé reagování na změnu situace,
- pevné a odolné velení všem silám a prostředkům, které se zúčastňují střetného sražení a udržování nepřetržité součinnosti mezi nimi.

Nejvíce těmto požadavkům odpovídá metoda **souběžné organizace práce**. Jsem toho názoru, že velitel by měl činnost spojenou s přijetím (upřesněním) rozhodnutí a stanovením úkolů organizovat po obdobích. V první řadě je nutné plnit úkoly, které jsou spojeny s palebným ničením, v dalším řešit otázky přesunu i rozvinování, přikrytí boků atd. Podle vyřešení jednotlivých otázek je nezbytné vydávat potřebná nařízení vojskům. Myslím, že tato metoda práce nejvíce odpovídá soudobým požadavkům organizace a vedení střetných sražení v obranných operacích.

Způsoby ničení nepřítele ve střetných sraženích

Mnohotvárnost podmínek vzniku střetných sražení předurčuje i různé varianty využití sil a prostředků i použití manévru.

Základem zničení nepřítele ve střetných sraženích jsou předstihující palebné údery na jeho uskupení do celé hloubky operační sestavy. Tímto je dosahováno izolace, omezení mobility i oslabení síly útočníka, jsou vytvářeny výhodné podmínky pro konečné jeho zničení rychlou činností tankových a motostřeleckých vojsk.

Rozhodující význam ve střetných sraženích má zničení prvního sledu útočícího nepřítele. Jak potvrzují zkušenosti ze cvičení, tím je zabezpečeno získání iniciativy a v podstatě i konečný cíl střetného sražení. Proto hlavní úsilí palebného ničení je nutné soustředit především na zničení i umlčení svazků a útvarů prvního sledu útočícího uskupení nepřítele.

Ve střetných sraženích počátečního období války, kdy získá iniciativu nepřítel a snaží se splnit úkoly útočnými operacemi, bude mít zpravidla i silné druhé sledy a zálohy. V těchto podmínkách boj s nimi nabývá na zvláštním významu.

Zničení nepřítele může být uskutečňováno různými způsoby. Ve střetných sraženích, vedených v průběhu obranných operací, budou pravděpodobně nejčastěji používány **úder hlavními silami do jednoho nebo obou boků uskupení nepřítele ve spojení s obranou částí sil na jiných směrech**. Přednost tomuto způsobu nepřítele je dána proto, že bránci se strana bude většinou kontrolovat značnou část prostoru, který přiléhá k rájónu střetného sražení, a vojska zúčastněná v něm mohou mít poměrně velké možnosti manévru. Vysoká manévrovatelnost tankových a vševojskových svazů umožňuje v krátké době uskutečnit přeskupení a soustředit síly i prostředky k vedení úderů zvláště do boků útočícího uskupení nepřítele.

V soudobých obranných operacích má obránce značné možnosti v ničení vojsk nepřítele, včetně jeho záloh, které se přesunují do prostoru střetného sražení. Po jeho účinném palebném ničení může být **nejefektivnější formou úderu čelný úder** na jednom nebo současně na několika směrech. Tento způsob činnosti umožňuje v krátké době rozdělit uskupení nepřítele a dokončit jeho zničení po částech. Může být použit i v těch případech, kdy nepřítel působí v širokém pásmu a vede údery současně na různých směrech, při nedostatku času na přeskupení vojsk k uskutečnění manévru podél fronty, nevýhodném postavení vlastních vojsk a v nevyhovujícím terénu.

Tendence rozvoje teorie střetných sražení

Kvalitativní zvláštnost soudobých střetných sražení spočívá v tom, že na rozdíl od minulých budou uskutečňována na principiálně novém technickém základě. Ve spojitosti s tím se dále rozvíjí také teorie jejich vedení, i když je celkově formována z hlediska řady tendencí, které se projevují v minulých válkách.

Jedna z tendencí se spojuje se změnou charakteru, obsahu a cíle soudobých střetných sražení. Stále více získávají charakter náročných **útočně obranných pozemně vzdušných sražení a bojů**, které zahrnují hromadné palebné údery do celé hloubky operační sestavy uskupení nepřítele a aktivní činnost vojsk s širokým použitím vzdušných výsadků, různých průzkumných skupin, manévru v minování na dálku prostorů činnosti svazků a útvarů nepřítele a os přesunu jeho záloh.

Charakter a možný obsah soudobých střetných sražení v obranných operacích svědčí o tom, že jejich **cílem je nejen odražení úderu střetného uskupení nepřítele, ale hlavně**

zmaření jeho činnosti a v dalším úplné zničení nepřátelských vojsk. Ve spojitosti s tím bude další rozvoj mít **tendenci neustálého narůstání úlohy a významu palebného ničení nepřítele.** Přičemž se palebné ničení stále více stává rozhodujícím faktorem sražení a dosažení cílů zmaření činnosti nepřítele. Vysoká efektivnost soudobých palebných prostředků, jejich rychlá činnost, značná dálka působení umožňují spolehlivé ničení nejen vojsk prvního sledu nepřítele, ale i hlubokých operačních záloh. Mohutnými palebnými údery skloubenými s minováním terénu na dálku mohou být způsobeny nepříteli takové ztráty, že bude nucen se vzdát vedení aktivní útočné činnosti.

Boj za dosažení a udržení palebné převahy, předejití nepřítele ve vedení úderů je těsně spojeno s druhou tendencí – **dalším zvýšením významu překvapivé a rychlé činnosti vojsk a válečné lsti** při dosažení úspěchu ve střetném sražení.

Překvapení představuje rychlou realizaci neočekávaných způsobů vedení operace (boje), volbu jejich metod činnosti, které vylučují šablonovitý přístup k vedení střetných sražení a předpokládané vedení úderů na nepřítele tam, kde je očekává nejméně. Při dosažení překvapení bude mít prvofadý význam rychlá činnost vojsk ve spojení s válečnou lstí.

Rychlost musí zahrnovat především vysokou operativnost myšlení velitelů všech stupňů, pružnost při vytváření uskupení vojsk, jež odpovídá konkrétním úkolům střetného sražení a stanoveným způsobům zničení nepřítele. Toho dosahujeme schopností předvídat rozhodující okamžiky střetného sražení a rychle reagovat na změnu situace, předejití nepřítele a přijmout opatření k vyvedení vojsk zpod úderu nepřítele, který má převahu, se současným vedením vlastních úderů na jeho nejslabší místa. Při dosažení rychlé činnosti má značný význam včasný manévry s cílem soustředění palby, sil a prostředků na slabá místa nepřítele, použití dovednějších způsobů činnosti, které zvyšují účinnost systémů zbraní a vojenské techniky.

Základem **válečné lsti** je oklamání nepřítele. Projevuje se jako určitý druh mechanismu, který uvede v činnost překvapení. K oklamání nepřítele je zapotřebí utajit před ním především zámysl činnosti, skryt vytvářené uskupení vojsk, směr soustředění hlavního úsilí a úderů, tj. klamat jej o vlastních záměrech. Současně k logickému předvídaní vývoje střetného sražení je nutné s vysokou pravděpodobností zjistit možný charakter a způsoby činnosti nepřítele, znát jeho silná a slabá místa. Je pochopitelné, že bez těchto informací není možné zvolit racionální způsoby klamání. Úspěch válečné lsti ve střetném sražení závisí na řešení dvou problémů: opatřeních proti průzkumu nepřítele a na vedení vlastního efektivního průzkumu nepřátelské činnosti.

Rozmanitost soudobých druhů průzkumu, vzrůstající četnost průzkumných orgánů, jejich vybavení vysoce účinnými a rychle působícími prostředky, přispívá k včasnému i kvalitativnímu plnění průzkumných úkolů, ale také pronikavě komplikuje opatření proti průzkumu a průzkumným palebným systémům nepřítele. Boj s nimi je jedním z rozhodujících faktorů úspěšného uplatnění válečné lsti a dosažení překvapení.

Určité těžkosti, které vyplývají ze zkracování lhůt na bezprostřední organizaci střetných sražení a nutnost jejich včasného plánování předurčují **tendenci zvýšení úlohy operačního předvídání možných variant vzniku střetných sražení a prognózy jejich vývoje s využitím matematických modelů i výpočetní techniky.**

Operační předvídání umožňuje neefektivněji využívat faktorů překvapení, válečné lsti, klamání nepřítele, vést předstihující údery, čímž dosáhnout cíle – zmaření jeho další plánované činnosti.

Mluvíme-li o tendencích vývoje teorie střetných sražení, je nezbytné zvlášť vyčlenit **význam získání a udržení iniciativy a rozhodné bojové činnosti**, které zabezpečují neustálé vnučování vlastní vůle nepříteli. Je to podmíněno především vysokou dynamikou bojové činnosti, rozhodností cílů protistojících uskupení v soudobých střetných sraženích, hromadným použitím vysoce účinných systémů a druhů zbraní.

Střetná sražení v obranných operacích jsou jedním z nejsložitějších a specifických druhů bojové činnosti. V článku jsem uvedl jen některé aspekty popisované problematiky, a proto mnohé z nich vyžadují dalšího rozpracování. Zdokonalování praktických návyků velitelů a štábů, zvláště v organizaci i vedení střetných sražení je důležitým úkolem operační přípravy.

z kapitalistických armád

Podplukovník Miroslav Weiner, prom. ped.

NÁZORY NA VYBOJOVÁNÍ NADVLÁDY VE VZDUCHU

Názory velitelství ozbrojených sil USA a ostatních členských států paktu NATO k vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu vždy byly a ukazují, že i nadále budou nevyhnutelnou podmínkou úspěšného vedení bojové činnosti. Nehledě na to, že její dosažení je spojeno se značnými potížemi. Za základní způsob řešení tohoto úkolu je považováno zničení letectva protistojící strany na letištích a ve vzduchu.

Na stránkách západního tisku se o těchto otázkách vedou široké diskuse. Polemiku na tuto problematiku vedou nejvyšší vojenská velitelé a odborníci vojenskovědeckých ústavů, kteří zveřejňují práce jednotlivých ústavů států paktu NATO, ve kterých je zdůrazňována složitost a protichůdnost tohoto problému. Při rozbořech vlivu nejrůznějších faktorů na způsoby boje za vybojování nadvlády ve vzduchu a při výběru nejúčinnějšího z nich se téměř všichni vojenská experti přidržují především zkušeností z minulosti. Zdůrazňují, že boj za nadvládu ve vzduchu byl veden na všech frontách a válčících druhé světové války, avšak podíl použitých způsobů boje na dosažených výsledcích nebyl vždy stejný. V prvních operacích války hitlerovské letectvo uskutečňovalo překvapivé hromadné úderý na letiště států, které se staly cílem agrese tak, aby letouny nemohly odstartovat a vyhnout se zničení, popřípadě poškození. Podobným způsobem zahájilo válku japonské letectvo proti USA a Velké Británii v Tichém oceánu. Později, v průběhu války, kdy letectvo válčících stran bylo ve vyšším stupni bojové pohotovosti, se dostaly do popředí vzdušné boje. Velitelství stíhacího letectva USA a Velké Británie podle prohlášení amerických vojenských historiků, se vždy snažila o dosažení početní nadvlády (převahy) nad nepřítelem. Jejich letouny byly udržovány v bojové pohotovosti ve vzduchu ve velkých skupinách (30 až 40 letounů) a dlouho vyčkávaly na příznivý okamžik k zahájení boje. Tato „opatrná“ taktika přirozeně nepřispívala k vysoké výslednosti vzdušných bojů.

Vzhledem k tomu, že neexistovalo přímé nebezpečí napadení životně důležitých objektů USA a Velké Británie, tak velitelství letectva zvýšilo počet úderů na letiště nepřítele. Cílem pro anglické a americké strategické a taktické letectvo byla především německá letiště, letecké

a zpracovatelské ropné závody a ostatní průmyslové podniky, které zabezpečovaly bojeschopnost německého vojenského letectva.

Po skončení války, se zahájením jaderné éry, se zásadním způsobem změnily názory na způsoby dosažení nadvlády ve vzduchu. Pomocí raketových a jaderných zbraní je možné během několika minut provést nejničivější údery na nejvzdálenější letiště a způsobit letectvu takové ztráty, které mohou okamžitě a náhle změnit poměr sil válčících stran. V souvislosti s tím mnozí zahraniční odborníci uvažují o tom, že boj o nadvládu ve vzduchu je možno provést bez aktivní účasti stíhacího letectva. V té době koncepce bojového využití amerického vojenského letectva počítala s tím, že budou vést údery na letiště a ničit především na nich rozmístěné letouny – nosiče a sklady jaderných zbraní. V té době se předpokládalo pouze omezené použití stíhacího letectva, a to zejména k ničení letounů ve vzdušných bojích, které nebyly zničeny na letištích.

Tyto názory převládaly poměrně dlouho a prakticky se prociťovaly v průběhu několika lokálních válek, které byly vedeny pouze za použití konvenčních zbraní. V západním vojenském odborném tisku je možné poměrně podrobně pozorovat, jak se od války k válce měnily názory na místo a obsah vedení bojů o nadvládu ve vzduchu a jak se způsoby boje zdokonaľovaly.

V agresivních válkách, které USA rozpoutaly v Koreji a ve Vietnamu, americké velení se především spoléhalo na ničení nepřátelského letectva na letištích. Dařilo se jim ničit většinu letišť na území KLDK. Cíl však nesplnilo, neboť korejské stíhací letouny se přemístily na čínské území a z něj pokračovaly ve vedení aktivní bojové činnosti. Působení na letiště VLR též nebylo vždy účinné vzhledem k důkladnému maskování a rozptýlení letounů. Došlo k tomu proto, že nehlédě na číselnou převahu vojenského letectva USA, nebralo velení letectva USA na zřetel princip ekonomického odčerpávání sil, což je podle názorů vojenských expertů NATO nepřipustné ve válce velkého rozsahu. Z těchto důvodů hlavním způsobem boje o nadvládu ve vzduchu se staly boje ve vzduchu, které byly aktivní a velmi úporné.

Pokud v Koreji tyto boje byly vedeny velkými silami, pak ve Vietnamu, vzhledem k malému počtu stíhacího letectva, které působilo proti agresorovi, nedocházelo na rozhodujících směrech k soustředění úsilí a zasazení do boje velkých skupin stíhacích letounů. Taktikou vietnamských letců bylo uskutečňování rychlých a neočekávaných útoků proti zranitelným americkým letounům. Ve švýcarském časopise „Interavia“ bylo uvedeno, že překvapivé útoky malých sil byly hlavním faktorem zabezpečujícím účinné bojové použití stíhacích letounů VLR. Podstatný význam v systému PVO států měly vedle stíhacích letounů především protiletadlové raketové komplety.

Zcela jinak byl veden boj o nadvládu ve vzduchu v průběhu arabsko-izraelských válek. V roce 1967 se izraelskému letectvu podařilo již na samém počátku války způsobit velké ztráty arabskému letectvu skutečným úderem na letiště. Vzhledem k tomu pak značná část zahraničních vojenských teoretiků dospěla k závěru o rozhodující úloze těchto úderů. Avšak tyto zkušenosti měly jiné, dříve nepředvídatelné následky. Na letištích mnohých států se objevily pevné železobetonové úkryty pro letouny a přistoupilo se k organizaci silné protiletadlové raketové obrany prostorů rozmístění letectva. V důsledku toho se podstatně zvýšila jeho odolnost. Lze to dokumentovat tím, že např. v roce 1973 se již izraelskému letectvu nepodařilo zničit počet letounů arabských států na zemi, jak předpokládalo. Letiště byla silně bráněna protiletadlovými raketovými komplety a letouny byly v odolných úkrytech. Útočící letouny Izraele utrpěly proto tak velké ztráty.

Po těchto zkušenostech se těžiště k vybojování nadvlády ve vzduchu opět soustředilo na vedení vzdušných bojů. Ve srovnání s minulými válkami bylo pro ně charakteristické široké použití klamných manévřů a demonstrační činnosti, rozptýlení bojových sestav a zesílení taktické součinnosti letkami. Např. ve válce v Libanonu v roce 1982, kdy izraelské vojenské letectvo bylo doplňováno modernizovanými letouny F-15 a F-16 americké výroby, taktika stíhacího letectva dosáhla dalšího rozvoje. Velení stíhacím letounům se uskutečňovalo ze vzdušných velitelských stanovišť, jejichž úlohu převzaly letouny dálkového radiolokačního průzkumu a řízení E-2S Hawkeye. Ty udávaly cíle a změny v udávání cílů, zabezpečovaly

narůstání úsilí stíhacích letounů ve vzdušných bojích a poskytovaly pomoc pilotům při obnově bojové sestavy v průběhu boje. Ve prospěch stíhacích letounů též působily letouny REB.

Na základě důkladného zhodnocení průběhu vzdušných bojů v lokálních válkách a porovnáváním jejich výsledků s údery prováděnými na letiště dospěli někteří západní specialisté k závěru, že v soudobých podmínkách je letectvo nejzranitelnější přece jen na zemi. Vysvětlovali to tím, že se podstatně zvýšila síla stíhacích letounů, které jsou vybaveny novými systémy vysoce přesných zbraní. Současné letouny se rozmísťují pouze na omezenou plochu letišť a nemohou se obejít bez dlouhých zpevněných startovacích a přistávacích ploch, které jsou dobře viditelné ze vzduchu a doba potřebná k jejich obnově po úderech je velmi zdoluhavá. V souvislosti s tím náčelník štábu vojenského letectva USA generál Ch. Gabriel vyslovil přesvědčení, že pouze vyřazením nepřátelských letišť z provozu je možné snížit počet letounových vzletů a udržovat tento ukazatel na požadované nízké úrovni.

Podle názorů jiných odborníků paktu NATO je stále obtížnější překvapit letectvo protivníka na letištích rozmístěných v hloubce jeho území. Zdůrazňují, že v důsledku zvýšení bojové pohotovosti leteckých útvarů a jednotek na jedné straně a dosahu zjištění vzdušného protivníka, především v souvislosti se zasazováním do systému PVO letounů dálkového radiolokačního průzkumu a řízení na straně druhé, je doba startu hlavních sil letectva na letištích souměřitelná a dokonce menší, než je doba letu úderných stíhacích skupin útočící strany na cíl po jejich zjištění. To znamená, že za určitých podmínek letouny protivníka mohou vzlétnout ze svých letišť a vyhnout se úderu na letiště ještě dříve než bude uskutečněn. Zdůrazňují se též obtížnost v zasazování úderů letectvu na zemi vzhledem k tomu, že letouny jsou zpravidla ve spolehlivých úkrytech a účinnost PVO jako celku, především protiletadlového raketového přikrytí letišť, je mnohokrát vyšší. Proniknout touto clonou je stále obtížnější. Navíc ve vzdušných bojích ničí letouny a s nimi dochází ke ztrátám pilotů, což demoralizuje vůli k odporu. Proto je stíhací letectvo povinno vést neustálé úporné vzdušné boje jak nad vlastním územím, tak i nad územím nepřítele. V opačném případě nemůže zabezpečit vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu a v důsledku toho ani vytvořit výhodné podmínky pro vlastní letectvo a pozemní vojsko k úspěšnému splnění stanovených úkolů.

Dále je nutné přihlídnout ještě k tomu, jak se uvádí v zahraničním tisku, že většinu letounů bojového použití protivníka je možné v případě vyřazení letišť a betonovou vzletovou a přistávací plochou z provozu rozmístit na polních letištích. Přitom jeho letecký personál nepotřebuje k tomu zvláštní přípravu.

Z toho vyplývá, že existují různé názory, přičemž každý z nich má svoje „pro“ a „proti“. Otázka jak organizovat boj o nadvládu ve vzduchu k dosažení maximálního úspěchu, zůstává nadále otevřenou a dosud v tomto sporu nebylo vyřčeno poslední slovo.

Většina významných vojenských činitelů států paktu NATO, vzhledem k protichůdnosti tohoto problému soudí, že není možné stanovit jednoznačný přístup k jeho řešení. Výběr způsobu vedení boje o nadvládu ve vzduchu ovlivňuje mnoho faktorů. Je nutné mezi ně zahrnout rozmístění, složení a možnosti letectva k dosažení faktoru překvapení, vyvedení letectva z pod úderu, poměr sil stran apod. Proto, podle jejich názorů, podíl úderů na letištích a vedení vzdušných bojů v různých podmínkách a etapách bojové činnosti může být v poměrně širokém rozsahu měněn. Vycházejí z toho, že vazby a vzájemná podmíněnost těchto způsobů a místa velení letectvu a PVO vytvářejí vhodné podmínky pro činnost stíhacích letounů nad územím protivníka a k dosažení převahy sil, ale na druhé straně má vedení vzdušných bojů přímý vliv na výsledky úderů na letiště vzhledem k tomu, že úderné letectvo může působit v podmínkách zeslabené protičinnosti protivníka.

Avšak, jak prohlašují západní vojenscí odborníci, v každém případě výběr účinného způsobu vedení boje o nadvládu ve vzduchu je ve značné míře určován stavem PVO protistojících stran. Problém překonání protivzdušné obrany protivníka letectvem je dodnes pokládán za nevyřešený. Součástí tohoto problému je hledání cest, jak proletět vzájemně se překrývajícími prostory účinné působnosti velkého množství vysoce přesných protiletadlových raketových kompletů. Dalším problémem je prolomení silné clony stíhacího letectva, vyzbrojeného raketami „vzduch-vzduch“ a schopného působit ve dne i v noci za jakéhokoliv počasí.

Proto i ta největší početní převaha v letounech na obou stranách není s to zabezpečit úplné

splnění ani jednoho bojového úkolu, pokud nebude umlčen systém PVO protistojící strany. Přitom se zdůrazňuje, že v minulosti tomu tak nebylo. Tehdy bylo ničení pozemních prostředků PVO pro letectvo druhořadým a téměř okrajovým úkolem, neboť neexistoval silný systém protivzdušné obrany.

Další názor západních vojenských odborníků je ten, že při silné PVO je nutné dávat přednost ničení letounů protivníka ve vzduchu. Údery na letiště mají smysl pouze při nedostatečně rozvinutém systému PVO protivníka nebo v případě nezbytné nutnosti. Avšak pak je třeba počítat s poměrně velkými ztrátami.

Nedílnou součástí boje o nadvládu ve vzduchu je radioelektronický boj. V posledních letech NATO a ostatní kapitalistické státy otázkám vedení REB věnují velkou pozornost. V současné době ve všech předpisech a řádech týkajících se bojového použití všech druhů ozbrojených sil, včetně letectva, zaujímají otázky vedení REB jedno z rozhodujících míst.

Na základě analýzy zkušeností lokálních válek, mnoha cvičení a manévru, západní vojenská odborníci prohlašují, že intenzivní rušení pozemních RLS, palubních zaměřovačů stíhacích letounů a prostředků VKV spojení může zcela narušit velení silám a prostředkům PVO protivníka ještě před provedením úderů proti němu v průběhu boje o vybojování nadvlády ve vzduchu a při řešení ostatních úkolů. Soudí, že použití klasických radiolokačních odražečů ztíží identifikaci značek vzdušných cílů na obrazovkách RLS protiletadlových raketových prostředků a běžné šumové rušení může narušit spojení mezi letouny protivníka, vyvolat zmatek v jejich bojových sestavách a ztížit velení z pozemních velitelských stanovišť.

Proto vedle manévru a palby obsahem vzdušného boje musí být i radioelektronické umlčování příslušných palubních a pozemních prostředků. Z toho důvodu se na stíhacích letounech vojenského letectva států NATO a ostatních států instalují vysíláče aktivního rušení, automaty shozu dipolních odražečů, infračervené léčky (zářiče) a ostatní zařízení, včetně zařízení k ochraně proti poruchám vlastních radioelektronických prostředků. Kromě toho moderní stíhací letouny musí být vybaveny protiradiolokačními raketami „vzduch-vzduch“, které by v principu odpovídaly činnosti raket určených k ničení pozemních RLS.

Dále vojenská odborníci paktu NATO vyslovují názor, že vybojování nadvlády ve vzduchu je možno dosáhnout pouze při komplexním použití obou způsobů. Přičemž k dosažení jejich úspěšného splnění je nutné vykonat tyto dva dílčí úkoly: zničit PVO protistojící strany a vést nepřetržitý radioelektronický boj. Toto ustanovení se vztahuje i na vybojování nadvlády ve vzduchu nejen ve strategickém a operačním měřítku, ale i v malých prostorech a v krátké době.

V souladu s těmito názory na všech velkých cvičeních paktu NATO jsou procvičovány otázky ničení letectva protivníka jak na letištích, tak i ve vzduchu. Avšak podle situace a na základě zkušeností jejich provedení nevylučuje možnost upřednostnění úderů na letiště, stejně tak jako vedení vzdušných bojů.

Při vedení úderů na letiště hlavní úsilí útočící strany se soustřeďuje nikoli na ničení letounů v úkrytech, což je spojeno s velkými ztrátami, ale na vyřazení vzletových a přistávacích ploch, pojižděcích drah, míst velení, skladů PHM a ostatních důležitých zařízení. Používané k ničení letišť trhavé a protibetonové pumy se předpokládá nahradit vysoce přesnými zbraněmi – řízenými leteckými bombami a raketami. Přitom zvláštní pozornost odborníci věnují rozvoji kazetové výzbroje pro vzletové a přistávací plochy a střely s plochou dráhou letu, které se mohou používat k ničení různých plošných pozemních cílů, včetně letišť. Např. v NSR byla vyvinuta závěsná bombová kazeta MW-1 a ve Velké Británii JP-223. Před zavěšením na letoun, který je připravován uskutečnit nálet na letiště protivníka, se předpokládá, že zásobník této kazety bude naplněn především protibetonovými leteckými bombami a minami s různým způsobem výbuchu a dobou zpoždění. Podle výpočtů je možné použitím kazetových zbraní způsobit objektům vážné ztráty a též je zaminovat. Budou vážnou překážkou v pohybu na letišti a v uskutečnění obnovovacích prací. Nové prostředky ničení umožní skrytě, překvapivě a rychle ničit vzletové a přistávací plochy a malé objekty na letištích a zkrátí dobu uskutečnění úderů.

Pokud bude mít protistojící strana silnou PVO, kterou se nepodaří zničit a též velmi pevně úkryty pro letouny, rozhodující význam pro ničení letectva budou mít především skupinové

vzdušné boje a sražení za účasti značného počtu sil stíhacího letectva. Pro letectvo paktu NATO současně s údernými letouny bude též vyzbrojováno značným počtem stíhacích letounů, které budou uzpůsobeny k vedení vzdušných bojů, např. F-15, F-16 a Tornádo F-3. Jejich základní výzbrojí jsou řízené rakety „vzduch-vzduch“ velkého, středního a menšího dosahu.

V poslední době, jak poznamenává zahraniční tisk, vojenské velení paktu NATO do pojmu „vybojování nadvlády ve vzduchu“ kromě vedení boje s bojovým letectvem protivníka, zahrnuje úkoly ničení vzdušných velitelských stanovišť, letounů dálkového radiolokačního průzkumu a řízení, střel s plochou dráhou letu, bezpilotních a ostatních prostředků. Přitom je zdůrazňováno, že každý z nich je vzdušným cílem a má své zvláštnosti. Jiná je i taktika jejich bojového použití.

Např. střely s plochou dráhou letu a bezpilotní letadla jsou malých rozměrů a mají malou odrazovou plochu a nálet k cíli v zájmu jeho utajení se uskutečňuje na přízemních výškách. Letouny dálkového radiolokačního průzkumu a řízení a též vzdušná velitelská stanoviště naopak jsou podle svých rozměrů značně větší, létají ve větších výškách a na uzavřených tratiích v pásmech, rozmístěných v hloubce vlastního území, na hranici dosahu stíhacích letounů protivníka a pod příkrytím vlastních prostředků PVO. K ničení různých cílů do typu a charakteru činnosti vzdušných cílů musí stíhací letouny používat k vedení boje různé taktické způsoby. Proto v současné době boj s těmito cíli zahraniční odborní experti řadí mezi samostatné úkoly, které jsou plněny stíhacím letectvem.

Názory západních vojenských odborníků spočívají v tom, že úloha a místo úderů na letišti a vedení vzdušných bojů o vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu jsou určovány konkrétní situací a nemohou být určovány jednoznačně pro všechny podmínky ozbrojeného boje. Avšak nadvláda ve vzduchu bude vždy nezbytnou podmínkou pro úspěšné vedení bojové činnosti.

Podplukovník Ing. Josef Solníčka

LETECTVO NEPŘÍTELE PŘI NIČENÍ OBRNĚNÉ TECHNIKY

Se zahájením stahování řízených střel středního doletu z výzbroje armád členských států NATO a Varšavské smlouvy výrazně narůstá úloha taktického letectva v případném ozbrojeném střetnutí. Vzhledem ke svým schopnostem v krátké době proniknout do hloubky bojové i operační sestavy protivníka a s využitím své mohutné palebné síly účinně ničit cíle, představuje hlavní údernou sílu vojsk NATO na válčišti. Spojenecký charakter jeho bojového použití zabezpečuje pružnost ve vyčleňování potřebných letounových vzletů.

Taktické letectvo je určeno k obraně a ochraně pozemních vojsk a jejich přímé letecké podpoře a mělo by plnit tyto hlavní úkoly:

- **v rámci samostatných vzdušných operací:**

- vybojovat nadvládu ve vzduchu na rozhodujících směrech válčiště do hloubky 500 až 600 km,

- zabezpečit izolaci prostoru bojové činnosti pozemního vojska v hloubce 200 až 400 km,
- uskutečňovat taktický vzdušný průzkum ve prospěch velitele válčičtst do hloubky 1000 kilometrů a pro skupinu armád do hloubky 800 km,
- letecky podporovat pozemní vojska do hloubky 250 km;

● **v rámci taktické letecké podpory:**

- vést ji plánovaně, nebo přímo na výzvu s maximálním úsilím do hloubky 150 km, ve prospěch armádního sboru do hloubky 100 km, pro divizi do hloubky 30 až 40 km,
- izolovat prostor bojové činnosti do hloubky 200 až 400 km,
- uskutečňovat taktický vzdušný průzkum do hloubky 600 až 800 km.

Z toho vyplývá, že kromě hromadných úderů, které plní v rámci vzdušné operace, je část bojového úsilí vyčleněna na zabezpečení přímé letecké podpory pozemního vojska. K plnění tohoto úkolu, který obsahuje ve značné míře ničení obrněné techniky, budou ze sil spojeneckého taktického letectva armád USA, NSR a Francie využívány především letouny A-10, F-16, F-4E, Tornado, Alpha Jet, Jaguar, Mirage 2000 N a Mirage III E.

Typickým letounem taktického letectva armády USA určeným k ničení obrněné techniky je **bitevní letoun A-10**. Jeho nejúčinnějším prostředkem ničení jsou skříňové pumy Mk 20 Rockeye. Jeden letoun může podvést až 18 kusů, přičemž plocha zasažená jednou pumou je 2700 m². Dalším velmi účinným prostředkem ničení jsou neřízené rakety ráže 70 mm, kterých může nést 190 kusů, každá raketa obsahuje 6 kusů protitankové submunice M 73, dopadající na plochu o průměru 40 metrů. K ničení jednotlivých obrněných cílů může při vhodných úhlech zteče využít palubní kanón ráže 30 mm, jehož střely probíjejí pancíř o síle až 60 mm. V blízkosti linie fronty bude výjimečně používat k ničení obrněné techniky a prostředků PVO letecké řízené střely AGM-65 Maverick, kterých může mít 6 kusů. Vzdálenost odpálení těchto střel od cíle dosahuje až 24 km a pravděpodobnost zasažení cíle jednou střelou je 0,85. Úkoly přímé letecké podpory pozemního vojska ve prospěch divize budou letouny A-10 plnit do hloubky 40 km od linie fronty.

Dalším letounem taktického letectva schopným ničit obrněnou techniku je **taktický stíhací letoun F-16 C**, který bude plnit převážně úkoly vybojování nadvlády ve vzduchu a izolace prostoru bojové činnosti. Údery na obrněnou techniku v prostorech soustředění a přesunované zálohy může uskutečňovat do hloubky až 600 km od linie fronty. K plnění těchto úkolů nese neřízené letecké rakety ráže 70 mm a skříňové pumy Mk 20 Rockeye. Při minování na dálku použitím skříňových pum systému ERAM nebo GATOR je schopen jeden letoun vytvořit protitankové minové pole o rozměrech 200 × 500 m.

K ničení obrněné techniky v hloubce operační sestavy protivníka budou využívány i letouny **F-4 E**, jejichž výzbroj bude obdobná jako u letounů F-16 C.

K zabezpečení přímé letecké podpory pozemního vojska bude z **taktického letectva armády NSR** vyčleněno bojové úsilí bitevních letounů Alpha Jet a stíhacích bombardovacích letounů Tornado.

Nejúčinnější výzbrojí bitevního letounu Alpha Jet jsou neřízené rakety ráže 70 mm (36 kusů) a palubní kanón Mauser, probíjející pancíř do síly 40 mm. Výjimečně budou používány letecké řízené střely AGM-65 Maverick, kterých může mít 6 kusů. Novým a účinným prostředkem ničení je **kontejnerová zbraň VBW s vysokou účinností ničení tanků v bojových i pochodových sestavách, či prostorech soustředění a víceúčelová kontejnerová zbraň MDS** ničící obrněnou techniku na ploše 350 × 2 000 m. Bitevní letouny Alpha Jet budou plnit úkoly přímé letecké podpory do hloubky 40 km od předního okraje.

Stíhací bombardovací letouny Tornado mají ničit tanky a obrněnou techniku v rámci plnění úkolů přímé letecké podpory i při plnění úkolu izolace prostoru bojové činnosti do hloubky až 500 km od linie fronty. Nejúčinnější výzbrojí letounu, určenou k ničení obrněné techniky, je letecká víceúčelová kontejnerová zbraň MW-1S. S použitím protitankové submunice KB-44 (4928 ks) je jeden letoun schopen vyřadit z boje jednu tankovou rotu v boji, předbojové nebo pochodové sestavě, s použitím protitankovým min MIFF (896 ks) zaminovat jedním průletem prostor o rozměrech 500 × 2500 m s hustotou minového pole 0,36 min.m⁻².

Dále k ničení obrněné techniky bude používat letecké neřízené rakety ráže 70 mm, kterých může nést 38 kusů, a palubní kanón probíjející pancíř o síle 60 mm.

Ze sil **francouzského** letectva budou k **zabezpečení přímé letecké podpory pozemního vojska** využívány převážně stíhací bombardovací letouny Jaguar, Mirage III E a k úderům do hloubky Mirage 2000 N. K ničení obrněných cílů budou jako prostředky ničení používány kontejnerové zbraně Alkan 5055, Giboulle skříňové pumy BLG-66 Belouga a výjimečně neřízené rakety ráže 68 mm a 100 mm. Plocha zasažená jednou kontejnerovou zbraní je u Alkanu 5055 35 × 140 m, u Giboulle 20 × 80 m a u řízených pum 40 × 120 m.

V podmínkách války vedené konvenčními zbraněmi se ve prospěch divizí americké armády na hlavním směru předpokládá vyčlenit 110 až 130 letounových vzletů za 24 hodin. Hlavním úkolem bude přímá letecká podpora divizí prvního sledu do hloubky 40 km od linie dotyku. **Pravděpodobně 75 % úkolů bude plněno v rámci plánované přímé letecké podpory a do 25 % v rámci přímé letecké podpory na výzvu.** Při plánované letecké podpoře obdrží osádky bojový úkol více než 4 hodiny před vzletem. Při zabezpečování přímé letecké podpory na výzvu musí být úder na cíl veden nejpozději do 2 hodin od předání požadavku velitele divize (brigády). Letouny vzletnou do 15 minut od obdržení bojového úkolu a po uplynutí 10 až 20 minut jsou schopny uskutečnit úder na cíl.

Ve prospěch divizí prvního sledu **armády NSR** se předpokládá vyčlenit až 100 letounových vzletů za 24 hodin a divizí **francouzské armády** až 45 letounových vzletů za 24 hodin. Je pravděpodobné, že nejméně 50 % z celkového počtu bojového úsilí vyčleněného k zabezpečení přímé letecké podpory pozemních vojsk bude využito k ničení tanků a obrněné techniky.

Za předpokladu, že do pásma divize prvního sledu armády USA, NSR a Francie bude uskutečněno do 100 letounových vzletů v rámci přímé letecké podpory s úkolem ničit tanky, je pravděpodobné, že bude z boje vyřazeno 32 až 57 tankových rot protivníka v bojových a pochodových sestavách.

Možnosti taktického letectva při ničení tanků v rámci plnění úkolů přímé letecké podpory. V pásmu mechanizované a obrněné divize USA úsilím 6 rojů (36 letounů) taktického letectva může být zničeno až 120 tanků, v pásmu divize NSR úsilím 4 rojů (36 letounů) 40 až 60 tanků a v pásmu francouzské divize úsilím 2 rojů (10 Alpha Jet) 15 až 20 tanků.

V prvním hromadném úderu (PHÚ) za podmínek, že se zúčastní 550 bitevních a taktických stíhacích letounů, z nichž bude 40 % vyčleněno k plnění úkolů přímé letecké podpory ve prospěch divizí prvního sledu a 60 % na vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu a izolace prostoru bojové činnosti, může být:

- zničeno nebo vážně poškozeno až 60 tankových rot,
- zničeno: 1 oddíl OTR,
2 oddíly TR,
20 významných stacionárních cílů (mosty, komunikační uzly apod.),
- umlčeno až: 5 VS divizí,
4 oddíly OTR,
3 oddíly TR,
10 objektů PVO (palebná postavení),
10 letišť.

Vojskové letectvo je určeno k zabezpečení vysoké pohyblivosti a zvýšení palebné síly jednotek a útvarů pozemního vojska. Letouny a vrtulníky se podílejí s jednotkami pozemního vojska na plnění bojových úkolů ve všech druzích bojové činnosti.

V ozbrojeném zápase bude:

- vést vzdušný průzkum,
- poskytovat palebnou podporu,
- zabezpečovat vzdušnou přepravu jednotek a materiálu, velení i spojení.

Kromě těchto základních úkolů může plnit i další, jako je např.:

- přeprava raněných,
- pátrací a záchranná služba,
- řízení dělostřelecké palby,
- budování minových zátarasů a vytváření dýmových clon,
- kladení spojovacích kabelů apod.

Vzdušný průzkum vedený prostředky vojenského letectva je vysoce účinný pro vysokou operativnost, značnou hloubku, hodnověrnost a předávání zpráv v reálném čase. Vizuální průzkum se uskutečňuje do hloubky až 50 km, infračervený do hloubky až 20 km od linie fronty.

Vzdušná přeprava probíhá do hloubky 60 km a při vysazování TVV do hloubky 30 km od linie fronty.

K plnění úkolů palebné podpory se k vyšší účinnosti bojové činnosti může vytvářet vrtulníková součást, do níž se začleňují jednotky průzkumných, bitevních a dopravních vrtulníků, podle potřeby, i pozemních útvarů, plnicích úkolů průzkumu a palebné podpory. Možnou variantu takové součásti tvoří např. uskupení: 3 čety bitevních vrtulníků, 2 čety (sekrety) PTRS, četa průzkumných a četa dopravních vrtulníků. Tato součást může vést bojovou činnost do hloubky 25 až 30 km po dobu nejméně 45 minut.

K plnění bojových úkolů zaujímají jednotky bitevních vrtulníků **prostor bojového rozmístění**, který se zřizuje zpravidla v týlu armádního sboru v hloubce 50 až 100 km od linie fronty. Tam je uskutečňována pozemní příprava, ošetření a opravy letecké techniky, doplnění municí a LPH před prvním vzletem.

Vyčkávací prostor, zřizování v týlovém prostoru divize v hloubce 20 až 50 km od linie fronty, by měl zabezpečovat přistání a doplnění vrtulníků municí a LPH v průběhu bojové činnosti, dostatečný skryt a volnost manévru. V něm se zpravidla zřizují dvě až tři zásobovací místa. Kromě těchto základních prostorů se jednotlivým osádkám určují výchozí prostory pro zteč, ve vzdálenosti zpravidla 3 až 6 km od cíle, z nichž vedou bezprostřední bojovou činnost. Četa (7 až 10 bitevních vrtulníků) může působit v prostoru o šířce 10 až 15 a hloubce 20 až 30 km.

V armádě USA je u **armádního sboru 86** protitanková vrtulníková brigáda (vrb) s celkovým počtem 334 vrtulníků, včetně 153 bojových. Jedním vzletem je vrb schopna přepravit 1900 osob nebo 350 tun materiálu, bojovými vrtulníky zničit až 600 obrněných cílů.

Mechanizovaná a obrněná divize 86 má ve vrtulníkové brigádě 131 vrtulník, včetně 50 bojových s možností jedním vzletem přepravit 500 osob nebo 120 tun materiálu a bojovými vrtulníky zničit až 200 obrněných cílů.

Lehký obrněný pluk (lop) má v sestavě letecký prapor se 74 vrtulníky, z nichž je 26 bojových. Letecký prapor je schopen jedním vzletem přepravit 300 osob nebo 75 tun materiálu a zničit 90 až 110 obrněných cílů.

V **armádním sboru NSR** je protitankový vrtulníkový pluk (ptvp) o 166 vrtulnicích, z toho je 56 bojových. Jedním vzletem je schopen přepravit 1850 osob nebo 374 tuny materiálu a bojovými vrtulníky zničit 160 obrněných cílů. U divize je 10 vrtulníků určených k zabezpečení spojení a velení, vedení vzdušného průzkumu, zabezpečení přepravních úkolů apod.

Francouzský armádní sbor má 70 až 80 vrtulníků, ve vrtulníkovém pluku 50 až 60 vrtulníků, z toho 30 až 40 bojových. Jedním vzletem přepraví 320 až 360 osob nebo 50 tun materiálu a je schopen zničit 40 až 50 obrněných cílů.

Bojové možnosti vojenského letectva v pásmu proti ČSSR při sestavě 7.as (USA) a 2.as (NSR) jsou:

- 3 vrtulníkové brigády (3 × 50 AH-1S) divizí s možností (každá) zničit nebo vážně poškodit 170 obrněných cílů,
- protitanková vrtulníková brigáda sboru (63 AH-64A) s možností zničit nebo vážně poškodit až 440 obrněných cílů,
- letecký prapor 2.lop (26 AH-1S) může zničit nebo poškodit 80 obrněných cílů,
- protitankový vrtulníkový pluk (2.as) (56.Bo-105P) s pravděpodobností zničení 140 obrněných cílů.

Při koeficientu technické pohotovosti 0,8 pravděpodobnosti zásahu cíle 0,95 (PTŘS Tow-2, Hot, Hellfire) a za podmínky, že z pěti technicky schopných bitevních vrtulníků rotního protitankového složení (USA) nebo čtyř (NSR) jsou tři použity na ničení tanků, dva na ničení a umlčování prostředků vojskové PVO i ostatních cílů, je **vojskové letectvo v této sestavě jedním vzletem schopno zničit až 1 150 tanků a 735 ostatních cílů při součtu vojskového letectva Francie až 1 200 tanků a 780 ostatních cílů.**

Z uvedených bojových možností vyplývá, že **taktické a vojskové letectvo nepřítele je oprávněně považováno za hlavní údernou sílu armád NATO na válčišti**, a proto je mu věnována velká pozornost. Je třeba i v našich vyšších štábech přehodnotit úlohu letectva v jednotlivých druzích operace a pochopit, že **bez vybojování a udržení naší nadvlády ve vzduchu nejsou ostatní druhy vojsk schopny splnit stanovené úkoly bez velkých ztrát a na druhé straně bez pomoci druhů vojsk není letectvo schopno splnit své úkoly v překonávání a umlčení PVO protivníka.**

Plukovník doc. RSDr. Jan Polášek, CSc.
doc. Ing. Jiří Havlík, CSc.

FILOZOFICKÉ ASPEKTY INFORMACE VE VOJENSTVÍ

Procesy řízení v kterémkoli společenském systému, tedy i v armádě, jsou spojeny se získáváním, zpracováním, oběhem, ukládáním i využíváním informací. Informace plní v současné etapě vývoje společnosti i vojenství stále narůstající funkci. V podmínkách armády ovlivňují procesy řízení, velení a rozhodování, mají vliv na formování vědomí a postojů příslušníků armády a plní důležitou úlohu při zkvalitňování praktické činnosti subjektu vojenství i při rozvíjení jeho společenské i vojenské aktivity.

Mimofádně důležitou úlohu plní zvláště v současné době. Nové politické myšlení výrazně poznamenává i tuto oblast. Odstranit administrativně byrokratické formy řízení, přemíru hlášení, vyhodnocování, vedení nejrůznější dokumentace, které v nejednom případě nikdo nepoužívá, explicitně i implicitně souvisí se zpracováním i využívanou informací. V současných podmínkách vojenskovědeckého poznání jde o využití všeho, co vede ke zkvalitnění a zefektivnění veškeré činnosti, k dosahování kvalitativně vyšších a pokrokovějších výsledků, vyšší ekonomice času ve prospěch tvůrčích sil a schopností všech příslušníků armády.

Spolehlivé informace jsou nutné pro jakoukoli vojenskou činnost, od které se očekávají adekvátní výsledky. Jejich zkvalitnění se dotýká nejen obsahu vojenských informací, nutných pro procesy řízení a velení v ČSLA, ale také jejich rozsahu a forem i metod zpracování a předávání informací. Větší pozornost si zaslouží i informace zpětné vazby mezi objektem a subjektem řízení.

V přelomovém charakteru vývoje společnosti i armády vystupuje do popředí řada nových problémů souvisejících s tokem informací. Problémy, které byly dříve chápány jako samostatné, nezávislé a od sebe vzdálené, se prezentují v dnešních podmínkách jako vzájemně související a podmíněné.

Ve svém článku si neklademe za cíl postihnout problematiku informace ve vojenství v její celé šíři, ale zaměříme se na její filozofickou podstatu, strukturu a význam v systému vojenské činnosti v podmínkách vědeckotechnické revoluce ve vojenství.

Poznání a informace

Požadavek zkoumání filozofického aspektu pojmu vojenské informace je dán potřebou postihnout nejobecnější stránky informace, její zdroje, druhy, formy, vzájemné vazby mezi nimi i jejich sociální funkci.

Gnozeologickým východiskem analýzy informace je teorie odrazu. Odraz je univerzální vlastností hmoty. Je jedním ze specifických projevů objektivní souvislosti věcí a jevů, jedním z důsledků jejich vzájemného působení. Charakter odrazu v neživé a živé přírodě se od sebe liší především schopností živé hmoty odrážet vlivy vnějšího i vnitřního prostředí v podobě podráždění spojeného s aktivní výběrovou reakcí na základě biologických, u vyšších živočichů s existencí ústřední nervové soustavy i psychologických smyslových procesů. Smyslovost zachycuje jen vnější znaky, vlastnosti a vztahy.

Vývojově nejvyšší formou odrazu je lidské vědomí. Je to myšlenkový abstraktně logický pojmový odraz skutečnosti, který zpracováním „smyslových informací“ vytváří obraz, model odražené skutečnosti, odhaluje její podstatu, vnitřní strukturu, příčiny i zákonitosti jejího vzniku a vývoje. V procesu odrazení objektivní skutečnosti je tato poznávaná skutečnost transformována do kvalitativně jiné poznávané roviny, v níž se přeměňuje z objektivního v subjektivní, z věci – v pojem věci nebo jevu.

Poznávací proces předpokládá tvořivý přístup k objektivní realitě a odrazu. Vyžaduje postižení objektu nejen takového, jaký je v daném okamžiku, ale i v procesu jeho vývoje, v jeho potencích a možných formách změn. Provedená analýza si vyžaduje formulaci závěru. Jaký je vztah mezi poznáním a informací? V obecné podobě platí, že výsledky každého poznávacího procesu, které odpovídají objektivní skutečnosti, mají informační hodnotu, jsou reálnou nebo potenciální informací. Ve zcela konkrétním procesu však ne každé poznání je informací. Systém poznatků má informační hodnotu v konkrétní situaci tehdy, stává-li se nevyhnutelným předpokladem poznávací nebo praktické aktivity ve svém zapojení do sociálního procesu, společenské praxe, jejímž cílem je přeměna přírody, společnosti i lidského myšlení.

Z hlediska teorie poznání můžeme tedy informaci měřit hodnotou jejího účinku na subjekt, z hlediska kvality obsahu jejího vlivu na odstranění omylů a jednostrannosti poznání i praktické činnosti subjektu. Rozhodujícím faktorem při posuzování účinnosti informace je tedy jednání subjektu.

Informace musí být optimální, tj. musí postačovat k dosažení poznávacího nebo praktického realizačního cíle. Při nadbytku informací vynakládáme zbytečné prostředky a čas na získávání a zpracování informací. Vzniká nebezpečí, že utoneme v přemíře údajů, které znesnadňují volbu i rozhodovací proces. Nedostatek informací vede k subjektivismu, k čistě živelním nezodpovědným rozhodnutím a činnostem, která je neslučitelná s vědeckým poznávacím procesem.

Sociální a vojenská informace

Sociální informace jsou nejvyšším, nejsložitějším, nejdynamičtějším a nejproměnlivějším typem informací. Obsahem sociálních informací jsou informace o společnosti, společenské makrostruktuře a mikrostruktuře, jejich vývoji, společenských vztazích, rozporech a jejich řešení. Sociální informace vstupují do sféry poznávacích, rozhodovacích, řídicích a společenskopraktických procesů. Jsou odrazem společenské, materiální a duchovní reality vypovídající o vztazích přírody a společnosti, společenských vztazích a jejich proměnách.

Vojenské informace jsou specifickou formou sociální informace vztahující se k vojenství jako celku a jeho strukturálním prvkům a jsou využívány k řešení problémů vojenství a k řízení vojenských procesů. K obsahu vojenských informací patří zejména informace o vojenské doktríně států a koalic, o výstavbě a struktuře ozbrojených sil, o jejich množství, kvalitě zbraní a bojové techniky, připravenosti vojáků a velitelského sboru na vedení ozbrojeného zápasu, o strategii, operačním umění a taktice, o morálně politickém a psychologickém stavu vojsk, o stavu vztahů armády a společnosti aj. Druhou skupinu tvoří informace spojené s bojovou přípravou a každodenním řízením činnosti vojsk. Informace používané při řízení armády jsou svou podstatou sociálními informacemi. Subjekt vojenství, který je vytváří a využívá (velitelský sbor ČSA), je objektem i subjektem řízení.

Vojenské informace mají i **interdisciplinární charakter**. Jejich obsahem jsou fakta, zprávy, události a procesy vojenského života v nejobecnějším slova smyslu, materiální a duchovní, ekonomické, politické, ideologické, vědecké i vojenské. Použití vojenské informace souvisí s nejvyšším stupněm účelnosti. Málokterá sociální informace je zpracována tak funkčně, všestranně a v rozmanité formě jako informace vojenská.

Z hlediska požadavků, které jsou kladeny na vojenskou informaci, vystupují do popředí přesnost, včasnost, spolehlivost, rychlost, stručnost, utajenost a novost. Každá opožděná informace ztrácí svou informační hodnotu. Informace ve vojenství jsou **dynamické**. Mnohé z nich, které se např. dotýkají přípravy průběhu ozbrojeného zápasu, mají časově omezenou platnost a relativně brzy ztrácejí svou informační hodnotu.

Nebývalý růst palebné a úderné síly vojsk, nasycenost vojsk bojovou technikou, vysoce manévrový charakter soudobých vojenských operací a široký rozmach bojové činnosti na rozsáhlých prostorech zvyšuje objem nutných informací o situaci a komplikuje vyhodnocení.

Informace používané pro řízení vojenských procesů představují složitý souhrn interakcí informačních toků. Mohou to být informace **obyčejné**, zpravidla empirické, které umožňují orientovat se v každodenní činnosti.

K realizaci převážné části řídicích funkcí jsou nezbytné **informace systematické, vědecké**, jejichž obsah i forma závisí na zvláštích objektu řízení, na tom, jaké úlohy smí plnit, ale také na pravomoci řídicího subjektu.

Je-li objektem řízení pluk nebo svazek a rozhodnutí se dotýkají jejich aktivity jako celku, jsou nutné komplexní informace o stavu všech sfér vojenského života – sociálně politické, ekonomické, vojenskotechnické, morálně psychologické, kádrové apod.

Jsou-li řízeny jen některé sféry vojenských činností podle charakteru vojenské dělby práce, musí informace odrážet stav této sféry vojenské aktivity. Při tom je třeba rozlišovat informace nutné pro přípravu předběžného rozhodnutí a pro vlastní rozhodovací proces od operativních informací zabezpečujících fungování určitého systému, charakterizující jeho okamžitý stav a vnějších informací od jiných objektů (sousedů), propojených komunikačně a funkčně s daným systémem. Specifickou úlohu plní evidenční informace o průběhu a výsledku práce systému. Extenzivní přístup k evidenčním informacím vede k formalismu. Spleť informací, jejich zdvojení a nadbytečnost (nepoužitelnost) v dané situaci ztěžuje řídicí a rozhodovací procesy ve vojenství. O optimálnosti informací hovoříme tehdy, dosáhneme-li s minimálním množstvím informací maximální možnosti informací použitelných v řídicích procesech k zabezpečení efektivního fungování systému.

Ke složitým problémům patří určení optimálního množství informací, protože vojenské systémy mají množství prvků s rozmanitou vnitřní i vnější interakcí. Rovněž přenos informací od subjektu řízení k objektu může být znehodnocován poruchami technického rázu i faktory psychologickými. Zprávy přijímá a k přenosu vybírá člověk s konkrétními osobními znalostmi, zkušenostmi, určitého psychického založení a nelze zabránit možnosti jejich subjektivistické interpretace.

Vojenské informace můžeme různým způsobem klasifikovat. **Podle obsahu** rozlišujeme informace politické, ekonomické, vědeckotechnické, vojenské, informace o vlastní jednotce, sousedech, nepříteli apod. **Časový rozměr** je rozdílný u informací v současnosti a informací, které mají prognostický charakter. Zanedbatelná není také životnost vojenských informací v době míru a v průběhu ozbrojeného zápasu.

Podle funkce v procesu řízení rozlišujeme informace direktivní (rozkazy, nařízení), informativní, administrativně právní, organizační, kontrolní, normativní a správní. Tok informací mezi objektem a subjektem řízení má podobu informací **přímé vazby** (od subjektu řízení k objektu) a **zpětné informace** (od objektu k subjektu řízení). Vojenská organizace vytváří optimální podmínky kvalitního toku informací od subjektu k objektu řízení. Platí to i v informacích výchozích, korigujících, kontrolních, složitější jsou již zpětné informace od objektu řízení k subjektu o dosažení stanovených cílů či splnění či nesplnění stanovených úkolů. Dále můžeme rozdělit informace na **informační toky uvnitř daného systému**, mezi jeho strukturálními prvky, a na informace, zajišťující interakci mezi konkrétním **systémem a okolím** (vnější informace např. o sousedech), se kterým je daný systém funkčně propojen a který na něj také působí.

Z naznačených vazeb různých druhů informací ve vojenství vyplývá, že práce s informacemi je tvořivá, intelektuální, vyžaduje poznání složitého mechanismu společenských a vojenských vztahů, zákonitostí i tendencí vojenského vývoje i možnosti a mezí jejich využívání. Práce s vojenskými informacemi vyžaduje znalosti o vojenství, technice, vědě, duchovní kultuře, znalosti o lidech, kolektivech a jejich vzájemného působení. Sociální informace ve vojenství nesouvisí jen s komunikačním přenosem. Informační tok je procesem ideologickým. Motivuje, aktivizuje, nebo demobilizuje příjemce. Je jedním z významných faktorů aktivizace subjektivního činitele v podmínkách změn ve společnosti a v armádě.

Významným prostředkem k intenzivnějšímu a efektivnějšímu využívání informací je výpočetní technika. Vědeckotechnický rozvoj poznamenává rozhodujícím způsobem obsah, formu, zpracování i tok informací. Automatizace řízení bojové techniky a automatizovaný systém řízení a velení prolomily hranice duševní činnosti. Aplikace mikroelektroniky ve vojenském úrychlu proces získávání, vyhodnocování a předávání informací, a tím podstatným způsobem přispěla ke zdokonalení forem organizace vojenské činnosti i řízení, umožnila optimalizaci vojenských činností i zvýšení kvality výsledků vojenské činnosti.

Dochází k nové kvalitě poznávacího procesu. Smyslové poznání nahrazují optické zvukoměrné přístroje. Rádiové a telefonní spojení, televize, radiolokace, využití laserové techniky pro velmi přesnou orientaci násobí možnosti smyslových orgánů. Existuje reálná možnost „vidět“ a vyměňovat si informace na desetitisíce kilometrů. Přístroje umožňují vnímat ultrafialové, infračervené oblasti světla. Ultrazvukové vlny, magnetické a elektromagnetické pole umožňuje zjištění nepřitele a identifikovat konkrétně smyslově jeho činnosti i průběh ozbrojeného zápasu.

Výpočetní a grafická technika pomáhá modelovat a projektovat vojenské činnosti, a tak připravovat objektivní podklady pro řídicí a rozhodovací činnosti. Moderní technika tak přispívá k lepšímu využívání a přímé podpoře specificky lidských schopností, jako jsou abstrakce, intuice, a zvyšuje rychlost získávání a předávání informací, vylučuje chyby z přehlédnutí, zapominání či nepozornosti, vylučuje člověka z nevhodného, zdraví a život ohrožujícího prostředí.

Výpočetní technika tak umožňuje řešit rozpory mezi nebyvalým růstem palebné a úderné síly vojsk, vysoce dynamickým a manévrovým charakterem soudobých operací, širokým rozmachem bojových činností na rozsáhlých prostorech a potřebou nových, objemově četnějších informací v kratším čase přijímaných, zpracovaných a předaných. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že velitel musí soustřeďovat fakta pro hodnocení situace až ve čtyřnásobném rozsahu než dříve. Současně se doba na přijímání, zpracování a předání informací značně zkracuje. V těchto podmínkách mimořádně vzrůstá faktor času. Za podmínek možného použití zbraní hromadného ničení je nutné počítat ne s hodinami, ale minutami a sekundami.

K vyřešení těchto požadavků je třeba nových přístupů a nových prostředků. Proto vzrůstá význam kybernetiky při automatizaci procesů řízení. S tím je však nerozlučně spjata otázka toku informací.

Aplikace mikroelektroniky neguje řadu dříve vzniklých činností a zkušeností spojených se získáváním, zpracováním a předáváním informací a vyžaduje přizpůsobení dosavadní organizace a řízení nárokům a možnostem nové techniky a jejím rychlým změnám.

V současné době na základě získaných zkušeností z procesů automatizace nestojí před vědeckovýzkumnými pracovníky úkol maximální automatizace, ale optimální automatizace. Ve vztahu k vojenským informacím jde o zefektivnění sběru, shromažďování, zpracování a předání informací v bojové situaci, ulehčení a zdokonalení všech operačně taktických výpočtů potřebných k přijetí bojového rozhodnutí, umožnění zrychlení předávání bojových úkolů a zkvalitnění účinnosti kontrolní činnosti u podřízených vojsk.

V oblasti řízení vojsk je úloha člověka ve funkci velitele zařazeného do hierarchického systému nedílné velitelské pravomoci nezastupitelná. Velitel nemůže být zcela vyloučen z procesů velení vojskům. Jeho funkce se budou měnit a budou stále složitější. Rozhodnutí velitele nelze redukovat na jednoduchou operaci spojenou s výpočtem nebo volbou vhodné varianty na základě zpracovaných informací. Má úkol nadchnout podřízené k obraně vlasti, mobilizovat jejich duševní a fyzické síly; podnitit vojáky k hrdinnému zápasu, je integrální součástí přípravy podřízených k plnění bojového úkolu.

Automatizovaný systém velení, spojený především se získáváním, zpracováním a předáváním informací, slouží veliteli jen jako prostředek pro optimální volbu rozhodování. Rozhodování opírající se o politické, ekonomické, vojenskotechnické, ideologické, kádrové a jiné informace, podložené sociálními ideály a cíli, zůstane vždy doménou člověka.

Jakou úlohu plní jednotlivé druhy informací nutných k rozhodovacímu procesu a jaké problémy existují při jejich získávání a zpracování v přípravě velitelova rozhodnutí, je obsahem dalších studií.

СОДЕРЖАНИЕ

● К 45-й годовщине освобождения Чехословакии	3
Полковник Ладислав Клима, кандидат военных наук	
● Некоторые предложения по формулировке научной политики	5

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент	
● К принципам военного и оперативного искусства	11
Полковник Зденек Грон, кандидат военных наук, доцент	
● Десантно-штурмовые действия	15
Подполковник Франтишек Валах, кандидат военных наук	
● К значению учений	20
Подполковник Йосеф Йедличка	
● Строительство и развитие ежедневной информационной системы	23
Подполковник Ладислав Куба	
● Планирование, координация и эффективность проверок	30
Подполковник Иван Грбек	
● Новые явления в оперативном и боевом применении войск ПВО	34
Подполковник Мартин Петруф, кандидат военных наук, доцент	
майор Ото Ковач, кандидат военных наук	
● Возможности применения новых АСУ в войсках ПВО	37
Полковник Ладислав Гадаш	
● К задачам РЭБ	40
Подполковник Ярослав Зелены, кандидат военных наук	
подполковник Петр Шкроб, кандидат военных наук	
подполковник Йиржи Янкуй	
● Вопросы защиты от высокоточного оружия	44
Полковник Бластимил Завржел	
полковник Йиржи Рышанек, доцент	
● Вопросы создания госпитальной базы с упором на тыловое и медицинское обеспечение	52

МНЕНИЯ ЧИТАТЕЛЕЙ

● Применение железнодорожных войск при транспортном обеспечении современных операций	58
--	----

ИЗ АРМИЙ СТРАН ВАРШАВСКОГО ДОГОВОРА

● Военная игра	62
● Встречное сражение в оборонительной операции	66

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Мирослав Веинер	
● Мнения на достижение господства в воздухе	74
Подполковник Йосеф Солничка	
● Тактическая и армейская авиация противника в уничтожении бронированной техники	78
Полковник Ян Полашек, кандидат общественных наук, доцент Йиржи Гавлик, кандидат военных наук, доцент	
● Философские аспекты информации в военном деле	83